

Solidarnost

ZA INTERNACIONALIZAM I SOCIJALIZAM ODOZDO

50 din.
br.21
septembar 2011.
064/079-36-21
www.marks21.info
redakcija@marks21.info

Fašistički masakr radničke omladine u Norveškoj

EVROINTEGRACIJE RAĐAJU FAŠIZAM

Kriza evrozone_Zašto mislimo da je Balkanska Socijalistička Federacija jedina alternativa?
Revolucionarna teorija_Dijalektika: celokupna istina LGBT borba_Oružja našeg oslobođenja
Glas pokreta_„Umetnička elita“ u službi tajkuna Nacionalno pitanje_Raspad SFRJ: Put u pakao (II)

Od arapskih pustinja do norveških ostrva: zeleno, crno i crveno leto

PIŠE Redakcija

Šta je zajedničko drugom talasu ustanaka u arapskom svetu, ekonomskoj i ideološkoj krizi Evropske unije i borbi za nezavisnost Balkana?

SOLEDARNOST OD prvih masovnih demonstracija izveštava o razvoju ustanaka na Bliskom istoku i severu Afrike insistirajući na globalnom značaju revolucija koje su promenile slike regiona.

Danas ceo svet pratistički sudjenje bivšem egipatskom diktatoru Hosniju Mubaraku zbog tridesetogodišnje tiranije nad sopstvenim narodom. Ukoliko sud dokaze njegovu odgovornost za pogibiju preko 800 demonstranata u sukobima sa policijom, izvesno je da mu sledi smrtna kazna.

Ali borba u Egiptu još uvek nije završena. Ostvarena je još jedna pobeda protiv američkog imperializma, pošto je pod pritiskom naroda, vladajući Vrhovni savet oružanih snaga bio prisiljen da odbije finansijski paket MMF-a. Međutim, naklonost prema SAD-u kupljena je jednakom sumom novca koju su obezbediли njegovi saveznici, vlasti UAE.

Početkom jula kairenski Trg Tahrir ponovo je ugostio stotine hiljada demonstranata, nezadovoljnih smerom u kom idu „reforme“ novih vlastodržaca. Istovremeno, demonstranti u Siriji poručuju predsedniku Al-Asadu da neće klečati pred silom, uprkos tome što je preko 250 njihovih saboraca poginulo u borbi protiv vojske opremljene tenkovima.

S druge strane, Zapad je preoteo ustanak libijskog naroda. Prošlo je više od 150 dana od početka NATO intervencije koja je podešila zemlju. Sve je izvesnije da će mesto Gadafija zauzeti marionete Bele kuće, osiguravajući SAD-u novo stabilno utišće u naftom najbogatijem delu sveta, a s tim i mogućnost da direktnije utiče na kretanje ostalih borbi u regionu.

Primer Egipta nam pokazuje da je borba za demokratsko društvo i kvalitetan život istovremeno borba i protiv sopstvenog tiranina i protiv tiranije imperialnog kapitala. Međutim s obzirom na to da političke elite Zapada stoje ujedinjene u borbi za interesne svojih tržišta, sigurno je da im se nijedna narodnooslobodilačka borba ne može suprotstaviti samostalno.

Jedina nada za slobodu i demokratiju u regionu leži u ujedinjavanju borbi na ulicama najvećih gradova Bliskog istoka i severne Afrike u jedinstvenu borbu za ujedinjenje svih arapskih naroda regiona. Kao i do sada, detaljnije o razvoju događaja u arapskim borbama možete čitati i u ovom broju Solidarnosti.

Evropa u crnom

Događaj koji je svakako obeležio ovo leto bio je užasni masakr u Norveškoj. Ekstremni desničar, borac protiv „islama i markizma“, 32-godišnji Anders Breivik, 22. jula je, premaskiran u policijskog službenika, otvorio paljbu po učesnicima omiljinskog kampa Radničke partije, na ostrvu Utjea, nedaleko od Oslo.

Samo dva sata ranije, bomba koju je aktivirao u centru prestonice ubila je sedmoro ljudi. Nakon čitavog sata putanja na tinejdžere, pošto mu je nakon 92. žrtve ponestalo muničije, hrišćanski fundamentalista se bez otpora predaje vlastima, svestan da ga u najgorem slučaju očekuje maksi-

malna zatvorska kazna od 30 godina.

Zabrinjavaju vesti da je Breivik za svoju monstruoznu strategiju, voden islamofobiom i antikomunizmom, inspiraciju pronašao u ratovima na prostoru bivše SFRJ tokom devedesetih. Naime, norveški egzekutor je putem internet društvenih mreža, koje je koristio za širenje svojih ideja, iskazao simpatije za Radovana Karadžića, koga smatra za „časnog krstaškog ratnika i evropskog ratnog heroja“, ali i za Vladimira Putina, „pravednog lidera vrednog poštovanja“.

Uprkos tome što su brojne desničarske organizacije izašle u javnost sa gorkim osudama svog krstaškog saborca i uprkos tome što je pomahnila ubica, po svemu sudeći, delovala sam, pogrešno bi bilo ignorisati šuru sliku, odnosno činjenicu da je Breivik samo jedan neuračunljivi element, ili bolje reći simptom, jedne katastrofalne epidemije koja preti da hvatavi čitavi Stari kontinent.

Naime, reč je o sve intenzivnijem širenju i ujedinjavanju desnice izazvanom slomom multikulturalizma, ideološkog sistema neoliberalne Europe. Ideološke, ekonomski i organizacione veze između desničarskih pokreta u Evropi postaju sve čvršće, a najbolji primer za to jeste Slobodarski pokret Evrope, kontinentalni savez desničarskih partija u kome, pored osnivača, austrijskog neonaciste Hajnaca Kristijana Štraheia, učestvuje i Nikolićev SNS uz blagoslov premijera Rusije.

Zbog toga i ne čudi što se možda dva najznačajnija imena za domaće fašiste spominju u proglašenju norveškog monstruma. O oskoljavanju desničarskih ekstremista, tendenciji čiji je nusproizvod i pokolj u Osli, svedoči i ponuda Engleske lige za odbranu da pomognе policiji u rasturanju londonskih nereda koji su počeli nakon što je policija neopravdano usmrtila M. Dagana, kriminalca iz Totenheima.

S druge strane, ekstremni desničari u Srbiji – Srpski sabor Dveri i SNP 1389 – pokušavaju da uđu u međistrani političke vode, najavljujući mogućnost formiranja političke stranke i izlaska u izbore u blizoj budućnosti. Raskol u vladajućoj koaliciji po pitanju održanja narednog LGBT Prajda, koji se planira za početak oktobra, pokazuje nam realnost opasnosti eksplozije desnice.

Međutim, moramo imati u vidu politički značaj eventualnog Prajda, pre svega njegovu evropeizujuću ulogu. Naime, nova Parada ponosa ponovo će biti zloupotrebljena od strane liberala i njihovih nevladinih pandana za skupljane političkih poena na konto ugroženih prava seksualnih manjina. To je u najvećoj meri rezultat politike istog vladajućeg aparata koji, suočen sa sve bližim izborima, ponovo vaga između dodvoravanja Evropi i umirivanja naroda.

Zbog tog moramo biti svesni da se manjinske grupe ne mogu izboriti za svoja prava pod zastavom državnog aparata koji funkcioniše upravo kroz eksplataciju i razjedinjavanje ugroženih.

Takođe, treba imati na umu ulogu ekstremnih desničarskih organizacija čije delanje, bilo ono uspešno ili ne, uvek za sobom povlači postravljivanje državne represije, kao što je slučaj bio i nakon prošlogodišnje Parade.

Cileanski studenti prenose baklju otpora preko Latinske Amerike

Ustajući protiv ove ili one opcije na tržištu profesionalnih političkih neradnika, ekstremna desница zapravo samo pojačava opseg državnog represivnog aparata, čineći uslugu čitavom sistemu, a posredstvom toga i onome koji je na vlasti.

Borba za prava ugroženih manjinskih grupa, posebno one seksualne, nacionalne ili verske, jeste borba protiv dvoglavog neprijatelja: s jedne strane fašisti i nacionalisti koji predstavljaju fizičku pretjeru, a sa druge države, koja manjinskih prava sistematski narušava diskriminatornim politikom, konstantnom potporom desničarskih ideja.

Zbog toga borba za prava potlačenih mora biti ujedno i borba protiv državne represije i fašizma, kao neposredne i iz dana u dan sve ozbiljnije pretrje ostvarivanju elemen-tarnih sloboda, pretrje koju državna politika stvara represivnim i diskriminatornim merama. Marks21 i list Solidarnost se zalazi za ujedinjeni antifašistički front koji, kao aktivistički pokret saveznika protiv zajedničkog neprijatelja, može predstavljati jedinu masovnu kontratežu ekstremnoj desnici.

Kriza evrozone

Ekonomska kriza poljuljala je multikulturalne osnove Evrope, uzrokujući snažno skretanje udesno vladajućih elita koju se rešile da smanje gubitke od grbači radnog naroda i pre svega imigranata.

Kada vlasti u Francuskoj, Nemačkoj i Italiji proteruju Rome, a po uzoru na njih slične se politike drži i beogradski gradonačelnik Dragan Dilić, ne može načini da čudi što ekstremne opcije dobijaju sve veću podršku, kako na Žapadu, tako i u Beogradu.

Periferiene ekonomije unutar evrozone, poput Italije, Španije, Portugala i Grčke, nemajući mogućnost da balansiraju valutom kako bi postale konkurentnije, koristile su se kreditima najstabilnijih ekonomija, pre svega Nemačke, da bi otplaćivale robu koju od njih uvoze. Nakon što je svetska ekonomska kriza nametnula zavrtanje slavine, kolaps kakav vidimo u Grčkoj preti da se proširi lančanom reakcijom preko umreženog bankarskog sistema i na druge dužničke ekonome oslonjene na investicije i kredite EU.

Procesi integracije Srbije i drugih bivših republika SFRJ, po pravilu praćeni kobnom deindustrializacijom, privatizacijama, i neurotičnim zaduživanjima (javni dug u Srbiji iznosi preko 41% BDP), doveli su do ogromnog pada

životnog standarda, alarmantnog broja nezaposlenih (u Srbiji skoro 20%, u Hrvatskoj preko 17% stanovništva) i nakon jedanaest teških godina doživljavaju se kao nužnost.

S obzirom na to da vlade svih balkanskih država, od Slovenije do Grčke, pokušavaju da platite dugove stranim bankama pogubnim merama štednje, gurajući stanovništvo na prag egzistencijalne neizvesnosti, nameće se pitanje mogućnosti alternativne za zajednički ekonomski problem koji je očigledno pretežak da bi ga ijedna zajednica u regionu rešila samostalno.

Povremeno priklanjanje ruskom imperializmu, umesto zapadnom pokazuje se kao očajnička strategija dela lokalne političke scene, po modelu sjaši Kurta da užaja Murta, o čemu dovoljno govori maitrene poklanjanje industrije energetica u zamenu za veto na nezavisnost Kosova u Savetu bezbednosti.

Razdeljena između imperialnih interesa dveju u regionu suprotstavljenih strana, srpska politička elita pokušava da balansira na sve klimatizirajućem tronu, gurajući privredu, a s tim i ekonomsku stabilnost stanovništva, sve dublje u propast.

Treba uočiti izvesne paralele, uprkos po mnogo čemu različitim političkim okolnostima, između situacije na Balkanu i one u arapskom svetu: neoliberalne reforme i politika zaduživanja doveli su stanovništvo do prosačkog štapa, a nijedna država nije dovoljno jaka da se, čak i uz političke promene izborene masovnim otporom (koji, sa izuzetkom Grčke, na Balkanu hronično izostaje), samostalno izbori protiv imperialističkih interesa MMF-a i njegovih sponzora.

Zbog toga samo ujedinjivanje naroda Balkana može predstavljati alternativu dužničkom ropstvu i imperialističkom rasparčavanju regiona. Ideja Balkanske Federacije, nadnacionalne zajednice slobodnih naroda, treba da posluži kao zvezda vodilja levičarskim aktivistima u Srbiji i regionu pri izgradnji koordinisanog pokreta otpora dužničkom ropstvu Evropske unije i ruskoj energetskoj diktaturi. Ideja Balkanske Federacije nameće se kao jedina moguća alternativa integracionim procesima, jer samo ujedinjeni u zajednicu koja bi koordinisala nacionalizovane ekonomije, Balkan se može izboriti za ekonomsku samostalnost. Neophodno je proširiti talas grčkog otpora na čitav region, jer samo se udruženom borbi narodi Balkana mogu izboriti za nezavisnu budućnost. Narodi Balkana, ujedinite se!

Bankrot Evropske unije

Zašto verujemo da je Balkanska Socijalistička Federacija jedina alternativa?

Piše Andreja Živković

TOKOM PRETHODNE tri decenije videli smo više ciklusa prisilnih tržišnih integracija, koje su Balkan otvorile sve razornijem protoku stranih finansija i investicija. U svakom od ovih ciklusa zaduženost je bila poluga za nametanje bezgranične slobode kapitala da eksplotiše rad.

U slučaju bivše Jugoslavije, strani kapital je od samog kraja služio za uvoz sastojaka koji bi se kasnije preradili i izvozili kao poluproizvodi. Kako taj izvoz nije naložio puno kupaca na Zapadu, spoljnotrgovinski deficit se povećavao, inflacija je rasla, a spoljni dug je dostigao 20 miljardi dolara. Otvaranje svetskom tržištu rasparčalo je federaciju nekoliko autarhičnih regionalnih jedinica koje su se takmičile da prigrabe ograničena državna sredstva – odatle i rast republičkog nacionalizma u Jugoslaviji 1960-tih godina.

Tokom ekonomске krize osamdesetih, međunarodne finansijske institucije nametnule su strukturalna prilagodavanja u vidu zatvaranja neefikasnih preduzeća i zaustavljanja ionako već veoma ograničene pre-raspodele društvenog dohotka od bogatijih prema siromašnijim republikama i regionima.

MMF je tražio i decentralizaciju federalacije kako bi nametnuo tržišnu disciplinu radi otplate duga. U praksi, ovaj program je služio interesima velikosrpskog nacionalizma koji je stremio stvaranju centralizovane Šro-slavije. S druge strane, bogatije republike su koristile obećanje evropskih integracija kako bi opravdave odvajanje od SFRJ. Kada se imperializam umesao, otvorene su put razaranju Jugoslavije.

Drugi ciklus dužničke privrede u Srbiji i Hrvatskoj je tokom 2000-tih podra-

zumeavao sve veće otvaranje stranom kapitalu i kreditima. Visoke kamatne stope, koje je strani kapital zahtevao, hranile su rast zasnovan na uvozu i potrošačkom zaduživanju, ali su istovremeno uništavale industriju i ove dve nacije bacile u dužničku klopku težu nego ikada do sad.

Ovo nije bila slučajnost. Ključ za razumevanje svega ovoga je uloga monetarne politike u stvaranju spekulativnog buma 2000-tih, pogotovo funkciju jakih valuta – u hrvatskom slučaju valute vezane za evro. Kamate su u periodu nakon 2000. ostale visoke da bi privlačile strane kredite, omogućujući pozajmljivanje potrebitno da bi se platilo zaduživanje.

Isti onaj režim jake valute koji je privlačio strane kredite i račune od privatizacije, zaslužan je i za uništavanje industrije. Skup novac je destabilisao investiranje u realnu ekonomiju i izvozne proizvode načinom nekonkurenčnog.

Privatizacija je predstavljala način da našim takjkutima omogući pristup novim kreditima, a sve to na račun uništavanja privrede, masovne nezaposlenosti i dužničkog ropstva za radnike i radnike. Privatizacija omogućava kapitalistima da dug prebacuje na račun firme, koristeći se novcem da bi spekulisali transakcijama nekretnina, uvozom i kretanjem deviznog kursa, što zauzvrat omogućava nove ugovore o zaduživanju.

Drugim rečima, liberalizacija je životni standard budućih generacija radnika i radnika stavila pod hipotezu. Oni će morati da otplate dužničku primaridu koju su podigli srpski i hrvatski takjuni.

Lekcije za ex-YU

Tako su evropske integracije postavile bombu ispod slovenačkog modela rasta zasnovanog na uvozu. Budući da joj rast zavisi od spoljnih tržišta, Slovenija je sve nesposobnija da se takmiči sa tehnološki sofisticiranim proizvodjačima. Rastući životni standard stoji kao prepreka konkurenčnosti.

Težnja da koristi izmeštanje proizvodnje u region bivše Jugoslavije kako bi potkopala plate i državu blagostanju

rasta zasnovanog na izvozu. Njen neuspeh se vidi u sadašnjoj dužničkoj krizi koja je u stvari odraz krize integracija u EU.

Monetarna unija nateralja je slabije ekonomije sa slabijim valutama, poput Grčke ili Slovenije, da fiksiraju svoje valute na višim nivoima, nivoima jačih ekonomija sa jačim valutama, poput Nemačke, učinivši tako njihov izvoz manje konkurentnim. Ovo je dovelo do porasta disbalansa široj evrozone, jer je nemački izvoz otvorio ogromne trgovinske deficite sa nadzadnjim zemljama na njenoj periferiji.

Činjenica da je deficit Slovenije porastao sa -3,7% BDP-a u 2006. na -7,1% u 2008. tačno u onom trenutku u kom su ušli u evrozonu (2007) govori dosta. Slovenija je počela da pada u isti obrazac finansiranja svog trgovinskog deficitu potrošačkim zaduživanjem od Nemačke, kao i periferne uvozne privrede evrozone, poput Grčke.

Poput Španije i Irke, od 2007. kada je Slovenija privlakila evro i jeftine kredite evrozone, otpočele su orgije pozajmljivanja usmerenog mahom na građevinarstvo, hipoteke i maloprodajne industrije. Kada je balon nekretnina pukao, država je bila primorana da interveniše kako bi spasila bankarski sektor, što je dovelo do iste krize državnog duga kao i u slučaju Grčke.

Nasuprot Srbiji i Hrvaskoj, Slovenija je pokušala da se pod sopstvenim uslovima probije na svetsko tržište, putem

u samoj Sloveniji mora se shvatiti kao priznanje da je EU strategija slovenačke vladajuće klase propala. Slovenačko iskustvo je strašna opomena svim narodima bivše Jugoslavije o tome što im se zaista nudi.

Protiv ropstva Evropske unije

Model Grčke predstavlja upozorenje zemljama-dužnicima sa prostora bivše Jugoslavije: cena daljih integracija u EU jeste perspektiva sve jačeg pritiska na životni standard, raspodjala državne imovine, privatizacija zdravstva i javnog sektora; to je cena koju plaćamo da bi se namirio sve veći dug prema stranim bankama.

Treći ciklus prisilne tržišne integracije ex-YU regiona biće eksploracija dužničkog ropstva od strane EU, kako bi se nametnulo regionalno restrukturiranje.

Baš kao što su Višegradske zemlje (Poljska, Madarska, Čehoslovačka) 1991. godine bile primorane da pristaju na Srednjoevropsku zonu slobodne trgovine (CEFTA), sada je Evropska unija upriličila neku vrstu CEFTA-e za zapadni Balkan. Prva CEFTA je značila restrukturiranje istočnoevropske industrije u skladu sa potrebama evropskih multinacionalnih kompanija koje su patile od hiperkapaciteta i nedovoljnog investiranja EU na polju domaćeg tržišta, čime je izazvana masovna deindustrializacija.

Cilj CEFTA-e II jeste da stvori regionalno tržište dovoljno veliko da privuče kapital Evropske unije. Zemlje sa prostora bivše Jugoslavije postaće potrošačka pustinja, izvoziće armiju jeftine radne snage da bi platili uvoz iz EU koji ne mogu da privuče, sve vreme stenući pod dužničkim ropstvom. CEFTA ce samo nastaviti prenos vrednosti iz regiona ka zapadnim bankama.

CEFTA takođe stvara novo bojno polje za nacionalističke borbe iz doba bivše Jugoslavije. Borba srpske vladajuće klase da podeli Kosovu i borba albanske vladajuće klase da istra srpsku državu sa severa Kosova rezultovala je carinskim ratom. Nijedna strana nije dovolila u pitanje kontrolu NATO-a i Evropske unije nad regionom. Predvidiv rezultat ove nacionalističke borbe bila je kontrola NATO-a (KFOR-a) nad granicama nezavisnog Kosova, što je odgovarajući simbol imperialističke pacifikacije prostora bivše Jugoslavije kao slobodnotrišnje provincije EU imperije.

Proces EU integracija jesti batan sastojak imperialističke fragmentacije regiona u skup takmičarskih država satelita i neo-kolonijalnih protektorata (BiH, Makedonija i Kosovo) potpuno zavisnih od stranog sponzorstva. Tako, kao odgovor na nezavisnost Kosova sponzorsiranu od strane SAD-a, srpski državni aparat poklanja energetsku industriju Velikom ruskom medvedu, u zamenu za veto Rusije protiv nezavisnosti. Kao i tokom gasovodnog rata

Model Grčke predstavlja upozorenje zemljama-dužnicima sa prostora bivše Jugoslavije: cena daljih integracija u EU je cena koju plaćamo da bi se namirio sve veći dug prema stranim bankama.

između Rusije i Ukrajine krajem 2008. globalne finansijske špekulacije cenu energenata sada znače da mnoge porodice u Srbiji nisu u stanju da plate račune za grejanje, a da delovi industrije usporavaju da potpunog zastoja.

Alternativa

Jedini put iz krize leži u Balkanskoj Federaciji koja bi koncentrisala resurse i rasporedila javne investicije u nacionalizovane industrije, kako bi povišila stopu zaposlenosti i podigla životni standard. Treba da učinimo CEFTA-u subverzivnom kroz socijalističku revolucionu, kako bi ona mogla da postane osnova za razvoj javnih investicija, industrije i mreža širom Balkana.

Ideja o Balkanskoj Federaciji nam u današnjem trenutku omogućava da povežemo borbu protiv dužničkog ropstva sa borbom protiv imperialističke kontrole nad regionom. Ideja Balkanske Federacije je tako direktno usmerena i protiv EU integracija i protiv ruskog tutorstva, i protiv duga i protiv energetske zavisnosti. Bog Bogata ona nije nacionalistička, već internacionalna ideja. Ona je usmerena protiv saveza lokalnih kapitalističkih klasa i imperializma koji za cilj imaju podelju regiona i njegovog otvaranje stranom kapitalu.

Balkanska Federacija je jedna strateška ideja koja omogućuje ujedinjenje svih narodnih borbi širom regiona protiv naše sopstvene Trojke – MMF-a, EU-NATO i Rusije – u jednu borbu za narodno i socijalno oslobođenje Balkana. Pošto postoji savez između naših vladara i njihovih sponzora, ideja Balkanske Federacije treba da pokaže da su nam pravi saveznici radnici, studenti, seljaci i penzioneri čitavog regiona, te da, kako bismo se izborili protiv stranog tlačitelja, moramo se oslobođiti tlačitelju kod kuće.

Ideja Balkanske Federacije je stoga početak otpora tržišnoj i stranoj dominaciji. Svi prethodni pokreti otpora su se usrušili pred idejom da ne postoji alternativa EU. Radnici se u svakoj kompaniji bore sami protiv korumpirane

privatizacije, ali rezultat njihovih borbi jeste samo dolazak novog gangstera koji će ponovo pokušati da raspoda zemljište i mašineriju preduzeća. Išod je pakleni krug borbi koje ne uspevaju da se generalizuju u političku alternativu tržišnoj destrukciji i koje se uvek vraćaju na polaznu tačku.

Borba za Balkansku Federaciju jeste tranzicioni program koji povrzuje borbe protiv dužničkog ropstva i strane okupacije sa borbom za socijalizam, tj. za punu društvenu jednakost među narodima regiona. Ideja Balkanske Federacije omogućava da ponovo počnemo da govorimo o socijalizmu u svom okruženju. Nijedna država nije dovoljno jaka da se sama osloboди od tržišta i imperializma. Samo internacionalistička borba ujedinjenih naroda može oslobođiti region. Samo Balkanska Federacija može stvoriti internacionalnu alternativu nacionalnim borbama oko Kosova, Bosne i Makedonije, borbama koje omogućuju imperialističkim silama da zavade pa vladaju. Najzad, samo je Balkanska Federacija dovoljno širok pojам da omogući nacionalno ujedinjenje svih naroda Balkana, npr. Albancima, dozvoljavajući im suživot u miru i jednakosti.

EU imperija je trenutno prodrrmana do krajnjih temelja dužničkog kritika evrozone. Slabi su izgledi da će se izbjeći novi talas dužničkih kriza i neuspeha banaka, ali ono što je sigurno jeste da će vladajuće klase Evropske unije odgovoriti stezanjem kaša dužničkog ropstva i razdvajanjem radnika Europe kako bi ih naterali da platе za kružu.

Ideja Balkanske Federacije je naša veza sa borbom grčkog naroda protiv dužničkog ropstva i revolucionarnom borbom za arapsko jedinstvo protiv strane dominacije. Moramo da pruzimo sopstveni doprinos uništenju imperije evropskog kapitala i oslobođenju naroda Istoka. Balkanska Federacija je naša herojska ideja, jedina ideja koja može dovesti do novog doba našeg regiona, doba u kome će narodi ponovo postati krojači sopstvene sudbine.

Gorki plodovi EU integracije

Desnica u Evropi

PIŠE Miljan Jelić

PRE MESEC dana, krvavi pir potresao je ne samo Norvešku, nego i ceo svet. „Hrišćanski fundamentalista“, kako sebe naziva, maskiran u političku uniformu, otvorio je vatru na učesnike omladinskog kampa vladajuće Radničke partije, mučki ubijajući preko 90 ljudi.

Sami roditelji su bespomoćno mogli da slušaju pozive u pomoć svoje dece preko mobilnih telefona, dok je zaljubljenik u lik i delo Radovana Karadžića masakirao sve što mu se našlo na putu. Žuta minuta mentalno poremećenog ili vešto isplaniranja akcija?

Pre će biti ovo drugo, s obzirom na dugoročne pripreme i svaki pažljivo isplaniran i odmeren pedalj zločinackog scenarija.

Pothranjen desničarskom ideologijom, zadojen mržnjom prema levičarima, muslimanima i strancima, on predstavlja najbrutalniji primer ispadu ekstremne desnice. Naravno, ovaj događaj je samo posledica, nikako izolovana pojava, ali je svojom žestinom i tragicnošću eksplodirao širom sveta kao upozorenje da mržnja nikada ne spava, pa čak ni u najbogatijem zemlji Evrope. Uz bolne uzdaje, mogle su se čuti i kritike. Tako je francuski MRAP (NVO) istakao da su u Norveškoj „napredna stranka, nacionalizam i ksenofobija napredovali za 22 odsto na parlamentarnim izborima 2009. godine“, a „njen voda je od islamofobije (...) napravio osnovu svog programa. To ne može biti bez posledica.“ MRAP je pozvao na „sačuvanje borbe protiv malih grupa rasista sa desnice, kao i za više odgovornosti za borbu protiv politike za koju se zna da održava ksenofobiju i odbijanje drugog.“¹

Ne iznenade činjenica da je sam Anders Breivik bio član dotočne stranke.

Međutim, iako se širom Europe mogu videti različiti primeri poput Nacionalnog fronta u Francuskoj, Jobika u Madarskoj, ili Vildersove Partije slobode u Holandiji, mnogo relevantnije pitanje jeste šta zapravo gura narod u ruke fašista i ultradesničara?

Čini se da tri krucijalna faktora determinišu ovo skretanje:

1. Ekonomski kriza. Opšte je poznato da u periodima materijalne neizveznosti desnica raste. Istoriski najreprezentativniji primjeri su: kriza prouzrokovana Prvim svetskim ratom, kriza hiperprodukcije iz 1929. godine i najnovija kriza hipotekarnih kredita iz 2008.

Na krimu kriza fašisti su dobijali gradanske ratove i osvajali poslastička mesta. Takođe, ono što je karakteristično, ekonomski kriza prouzrokuje političku krizu – npr. poznato je da više od godinu dana belgijska vlada ne može da se sastavi zbog meduetničkih trzavica Flamanaca i Valonaca, što je posledica sve izrazitijeg ekonomskog posustajanja, razlike između bogatog severa i siromašnijeg juga, itd.

2. Razočarenje u mejnstrim općije. Upravo mejnstrim stranke gnevnim i razočaranim ljudima ne nude ništa novo – pragmatičke su i kalkulantske, usmeravaju se prema sebičnim interesima partijskog rukovodstva, a ne opštím narodnim interesima. Između njih suštinske razlike ne postoje – one svojom politikom guraju narod u sve veću bedu, otvarajući

Anders Breivik:
Masovni ubica, vitez templar, hrišćanski ekstremista

vratu desnici. Dalje, radije nego da vide jedinstven front svih potlačenih, vladajuće klike stvaraju „neprijatelje“ – imigrante, muslimane, homoseksualce – atomizujući radnički pokret.

3. Nepostojanje leve alternativе. Možda najbitniji faktor. Nepostojanje organizacije koja se obraća svim potlačenima – radnicima, seljacima, studentima, nezaposlenima... – čini ih objektima desnice. Levica je slaba i često u nemogućnosti da pruži otpor krizi – te često biva „usisana“ od strane mejnstrima.

Svi putevi vode u Madarsku?

Nešto pre norveške tragedije, odlukom madarskog suda oslobođen je Šandor Kepiro, optužen za ratne zločine počinjene 1942. Te godine, u januaru, u fašističkoj raciji koju je sproveo madarska okupatorska soldatska, ubijeno je najmanje 1300 Novosadana, dok neki izvori tvrde da je stradalo čak 4000 građana!

Kao žandarmijski kapetan, Kepiro je učestvovao u ovom zločinučkom poduhvatu, ali je kaznu izbegao pobegavši ranije u Argentinu. Sada, kada je konačno izveden pred lice pravde, prvostepenom presudom sud ga oslobođa!

Kako god se to narnačilo, ovakva odluka najbolje reflekтуje politiku klina u Madarskoj.

Pre svega nagli pad popularnosti Socijalističke partije (reformističani staljinisti), nakon otkrivenih laži F. Đuričanja, doveo je do eskalacije narodnog bunta 2006. Zapravo, socijalisti su bili na vlasti veći deo tranzicionog razdoblja. Tako je „socijalistička“ vlada 1995. uvodila pakete mera kojima su zamrzavane plate, ubrzavane privatizacije, a školarine postale obaveze – uopšte, vodila je antisocijalnu politiku, koja je društvo gurala u sve dublju kaljugu neoliberalnog kapitalizma.

Sve ovo je uslovilo nagli uspon fašista. Jobik je

imao vrtoglav uspon: osnovan 2003. na izborima 2006. osvojio je 2,2% glasova, a na nacionalnom izborima 2010. čak 17%, što ga rangira odmah ispod socijalista! Štaviše, Jobik uživa podršku upravo u onim delovima zemlje u kojima su socijalisti nekada bili najjači. Madarski fašisti podsećaju na italijanske crnokosuljače iz 20-tih godina prošlog veka:

Paramilitarna organizacija „Za bolju budućnost“, koja je svoje ime izvukla iz slogana nacističke omladine, ušla je u selo (Gjongjospata) početkom marta i uspostavila patrole prateći Rome i sprečavajući ih da uđu u prodavnice. Zlostavljanje je doživelo vrhunac 10. marta kada je 1000 u crno obučenih neonacista marširalo kroz selo, od kojih su neki bili naoružani agresivnim psima, bićevima i lancima.²

Ono što je interesantno (ili, bolje reći očekivano) jeste da država prečutno toleriše batinu – policija je napustila dotično selo, da bi se u njega vratila tek nakon tri nedelje! Nadležni organi kučaju kako ništa ne mogu da urade, jer su, zaboga, paramilitari registrovani kao „civilna garda“! Samo 2009. godine ubijeno je najmanje osam Roma i zabeleženo 30 napada zapaljivim bombama. Kako bilo, Jobik i dalje nastavlja da nesmetano seje smrt, mržnju i strah.

Skratanje istorijskog klatna udesno može se pratiti i na ustavno-političkom polju.

Desničarski Fides uspeo je da u aprilu ove godine donese novi madarski ustav koji zamenjuje stari iz 1949.g (uz neslaganje socijalista i fašista). Sagledavajući ovlašćenja premijera ili diskriminatorske odredbe prema LGBT populaciji ili nehrističanskom stanovništvu, zaista se može tvrditi da je u Madarskoj uvedena neka vrsta „meke diktature“.

Stiropor i svastika?

U Srbiji, SNS nakon Tominog štrajka gladu, ponovo šokira javnost. Saradnja sa Hajncem Kristijanom Straheom, predsednikom Slobodarske partije Austrije i reformističnom neonacistom, više je nego simptomatična. Pre bi se reklo da bi Toma gradio mrežu sa npr. nemačkim demohrišćanima, nego sa nekim ko je u mladosti učestvovao u formirajući paramilitarnih formacija.

Tzv. „Slobodarski pokret Evrope“, savez koji Hajnc pokušava da izgradi, predstavlja bi mrežu ultradesničarskih stranaka širom Evrope (u geografskom smislu, ne samo EU), a „tajna konstitucionna sedница“ je održana u italijanskim Dolomitima, cijeli je domaćin bila Liga za Sever.

Nakon sednice, Hajnc se nije vratio u rodnu Austriju, već je preuzeo u Moskvu, i to, ni manje ni više, nego na poziv vladajuće Jedinstvene Rusije Vladimira Putina! To nije bila poseta srodnim strankama (iako se malo bavio i time), već radna poseta, i to neposredno pred dolazak Hajnca Fišera, predsednika Austrije. Takođe je interesantan kako se Štrahe 90-tih transformisao u rafiniranog političara. O tome je pisala Politika:

Štraheov preobražaj, od nestašnog dečaka do zrelog evropskog političara, usledio je od sredine devedesetih godina. U krugovima predašnje državne policije, danas Ustavobranitelja, ističe se da je Štrahe stekao „slif“ i kapital za reformisanje stranke slobodara (pošto je otčepio glavnicu stranke od kralja vernog Hajderu) tek posle poznanstva sa ruskim multimilijarderom Olegom Deripaskom.³

Ovo može da znači samo jedno – Ruska federacija od ultradesničarskih stranaka stvara svoje ekspoziture, svoje političke poluge moći.

Nije jasno kako se SNS tu kotirao. Moskva verovatno želi da obezedi još čvršću kontrolu nad njim, s obzirom na njegovu proevropsku tendenciju i mlaki desni populizam, kako bi ga učinila tvrdim i još više zasebnu za sebe.

Takođe, divljanje fašista 10. 10. 2010. kao i činjenica

da se Dveri i 1389 spremaju za izbore naredne godine, treba da bude „crvena uzbuna“ za sve ljude koji se osećaju antifašistima.

No, Rusija ima problema i u svom dvorištu. To je zemlja sa preko 70.000 neonacista (ne računajući ostale ultradesničare i fašiste)! Takođe, u njoj živi preko 10 miliona imigranata, pre svega radnika i radnika, koji predstavljaju najsiromašnije društvene grupe.

Huškajući bande neonacista na njih, vladajuća klasa održava psihologiju straha fiksirajući ih da dno socijalne lastvice, dok, s druge strane, od njih stvara žrtvene jaganje, prodajući priču o „uljezima spola“, čime na najbanalniji način kupuje klasni mir. I ruskii caristički režim je rastrajući **Protokole sionskih mudraca** pokušao da okrivi Jevreje za svu bedu narodnih masa i time spreči revolucionarnu previranja. Izgleda da se istorija ponavlja:

Od svog osnivanja 2001. Putinova stranka Ujedinjena Rusija je po već isprobanoj fašističkoj metodi uličnih batinških odreda kontrolisala ili gušila pokrete, odnosno inicijative koje su u sukobu s režimom. 2005. godine je osnovana Ujedinjena Ruska omladina ironičnog naziva Mlada garda, cijiji je zadatak osim direktnih akcija na ulici, prema svedočenju bivšeg člana, angažovanje fudbalskih huligana i neonacista koji odraduju „prijava“ posao.⁴

I zaista, kao po nekoj matrici, država ne samo da prečutno odobrava njihove akcije, već im daje direktnu potporu – bilo da je u pitanju Italija 20-tih godina, nemačka Vajmarska republika, Kraljevina Jugoslavija... Dobar primer danas predstavlja Rusija, „gde postoje brojni paravojni logori... dok su neki od njih organizirani u bazama specijalne policije OMON što svedoči o prisnoj saradnji policije i neonacista.⁵

Kriza „multikulturalizma“

Ono što je takođe danas veoma opasno, jeste pomeranje mejnstrim stranaka na desne pozicije. Tako je Sarkozyjeva vlasta prošle godine deportovala romsko stanovništvo u Rumuniju i Bugarsku, o čemu je **Solidarnost** već pisala.

Francuska je i prva zemlja Evrope koja je uvela zabranu nošenja burki na javnim mestima (Belgia je nedavno postavila drugač, dok se u Holandiji i Španiji sprema donošenje sličnog zakona).

No, stalno nazadovanje po pitanjima ljudskih prava je moralno nekako biti ozvaničeno. Sarkozy je za televiziju izjavio: „Multikulturalizam je neuspeh. Istina je da smo u našim demokratskim društvinama previše brinuli o identitetu imigranata, a zaboravili smo da identitet države u kojoj oni žive“.

Na žalost, nije bio jedini. Slične konstatacije su se mogle čuti i od nemačke kancelarke Angele Merkel i britanskog premijera Dejvida Kamerona.

Jačanje ultradesničarskih stranaka centra da zaostre „nacionalni retorički“ kako bi ostale konkurențne na političkom tržištu. Tako je francuski UMP (Sarkozyjeva stranka) uspeo da preuzeme deo birackog tela Nacionalnog fronta, upravo forsirajući pitanja „nacionalnog identiteta“.

Međutim, ovakav pristup neće oslabiti ekstremnu desnicu – naprotiv, može je samo ojačati.

Na primer, liderka Nacionalnog fronta Marin le Pen postaje sve „bezobzražnija“ u svojim zahtevima, predlažući da se kao rešenje belgijske političke krize frankofono područje (Valonija) pripoji Francuskoj.

Kameron mora da pazi na svoje desno glasačko krilo, ali i narastajući uticaj Britanske nacionalne partije kao i rjenog batinškog pobratima, EDL-a (**English defence league**), ulične organizacije, koja je, za divno čudo, bila jedna od Brejvikovih ideoloških inspiracija.

Cak je jedna bivša Berlusconijeva ministarka otvoreno podržala Brejvikove ideje, dok je Frančesko Speroni, vodja ultradesničarske Severne lige, javno rekao da su Brejvikove ideje u službi odbrane zapadne civilizacije!⁶

U Madarskoj, mejnstrim stranke preuzimaju

1: Francuska NVO: Eksstremska desnica u Evropi vodi do masaka, Danas, 25. jul 2011.

2: Teror madarske paravojiske nad Romima", e-novine, 30. mart 2011.

3: „Moskva podržice ekstremnu desnicu“ Politika, 23. maj 2011.
4: <http://www.afans.org/vesti/jacanje-fasizma-u-rusiji-02012011>
5: ibid

Mađarska garda, udarna pesnica mađarskih fašista

desničarsku terminologiju u nadi da će preoteti glasove Jobiku. Prognoze analitičara da će fašisti, čim se budu „popularizovali”, biti „usisani” od strane političkog „centra”, takođe su bile pogrešne – oni nastavljaju da teroru nesmanjenim intezitetom, ali sa novim samopouzdanjem, jer znaju da imaju snagu da privuku ostale partie kaj svojoj ideološkoj platformi.

Poстојi razlika između neonacista „militanata“ i fašista „populista“ – prvi su za ulične tuče i pogrome, dok su drugi više za izbore i za stvaranje širih frontova.

To je slučaj sa Vildersom u Holandiji i njegovom Partijom slobode – on koristi jezik islamofobije, rasizma i homofobije i na taj način uspeva da prikupi oko svojih ideja veliki broj nezaposlenih i sitne buržoazije.

Militaristi su frustrirani, jer smatraju da se samo formiranjem tvrdog fašističkog „jezgra“ neprijetljivo može pobediti. No, oni najčešće kohabitiraju i saraduju – dobar primer su Britanska nacionalna partija i EDL, kada su u januaru 2010. zajedno učestvovalo u rasističkim divljanjima na ulicama, napadajući muslimane, Azijate, ali i antifašističke aktiviste.

Batinashi iz EDL-a su u oktobru iste godine pokusali da formiraju Evropsku inicijativu za slobodu, koja bi okupljala fašističke i fašistoidne pokrete širom Evrope. Pokušaj se završio bedno – autobus u kom je bio voda EDL-a, Tomi Robinson, razlupan je, a navijači Ajksa su najutri grupe rasista iz Amsterdama. No, između jednih i drugih je difuzna granica – to što neko nosi bele rukavice i kravatu ne znači da nije fašista i ultra desničar!

Krizu multikulturalizma su ozvaničili upravo oni koji su i doveli do nje – pripadnici vladajuće klase i njeni politički predstavnici.

Liberalizacijom tržišta, pumpanjem kreditnih balona, trošenjem novca koji ne postoji, uslovljeni su ne samo srozavanje kapitalističke privrede, već i srozavanje ljudskih prava – kako pravno, tako i faktički.

Pravno – donošenjem restriktivnih zakona i gušenjem prava da se bude drugačiji. Faktički – protjerivanjem Roma (npr. Mađarska i Francuska), gu-

ranjem imigranata u izolovane kampove koji ne obezbeđuju ni egzistencijalne ljudske potrebe (kao što je Italija uradila sa izbeglicama iz Libije), napadima represivnog državnog aparata i fašista, ruku pod ruku, na pripadnike drugih nacionalnosti, konfesija, seksualnih orientacija... (na žalost, spisak zemalja je, u ovom slučaju, isuviše dugačak).

Štit i mač

Fašistička opasnost će se sve više pojačavati, u onoj mjeri u kojoj se zaoštavaju kontradiktornosti između rada i kapitala. Zato nam je potreban širok demokratski front protiv fašizma, koji bi okupljaо sve nas koji smo na udaru krize i desničara.

Tragičan je stav pojedinih levicara prema tragediji u Norveškoj, koji izjednačavaju fašiste i socijaldemokrate – za njih su pripadnici Radničke partije isto što i Brejvik! Parola „Ko neće da govori o kapitalizmu, neka čuti o fašizmu“ potpuno odgovara Staljinovoj Kominterni 30-tih godina, koja je možda i glavni krvavi dolaska Hitlera na vlast.

Tada je Lav Trocki u svojoj brošuri *Kako pobediti nacionalsocijalizam?* istakao nužnost akcionog jedinstva između radnika komunista i radnika socijaldemokrata, radi stvaranja „štita“ prema nacizmu. S druge strane, Ernst Telman, tadašnji lider Komunističke partije Nemačke, nazvao je Trockog „propalim fašistom“ i „kontrarevolucionarom“, smatrali su (isključivo sa linijom Kominterne) da su socijaldemokrati i fašizam dve strane iste medalje.

Nakon toga je usledilo najveće krvoproljeće koje je svet ikada video.

Da se katastrofa ne bi ponovila, nama nije dovoljan samo „štít“ – potreban je i „mač“. „Štit“ odnosno front svih potlačenih, najbolji je instrument odbrane od fašizma. Ali, jedino „mačem“ možemo uništiti kapitalizam, sistem koji mu daje snagu. Taj „mač“ je revolucionarna radnička partija, kao najborbeniji i najsvesniji deo radničke klase.

Zato je potrebno da svi zajedno počnemo da kujemo mač kojim ćemo konačno fašizmu i kapitalizmu odseći glavu!

Istorijski revizionizam: Srpska politička klackalica

PIŠE Pavle Ilić

PREDIZBORA GODINA se zagreva, na tu činjenicu nas svi mediji svakodnevno podsećaju. Najnovija politička utakmica između vlasti i opozicije vodi se na terenu antifašizma. Srpski pokret obnove sada pokazuje pretenzije prema poziciji na kojoj se nisu nalazili od početka ovog milenijuma – poziciji političkog stuba nove srpske nacionalističke misli.

Sa vakuumom koji je ostavila šizma Srpske radikalne stranke, a koji grupe sa ekstremne desnice nisu uspele adekvatno da popune, SPO pokusava da se vrati među jače političke igrače korišćenjem svoje retorike o navodnom herojstvu Ravnogorskog pokreta, preuzimajući od SRS recept o prikazivanju ratnih zločinaca kao srpskih junaka i branitelja srpskog nacionalnog ponosa. SPO se verovatno nuda da će privući i desno opredeljene pojedince koji ne posmatraju lomljenje izloga i kradu patika kao adekvatni vid političke borbe.

Najime, nakon obeležavanja 65 godina od strejčanja Draže Mihajlovića, iz redova SPO-a stigao je predlog o imenovanju novog mosta koji se gradi preko Ade Ciganlike u Beogradu u „Čita Dražin most“. Ovaj predlog propriatilo je i stvaranje on-lajn peticije na fejsbuku.

S druge strane, ovu vest za sada prenalo je samo par internet portala. Slaba medijska pokrivenost potvrđuje da vlast ne želi da se kocka sa glasovima u klučnom momentu. Dok s jedne strane postoji Republička asocijacija za negovanje tekovina Ravnogorskog pokreta, koja se finansira iz budžeta i uključena je u sudski proces rehabilitacije Draže Mihajlovića, sa druge vlastodršci u javnosti ne fiskiraju polemiku rehabilitacije, strahujući od gubljenja ugleda kod levih liberala i drugih građana koji se ne slazu sa istorijskim revizionizmom.

Zanimljivo je i to da je predlog SPO-a o imenovanju mosta verovatno reakcija ove stranke na ideje vlastodržaca iz udruženih DS i SPS

koje su predložile uvođenje 21. oktobra kao državnog praznika u spomen žrtvama fašizma u Srbiji. Ovaj postupak vladajuće koalicije, koji je podržala i SNS, sigurno je usmeren ka tome da se privuku pojedinci koji se ne slažu sa desnom retorikom, ali želi i da pokazuju kako je bilo koja leva politička alternativa nepotrebna zato što će se DS/SPS potruditi da „objektivno“ brane kako je socijalna prava gradana i eksplorisanih tako i utvrđeni istorijski poredak. Ironija je i više nego očigledna.

SPO je na taj predlog odgovorio izjavom da se o srpskim žrtvama fašizma ne može govoriti osim u kontekstu NDH i „ustaških zločina nad Srbima“. Na sve to dolazi i izjava Danice Drašković: „Za mene su komunisti isti kao i fašisti“, te da ih „povezuje zločinačko delovanje i masovno ubijanje koje su komunisti nastavili posle Drugog svetskog rata.“ Ako ovu izjavu posmatratmo zajedno sa skrnavljenjem spomenika herojima NOB-a u Nišu od strane Srbske akcije, jasno je uvideti da paranojni antikomunizam u Srbiji počinje, bez sumnje ohrabren jačanjem desnice na evropskom nivou, da prelazi sa reči na dela.

Iz ovih primera jasno se vidi kolikog maha istorijski revizionizam uzima u svrhu javnog javnosti. Stoga ne začudiće ni izjava potpredsednika gradskog odbora DS u Kragujevcu, koji je i inicirao projekat sakupljanja potpisa za podizanje 21. oktobra na nivo državnog praznika: „Nesporan doprinos dali su i partizani i četnički pokret u osvajajući slobode i protjerivanju fašističkog okupatora iz Srbije. Neunesno je takmičiti se u raspravi i dokazivanju čiji su uticaji i borba bili presudni.“

Na žalost, istorijski revizionizam, pogotovo onaj vezan za Drugi svetski rat nije isključivo srpski trend. Sa jačanjem desnice na evropskoj političkoj sceni (opširije na strani 6) pojavljuje se i veliki broj apologeta fašističkih zločina. Među njima se mora uvrstiti i nemacki ministar spoljnih poslova koji je vlasti Crne Gore

predložio da se na njenoj teritoriji podigne spomen groblje vojnicima Vermahta nastradalim u Drugom svetskom ratu.

Najbitniji dogadjaj koji je potresao sve iskrene antifašiste u regionu bila je svakako oslobađajuća presuda Šandoru Kepirou. Nakon proglašenja oslobađajuće presude veliki deo okupljenih u sudnici počeo je da aplaudira i skandira parole podrške. Ni jedan medij nije preneo da li su okupljeni bili organizovani, kao ni to da li su i kojoj grupaciji pripadali, ali kroz sve prepostavke provlačilo se jedno ime – Jobik.

Jobik je madarska manifestacija evropske desničarske epidemije. Od 2003. godine kada je osnovana, ova stranka je munjevitvo porasla i učvrstila položaj među siromašnim slojevima madarskih nacionalista. Jobik koristi savsim blago skrivenu fašističku propagandu pod koju svakako podpadaju kontroverzno nazvano „Romsko pitanje“, ali i brojne optužbe o otvorenoj ksenofobiji, homofobiji i netrpeljivosti njenih članova prema pripadnicima raznih manjinskih grupa koje ne podpadaju pod koncept „hrničanskog, etnički cistog madarskog patriote“.

Bez obzira na strah liberalnih vlasti od pretrje desne dominacije nad politikom svakore mora biti savršeno jasno da je ubravo liberalni kapitalizam uzrok jačanja desnice. U trenucima krize vladajuće strukture počinju da gaze svoje reči, prozivajući svoj ideal ujedinjene i multikulturalne Evrope mrtvim i koristeći desni populizam ne bi li podelili radničku klasu i osigurali opstanak svoje moći.

Od Londona do Beograda, Evropa se trese pred nezadovoljnim stanovništvom. Klasni rat gori ispod površine sve jačim plamenom, ali je pod pretrnjom da ga ugasi oluja desnice. Ukoliko ne zaustavimo njeni širenje i sa njom ne uništimo i sistem iz koga se ona izrodila ideje pravednog društva neće ostati čak ni lepa uspomena. Ne dopustimo da banditi menjaju istoriju, već preuzmimo njenost varanje u sopstvene ruke.

Troški o fašizmu, staljinizmu i ujedinjenom frontu

Državna represija i fašizam

PIŠE Matija Medenica

AKO NA nečemu možemo da zahvalimo ekonomskoj krizi u Srbiji, onda je to činjenica da je kamenje o koje se saplicemo na zacrtanom putu ka Evropskoj uniji ponovo počelo da politizuje srpsko društvo. Utapanje pro-EU partija u zatećeni sistem državne birokratije nakon Petoktobarske revolucije i nedostatak autentične leve alternative pretili su da politiku u Srbiji u potpunosti svedu na administrativne mere koje ne sprovere politički subjekti (društvene klase i njihove političke organizacije), već „nezavisni eksperți“ koje je samo potrebno uposlititi na pravim mestima u sistemu.

Partiski „eksperti“ su potom mogli da na univerzitetima i javnim medijima objave smrtnu klasu i njihovih sukobljavanja, i namesto Veličine Srbije, prikrenute eufemizmom Jugoslavije, kao terapiju za nacionalni duh i telo prepiši integracije u EU i svetsko tržište. Nema nas dovoljno „stručnih“ da dovodimo u pitanje odluke već postavljenih „stručnjaka“ i njihovih mentora iz Vašingtona i Brisele. Depolitizacija političkog života u velikoj je mjeri sputala radanje konzistentne kritike puta kojim se srpsko društvo kreće.

Ipak, ni nakon Petog oktobra pro-EU opcija nije osvojila apsolutnu prevlast na srpskoj političkoj sceni. Za to joj je bilo potrebno dobrih deset godina. Nasuprot njima stoji nesto autarhičniji i pro-ruski nacionalistički blok, koji na parlamentarnoj sceni danas predstavlja DSS i SRS. Samo če politički ignoramusi i naručeni „eksperti“ ova dva bloka karakterisati kao „levi“ i „desni“, implicirajući da „evropske“ partije zastupaju ideje demokratije i društvenog progresa, dok su „Rusi“ za „azijiske despote“ i „pravoslavne džamahirije“.

Oslanjanje na jednu, odnosno drugu, imperialističku silu je materijalizacija jedne, odnosno druge, strategije za razvoj srpskog kapitalizma. U uslovima Balkana, oslanjanje na strane sile po pravilu je male i nedovoljno razvijene balkanske države stavlja u poziciju pionera na geo-strateškoj šahovskoj tabli velikih sila. Ovo je, potom, dovodilo do sukobljavanja i krvoprolaća, da bi se potom otpočeо novi ciklus još veće zavisnosti. Izbor koji nam ovi blokovi nude je izbor između ruskog pustog ostrva na Balkanu i periferije Evropske unije. Izbor između rata i krize i rata.

Srbija je nakon poslednjeg ciklusa ratova promenila kurs iz autarhije u integracije u zapadni kapitalizam. Uloga razrunevine privrede na periferiji EU-kapitalizma nezahvalnija je od uloge periferije privrede evrozone: a svi smo svedoci pakla kroz koji danas prolazi Grčka i koji preti Španiji, Portugalu i Italiji. Svetska kriza je, dakle, počela da ruši ideološki mit – ili naši i svi drugi „eksperti“ nisu bili na visini zadatka, ili postoji problem u samim odnosima

Lav Trockij

unutar privrede i društva koji dovode do istorijskih perioda koji milione ljudi guraju na ivicu litice.

Daleko od toga da je ovo prvi put da kapitalistička kriza doveđe do dubokih društvenih potresa koji prete da se otmu kontroli vladajuće klase (veliki pozdrav Arapskom proleću!). Ipak nije ni dovoljno svakih desetak godina vikati: „Jesmo li vam lepo govorili daže Marks bio u pravu, sve dok je kapitalizma biće i kriza!“ Naša misija je izgradnja revolucionarne radničke partije koja treba da stoji na čelu pokreta koji će srušiti kapitalizam. To je ono što radimo ovde i sada, u uslovima koje sami ne biramo, ali na koje možemo da, u skladu sa sopstvenom snagom i sposobnostima, utičemo. Pravilno primenjeno znanje jačaće našu brojnost i snagu i dovodiće do novih iskustava i saznanja. Jedino je ta dinamika u stanju da izgradi alternativu radničke klase i postojećim političkim blokovima u Srbiji, ali i zavisnosti od imperializma na Balkanu i samovolje svetskog tržišta.

Već smo bezvaljni krizi zbog udarca koji je nanelao političkom legitimitetu vodećih stranaka u Srbiji i politike koja nam se otvorila da ponovo diskutujemo politiku. Ipak, pukotina koja je tim udarcem nastala ima dvojaki karakter: ona je plodno tle za razvoj dva

suprotstavljenja pokreta. Revolucionarni radnički pokret teži uništavanju kapitalističkih odnosa u privredi i društvu; fašistički pokret teži njihovom ovekovečavanju putem uništavanja radničkog pokreta.

Fašizam je danas gotovo u potpunosti podređen srpskoj državi kojoj koristi kao jedan od vidova vršenja represije nad radničkom klasom. Država je danas naš glavni neprijatelj. Ali država upravo otvara vrata fašizmu. Vladajući klasi fašizam uvek koristi kao „pomoć prijatelja“ u slučaju da radnički pokret očaja da to mere da postavi pretjeran održavanju kapitalističke vlasti. Ali u pitanju je prijatelj kog država misli da može zauvек da kontroliše i koristi po potrebi. U prvom koraku, država je tu da mu za svoj groš otvorit vrata. Tek u drugom biće prinudena da me predala klijuceve od kuće.

Drugi korak znači otvorenu političku kružu i histeriju vladajuće klase koja pokušava da se održi na vlasti dok je proletarijat i osiromašene srednje klase pritisaku zahtevima koje ona nije u stanju da ispunji – to je agonija u kojoj hoćemo da vidimo i Tadića i Mišovića i Nikolića i Beka; i tu je potrebno dotući i njih i njihove „prijatelje“. Zato zadatak kog smo se svesno uhvatali nećemo moći da obavimo ukoliko ne naučimo sve što se naučiti može u klasnoj dinamici i razvoju fašističkih pokreta u uslovima krize, njihovog odnosa sa državom i uslovima u kojima vladajuća klasa pribegava postavljanju fašizma na kormilo. To je zadatak koji pred nama stoji kao imperativ i čijim se rešavanjem možemo ne samo uspešno suprotstaviti rastućoj fašističkoj pretnji, već ćemo time ubrzati i učvrstiti rast sopstvenog pokreta.

Između dva sveta

Krajem dvadesetih godina prošlog veka katastrofalna kriza kapitalizma poznata kao Velika depresija, preko noći je stvorila uslove za urušavanje celokupne socijalne i političke slike u svetu. U roku od samo nekoliko godina milioni ljudi ostali su bez posla i gotovo ikavkih primanja. Evropom je zavladala atmosfera opšte nesigurnosti i besperspektivnosti. Deset godina od završetka Velikog rata svet je ponovo počeo da tone.

Desničarske i liberalne vlade Zapadne Europe pokušavale su da, poput barke uhvaćene u buru, spasu šta se spasti može – od svojih profita i privilegija, a na račun radničke klase i sve širih slojeva propadajuće sitne buržoazije i seljaka. Urušavanje privrede ubrzano je rušilo i politički legitimitet vlasti. Centar je pucao po šavovima. Rastuće nezadovoljstvo naroda pratilo je rast državne represije. Stara objašnjenja i obećanja zbrisalo je očaj malih primanja i beznađežnog čekanja u redu na buru.

Sa istoka je sijala zvezda ruske Oktobarske revolucije. Oktobra 1917. radnička klasa, predvođena Boljevičkom partijom, preuzela je vlast u Rusiji i ustupila vlast demokratskim sovjetskim radnicima, seljaku i vojniku. Ubro zo zatim, ostatci carskog režima i buržoazije, potpomognuti silama Antante, započeli su višegodišnji gradanski rat protiv radnika i radnika, iz kog je mlada radnička Rusija izšla kao desetkovana pobednica. Opstanak radničke Rusije zavisio je od širenja revolucije na razvijene zemlje Zapadne Europe.

Nakon konačnog poraza Nemačke revolucije 1923. u sovjetskoj Komunističkoj partiji – vodećoj partiji Treće internacionale, Kominterne – sve je veću ulogu počela da zauzima frakcija okupljena oko Jozefa Staljina, koja je, suprotno marksizmu, tvrdila da je moguće izgraditi „socijalizam u jednoj zemlji“. Ova frakcija bila je plod sve veće birokratizacije državnog aparata, koja je nastupila sa posleratnom križom. Nasuprot njoj stajala je Leva opozicija, koja nije odustala od ideje svetske revolucije i koja je shvatala nužnost borbe protiv sve pogubnije birokratizacije

partije i države.

Opoziciju Staljinu predvodio je Lav Trockij, predsedavajući Petrogradskim sovjetom tokom prve revolucije 1905. organizator Oktobarske revolucije i voda pobedonosne Crvene armije. Do 1928. Trockij je bio u potpunosti izgurnut iz vlasti i konačno proganjen iz Sovjetskog Saveza. Sve dok ga 1940. Staljinov agent nije ubio, Trockij je ostao aktivan revolucionar koji je predvodio anti-staljinističku manjinu unutar međunarodnog komunističkog pokreta. Ipak, oči miliona eksploataših radnika i radnika Evrope i dalje su treperile odsjajem sovjetske zvezde, koji se vremenom gušio u stisku rastuće staljinističke birokratije.

Sjaj boljevičke zvezde godinama je putovao preko kontinenta, kao što se svetlost umrle zvezde sa zemlje vidi godinama nakon njene supernove. Za sada je dovoljno reći da su milioni potlačenih ljudi imali odake da crpe nadu za sopstvenu borbu – drugačiji svet bio je moguć, iako tek negde tamno, iako sve sličniji mitu o „slobodnom i demokratskom“ Zapadu. Borbe i pobjede iz Ruske revolucije i gradanskog rata još uvek su bile istorijski svežje; i staljinistima i socijaldemokratima trebalo je malo više vremena i povoljnijih uslova da bi mogli da ih zloupotrebe za isključivo sopstvene potrebe. Sovjetska Rusija je u tom trenutku i dalje pružala inspiraciju milionima.

U Italiji je već gotovo deceniju vladao fašizam. Sve radničke organizacije, socijaldemokratske i komunističke, bile su uništene, a njihove vode pouzbijane ili baćene u tamnici. Svaki vidi demokratije smatrani je pogubnim za duh i telo nacije koja je iz rata izšla osiromašena i koja je samo par godina kasnije prošla kroz neuspelo izvedenu revoluciju i kao ultimativni spas vladajućoj buržoaziji od crvene napasti koja je vrebala sa istoka. Da li je to, međutim, značilo da, kako je Walter Benjamin smatrao, fašizam na vlast stupa samo nakon neuspele revolucije? Ta misao mogla bi da nas odvede u pogrešnom pravcu – ako nema revolucije, nema ni straha od fašizma na vlasti. Dakle, izlišno je u današnjim uslovima boriti se protiv njegove pretnje. Da bismo mogli da razmirsimo ovu, posve savremenu, dilemu potrebo je da se bliže pozabavimo Nemačkom u vreme Velike depresije.

Revolucija ili fašizam

Iako gubitnica Prvog svetskog rata, Nemačka je bila najveća evropska privreda, sa ubedljivo najbrojnijom i najorganizovanijom radničkom klasom, koja je disala i delala kroz kolosalnu Socijaldemokratsku partiju (SPD: 1.021.000 članova, preko 9.000 lokalnih organizacija), za nju vezane Slobodne sindikate (pet miliona radnika i radnika), Komunističku partiju (KPD: 130.000 članova, mahom nezaposlenih) i kroz brojna strukovna i sportska udruženja. I nemačka radnička klasa pokušala je da u periodu između 1918. i 1923. revolucijom zbací kapitalizam, ali u tome nije uspela. Ipak, neuspela revolucije nije bio kažnjen fašizmom. Nemačka buržoazija još uvek nije bila prinudena da se upusti u rizik podrške fašizmu, koji je u Nemačkoj zastupala partija predvodena bučnim i naocigled potpuno ludim Adolfom Hitlerom. Poredak je uspeo da se održi u obliku Vajmarske Nemačke, ponajviše uz pomoć SPD-a, koji je uveliko odustao od ideje radničke revolucije. Bez greške se može reći da je SPD otvoreno podržavao buržoasku vlast u Nemačkoj.

Ipak, ovo nije dovoljno objašnjenje. Za održavanje statusa kvo bila je u presudnoj meri zaslužna i politika Kominterne (tada već aparata za sprovodenje spoljne politike SSSR-a, a ne međunarodne mreže revolucionarnih radnika i radnika) koja je, početkom decenije, skandaloznim direktivama

1: Sve cifre su za 1928. godinu.

KPD-u propustila priliku da iskoristi revolucionarnu situaciju u Nemačkoj i milione socijaldemokratskih radnika i radnika pridobije na stranu revolucije.

Krajem dvadesetih godina u Nemačkoj je većina radničke klase aktivno ili pasivno podržavala SPD. Već smo rekli da je vodstvo SPD-a vodilo politiku koja je ispunjavala interese vladajuće klase, a ne njenog članstva. KPD je, s druge strane, okupliao mahom nezaposlene. Ono malo sindikalizovanih radnika iz redova KPD-a pripadali su malim i često izložanim komunističkim sindikatima.

Ovo je bila posledica ultra-leve politike tzv. „trećeg perioda“, čime je stalinistički jezik od 1928. označavao navodni istorijski period revolucionarne ofanzive, tokom kog je bilo potrebljano na svaki način se odvojiti od reformista, nastupati nezavisno na radnim mestima (a ne samo u političkoj sferi), pod pretpostavkom da će se tokom te ofanzive presudna većina klase odvojiti od reformističkih organizacija i priči komunizma koji će predvoditi konačno obaranje svetskog kapitalizma. „Treći period“ završen je 1933. pobedom fašizma u Nemačkoj, uništavanjem radničkih organizacija i pokretanjem imperialističkog rata za preraspolođenu resursu i koloniju i ponovo uspostavljanje stabilne profitne stope. Međunarodni radnički pokret i dalje se nije oporavio od posledica ovog poraza.

Komунисти u fabrikama ostali su odvojeni od onih radnika i radnika koji su i dalje više verovali u male pobede i poraze reformista, nego u konstantne političke oscilacije vodstva KPD-a. Nesposobna za samorefleksiju i samokritiku, KPD je ostala pri politici koja je na radnim mestima odvajala manjinu komunističkih militanata od miliona socijaldemokratskih radnika. KPD nije uspela da ponudi adekvatno vodstvo. Radnici nisu bili ubedeni da treba da predu na njenu stranu.

U svom batigraju KPD je tonula sve dublje u živo blato, za sobom povlačeći nadje i aspiracije celokupne radničke klase. Treći period je značio i da će KPD 1928. proglašiti da je u Nemačkoj fašizam već na vlasti, u njegovom prilagođenom obliku, predviđen socijaldemokratima, odnosno – „socijal-fašizmu“! Hitler, dakle, nije mogao biti suštinski drugaćiji od bilo kog vode SPD-a. Fašizam se suštinski nije razlikovao od buržoaska parlamentarne demokratije. Kritika partiske linije, inače raspisane u moskovskim kabinetima stalinijevih falsifikatora marksizma, nije se, isto tako, u očima partiskih aparatača razlikovala od zauzimanja otvoreno kontra-revolucionarnih i fašističkih pozicija. Marksističku analizu zamenio je dekret Centralnog komiteta. Dekret Komiteta zamenila je direktiva iz Moskve. KPD se davila u birokratskom jednoumju.² Nemačka vladajuća klasa imala je dovoljno prostora da u odsudnom trenutku odluči da joj se cena rizika isplati. U januaru 1933. Hitler je, mimo izbora, postavljen za nemačkog kancelara.

Istorija je učiteljica života. Partija je memorija klase. Ipač svi znamo da se sa memorijom da igrači. Možda je podložan različitim infekcijama, crnim rupama po pijanih noći, iskrivljenjima dozivljivih osećanja i umišljajima onih koja nikada nisu bila tu. Dobar neurohirurg gotovo uvek će biti u stanju da utvrdi uzrok i ozbiljnost problema i prepiše potrebnu terapiju. Ako govorimo o Nemačkoj pred kobnu pobjedu fašizma, ma ako uposte govorimo o tome tko je fašizam, kako dolazi na vlast i kako se (i uopšte, zašto!) protiv njega boriti, najiskusniji doktor je Lav Trocki. Pacijent je, sasvim jasno, bila KPD.

Trockijevi članci o fašizmu, stalinizmu i politici ujedinjenog fronta pisani u periodu između 1930. i 1933.³ upućeni su prvenstveno članstvu i kadrovima KPD-a – partiskoj bazi, onim ljudima koji je, kao aktivisti komunističke partije, na svojim radnim

mestima, fakultetima, u komšilicima trebalo da budu idejni vode i organizuju ljudе oko sebe u borbu za bolji svet. Na ovom mestu nemamo ni prostora, ali ni namere, da raspredamo o istorijskoj genijalnosti, pronicljivosti i dalekovidosti ovih Trockijevih tekstova. Ostavicemo zainteresovanim čitaocima da sami prouđu važne pouke kritike onih aspekata stalinističke politike koji za naše uslove u ovom trenutku nisu od presudnog značaja. Ostatak ovog članka posvetićemo onim temama i zaključcima koje smatramo za trenutno najrelevantnije u pogledu određivanja našeg stava – ali ponajviše naših akcija – povodom pitanja rasta ekstremne desnice i produbljivanja ekonomске krize i državne represije u Srbiji i ostaku sveta.

Fašizam i demokratija

Već smo skicirali stavove „zvaničnog komunizma“ prema socijaldemokratiji i fašizmu. Otvorena poruka glavne trećeperiodaške „teorije“ o „socijal-fašizmu“ mogla bi se sažeti ovako: Zasebno bavljenje fašizmom je gubljenje vremena, razlike između SPD-a i nacista su sekundarna pitanja **forme** a ne **sadržaj** buržoaske vladavine. Borba protiv fašizma skreće pažnju sa borbe protiv celokupne vladajuće klase. Socijaldemokrati su zapravo **veća pretnja** od nacional-socijalista, jer za razliku od njih oni prikrivaju svoj fašizam.

Sve su ovo stavovi koje i danas možemo čuti, u manje-više istoj formi. Ti će stavovi početkom tridesetih dovesti do sumanute situacije u kojoj najjača i najorganizovanija radnička klasa bez i naznake organizovanog otpora dopušta sopstveno uništenje! Danas, oni nas u najmanju ruku mogu baciti u konfuziju koja će sputati naše aktivnosti i ostaviti prostor za rast fašističkog pokreta na račun radničkog, koji u Srbiji tek treba da prede dalek put da bi došao na pozicije nemačkog radničkog pokreta iz prvih decenija XX veka.

Troki je prema ovakvom ultra-radikalizmu KPD-a bio izuzetno kritičan. Osnovno mesto marksističke analize ma kog političkog pokreta jeste njegova klasna sadržina: ona određuje pravac u kom pokret namerava da promeni postojeće ekonomske i društvene odnose. Socijaldemokratija tog perioda izu sebe je imala burnu istoriju tokom koje je radnička klasa izgubila vodstvo tog pokreta, ali je, kako smo već videli, ostala njegova baza. Italijanski i potom nemački fašizam bazu svog pokreta našli su u srednjoj klasi, seljaštvu i rastućem sloju uglavnom mladih i nezaposlenih ljudi, često bez ikakvog iskustva u kolektivnom sindikalnom organizovanju, koje je nužan preduslov razvijanja klasnih svesti kod radničke klase.

Fašizam je pokret koji odražava očaj propadajućih srednjih klasa, koji ih organizuje i naoružava protiv pritiska koji odozdo vrši radnička klasa. Fašizam svoju snagu cripi iz prezira sitnog buržuza prema sve bogatijim krupnim buržuizima, ali i prema radničkoj klasi koja u uslovima krize, za koju nije sama zaslužna, pokušava da se zebe izbori koru hleba. Tu leži klica iz koje Trocki razvija ključnu razliku između sistema fašizma i parlamentarne demokratije. Evo šta on piše u svom članku „Šta dalje? Vitalna pitanja nemačkog proletarijata“ (1932):

Socijaldemokratija, koja je danas glavni predstavnik parlamentarno-buržoaskog režima, svoju podršku cripi iz radnika i radnika. Fašizam podržava sitna buržoazija. Socijaldemokratija ne može vršiti nikakav uticaj bez podrške masovnih radničkih organizacija. Fašizam ne može da se učvrsti na vlasti bez uništenja radničkog organizovanja. Glavna arena socijaldemokratije je parlament. Fašistički sistem se zasniva na uništenju parlamentarizma. Za

Fašistički kadrovi izrasli su iz redova frajkora: kontra-revolucionarnih snaga koje je SPD koristio za gušenje radničkih saveta i, potom, ustanka spartakista. Na slici pozira grupa frajkora, a u gornjem levom ugлу je Rudolf Hes, kasnije Hitlerova desna ruka.

Bonapartizam i klasni odnosi za vreme krize

Krupna buržoazija čini zanemarljiv postotak stanovništva svake zemlje. Marks je 1845. u *Nemačkoj ideologiji* pisao da je vladajuća ideologija u svakoj epholi ideologija vladajuće klase. Bez ideoleske dominacije buržoaskih predstava u radničkoj klasi svakodnevna reprodukcija sistema bila bi nemoguća.

Ako bi vladajuće klase bile u stanju da neposredno vrše vlast, onda im ni parlamentarizam, ni socijaldemokratija, ni fašizam ne bi bili potrebni.“ pisao je u oktobru 1932. Trocki u članku „Nemački bonapartizam“, u kom opisuje karakter vlasti koja je prethodila postavljanju Hitlera za kancelara par meseci kasnije.

Hegemoniju koju vladajuća klasa u „normalnim“ vremenima sprovodi kroz državne i para-državne institucije puca u uslovima krize. Kao reakcija na krizu i pretjeru proleterske revolucije delovi srednjih klasa, potpomođuti delovima buržoazije, organizuju se u fašistički pokret. Vladajuća klasa ostaje sve usamljenija na vrhu, prinudena da nemoćno balansira između dve klase – proletera i sitne buržoazije – koje pokušavaju da se samostalno izbore sa kizom. To je primorava da jača državni aparat i vlast sve više sprovodi putem dekreta i državne represije. Bonapartizam je neodrživ režim, koji pre ili kasnije mora da prevagne na stranu revolucije ili fašističke „revolucionare kontra-revolucije“. Takva je bila Papenova vlast u Nemačkoj. Evo kako Trocki opisuje glavnu razliku između bonapartizma i fašizma:

Staljinisti Papena prosto ubacuju u isti koš sa fašistima... To je ona politička literatura koju je Marks nazivao vulgarnom i koju nas je učio da preziremo. Fašizam je, zapravo, jedan od dva glavna tabora gradanskog rata. Pružajući ruku ka vlasti, Hitler je na prvom mestu zahtevao da mu se ulice prepuste na sedamdeset i dva sata. Hindenburg je odbio. Zadatak Papena i Šlejhera: da izbegnu gradanski rat ljubaznim disciplinovanjem nacionaš-socijalista i vezivanjem lanaca oko nogu proletarijata političkim okovima. Sama mogućnost ovakvog režima određena je relativnom slabošću proletarijata.⁴

Ovde bi bilo korisno samo na kratko se osvrnuti na situaciju u Srbiji. Srbija, naravno, nije pod bonapartiškom vlašću, ali lako možemo da vidimo kako bi ovaj scenario mogao da se odigra u budućnosti. Njegov preduslov je u našem slučaju sasvim očigledan rast državnog aparata i represije. Zato je jedna stvar braniti „demokratiju“ kako bi se održao prostor za organizovanje radničke klase u odbranu od države i fašista, a sasvim druga braniti državu. Naprotiv, država mora da se demaskira kao sila koja brani sistem i koja ostaje cilj fašista, koji njen aparat hoće da iskoristi protiv radničke klase. Tako kapitalistička država na svim nivoima priprema teren za fašističku diktaturu.

Srednje klase nisu sposobne za vođenje nezavisne politike. One su stisnute u istorijskoj borbi između buržuja i proletera. Budući da čine značajan procenat stanovništva, za klasnu borbu je od presudnog značaja sa koje će strane barikade stati njihova većina. Da bi socijalistička revolucija bila moguća neophodno je da revolucionarna radnička klasa ubedi pauperizujuće srednje klase u sopstveni plan antikapitalističkog izlaska iz krize. Međutim, kako je Trocki upozoravao, da bi do toga došlo antikapitalisti moraju prvo imati idejnu hegemoniju unutar same radničke klase. U suprotnom, srednje klase će zauzeti pozicije buržoaske kontra-revolucije i postati topovsko meso u fašističkim odredima, desetkujući radničku klasu, upravo u interesu krupne buržoazije – koja će sa, manje ili više volje, prihvati fašizam kao poslednju odbranu kapitalizma.

Trocki u „Jedinom putu“ (1932) piše:

Ali, teško nama ako revolucionarna partija ne dosegne visinu zadatka! Svakodnevne borbe proletarijata zaostavljaju nestabilnost buržoaskog društva. Štrajkovi i politički nemiri pogorjavaju ekonomsko stanje u zemlji. Sitna buržoazija mogla bi da se privremeno pomiri sa rastućom oskudicom, ukoliko bi svojim iskustvom došla do uverenja da je proletarijat u stanju da je izvede na novi put. Ali, ukoliko revolucionarna partija, uprkos neprestanom

4: Lav Trocki, „Nemački bonapartizam“. Hindenburg je bio predsednik Nemačke od 1925. do 1934. Šlejher je bio nemački general i ministar obrane u Papenovoj vlasti. Bio je na kratko kancelar, između Papenove ostavke 1932. i postavljanja Hitlera na vlast 1933.

5: Lav Trocki, „Šta dalje? Vitalna pitanja nemačkog proletarijata“

6: Pogledajte, recimo, članak Andreja Živkovića u ovom broju Solidarnosti (Str. 4) i naš pamlet *Ustajte narodi Evrope!* iz maja 2010.

zaostavljaju nestabilnost buržoaskog društva. Štrajkovi i politički nemiri pogorjavaju ekonomsko stanje u zemlji. Sitna buržoazija mogla bi da se privremeno pomiri sa rastućom oskudicom, ukoliko bi svojim iskustvom došla do uverenja da je proletarijat u stanju da je izvede na novi put. Ali, ukoliko revolucionarna partija, uprkos neprestanom

zaostavljaju nestabilnost buržoaske civilizacije – inače pod prisilom borbi od buržoazije eksplorativnih i tlacićih klasa i društvenih grupacija, tek **inkorporiranih** tekovina – ona je borba za očuvanje same **mogućnosti** borbe za uništenje kapitalizma. Staviše, borba protiv fašizma u uslovima koje smo opisali ne samo da je **nužna** za očuvanje i razvoj političkih i organizacionih potencijala radničke klase, već je i borba **kroz koju** radnička klasa u uslovima sopstvene početne slabosti i opšte društvene degeneracije dolazi u situaciju da postane politički vodeća društvena klasa.

Pouke za danas

Nije teško povući paralele između Velike depresije i trenutne svetske kapitalističke krize. Sasvim je jasno i da postoje značajne razlike između današnje Srbije i Vajmarske Nemačke. Ipak, treba imati u vidu da će ove razlike bleđeti nastaviti li radnički pokret sa prevazilaženjem barijera koje su mu decenije uništavajući sindikalnog i političkog organizovanja postavile.

Integracije u EU i svetsko tržište glavni su

Kosti spaljenih antifašistkinja i dalje se vide u pećnicama, nakon zauzimanja nacističkog logora krajem Drugog svetskog rata

krivac za konstantan pad standarda i rastuću nezaposlenost u Srbiji. Ovo smo nebrojano puta pokazali. One su krive za to što se čini da nemanjo nikavku perspektivu, što je većina nas izgubila nadu. Tako jedan deo omladine privlači ventili nasića u huliganskim i fašističkim grupama, dok većina drugih sanja o odlasku iz zemlje. **EU integracije su, dakle, uzrok jačanja fašizma.** Nema sumnje da se Tadiću ne mila banditi iz Obraza, Nacionalnog stroja, Srbske akcije [sic], SNP 1389. Dveri i slični, ali oni su upravo neželjena deca njegove politike.

Najskoriji razgovori između nemačke kancelarke Angele Merkel i francuskog predsednika Nikolas Sarkozija – lidera dve vodeće evropske privrede – o rešavanju krize u evrozonu sve više ukazuju na to da ne samo da se neće izdvajati novac za fondove usmerene ka slabijim privredarnim evrozonu i zemljama koje u nju pokušavaju da se integriru, već da će te zemlje biti primorane da platе cenu krize zapadnih banaka i država. Nedavna poseta Angele Merkel Beogradu potvrdila je sumnje da i sama EU planira da u nedogled odugovlači kandidaturu Srbije za članstvo.

Ova dinamika ide protiv spokojnog održavanja pro-EU partija na vlasti. DS je posvećena klijentelskom odnosu prema EU i to je jedna kuka kojom se drži za vlast. Druga su neposredna državna represija i integriranost u državni aparat.

EU i njeni fondovi dalje su nego što su ikad bili nakon Petog oktobra. Slavine su zavrnute, a krediti moraju da se vraćaju. Više nema relativno fiksnih sredstava za kupovinu socijalnog mira sve nezadovoljnijeg naroda. Jedini način za njih je još privatizacije i zaduživanja budućih generacija. Narod ovo ne može da tripi zauvek. Videli smo da je moguće zbaciti decenijske diktatore, zašto bi onda bio problem zbaciti jednog provincialnog vezira? Stisnuta između svetske ekonomske krize i, kao posledice toga, rastuće krize političkog legitimiteta integracija u EU i direktnog pritiska odzoda, koalicija oko DS-a rešena je da u svoje šake ščepa kontrolu nad celokupnim društvom.

Vlast u Srbiji, stoga, sve više zavisi od gole sile koju su vladajuće partie spremne i u stanju da primene. Čini se da je vladajuća koalicija

okupljena oko Demokratske stranke uspela da, nakon proslodišnje Povorki ponosa, zada snažan udarac nacionalističkom bloku i uspostavi kontrolu nad državnim aparatom. Relativno lako rasturanje srazmerno malih protesta protiv hapšenja Mladića i Hadžića ukazuje na konsolidaciju unutar državnih redova i privremeno povlačenje ekstremne desnice pod pritiskom zatvorskih kazni.

Međutim, i na novu pro-EU vlast možemo da uočimo podešu u pristupu vršenju represije. Na jednom polu je robokap Dačić – naslednik stare etatističke škole niko-ne-smi-đa-vas-bije-osim-vaše-po-li-ci-je. Na drugom hrabro prkos medijski mogul, drugi čovek demokrata i gradonačelnik Beograda, Dragan Đilas. On priliku vidi u zaštravljivanju desničarske retorike, na Zapadu inače popularnom metodu za ubiranje glasova desnice. Slušajte samo što je taj čovek u stanju da izgovori o romskoj ili LGBT populaciji – i šta je spreman da uradi! Sinod SPC je pored Dilasa izgubio svaki smisao postojanja! Državna represija i desničarska retorika vlasti nastavice da jačaju. Prva dovodi do očaja i besa, druga pokušava da taj bes usmeri što dalje od mehanizama vlasti. To je raj za rasejavanje bacila fašizma.

U redovima opozicije, praktično svi, izuzev jasno anti-evroatlantske i pro-ruske SRS i DSS-a koji tone u sopstvenim kolebanjima, pokušavaju da se EU birokratama predstave kao bolji, stručniji i nekorumpirani veziri. Klijentelizam vlada političkom scenom. Trenutni relativni mir fašističkih i ultra-desničarskih organizacija ukazuje i na to da su neke od njih pružene da smire strasti na svom putu ka kandidatima za ulazak u parlament. Takav je slučaj sa SNP 1389 i sa Dverima. Kravate ne smiju da nas zavaraju, to nikako ne znači da ove grupe ne održavaju svoje autonomne prostore i ne rade na radikalizaciji i čeličenju svojih kadrova u omladinu. Na kraju krajeva, i sam Hitler se zaklinao u nepovredivost vajmarskog ustava, sve dok nije bio siguran da je u stanju da ga spasi zajedno sa parlamentom.

Političke turbulencije koje nam kriza obećava trovaće društvo najreakcionarnijim idejama – žrtvujući pravu i slobode radnika, seljaka, nacionalnih manjina, žena, LGBT populacije, muslimana... – u pokušaju da ponude ventil nezadovoljnoj i

Spaljivanje nepodobne literature nakon trijumfa fašizma u Nemačkoj 1933.

nezaposlenoj omladini. Naša dužnost je da stojimo uz sve potlaćene i suprotstavimo se desničarskoj histeriji koja krvlju nevinih brani pravo vlasti na eksploataciju i privilegije. Ali kako?

Nekada će to nezadovoljstvo orkestrirati neposredno država ili neki delovi njenog aparata, poput mitinga „Kosovo je Srbija“ ili proslodgođišnje Parade ponosa. Nekada će fašističke i ultra-desničarske navijačke grupe završavati državu sitne, pa sve krupnije, poslove – poput uloge neonacističke grupe Crveni davoli u razbijanju strajka u kragujevačkom, 22. decembru“ krajem avgusta 2009. Ni svi trajavili podneseći Ustavnom судu neće moći da dekretom ukinu ovaj društveni tumor – samo će, opet, davati još legitimitet državi da poštočava represiju nad svima nama. Ako stvari nastave ovim tokom, fašističke i proto-fašističke organizacije vremenom će steti dovoljno samopouzdjanja da deluju i bez nezvanične autorizacije države.

Fašizam je najopasniji neprijatelj radničkog pokreta, ali u ovom trenutku on i dalje nije naš primarni neprijatelj. Sve karte u rukama danas ima država – i to je ono što povezuje celu situaciju. Ako smo u zabludi da je danas fašizam problem broj jedan, utričemo u ruke države koja će nas dočekati na nož. Ako, pak, mislimo da je fašizam danas pojавa koja nije vredna pažnje, nećemo biti u stanju da razlučimo međuzavisnost fašizma i države, što nas u nekom momentu može gurnuti i na put saveznistva sa fašizmom protiv države, dakle u sigurnu smrt.

Zato se borba protiv fašizma ne može voditi mimo borbe protiv državne represije. Ova borba mora postati integralni deo radničkog pokreta, ali i svakog demokratskog pokreta, i to je neposredni zadatak koji danas stoji ne samo pred skromnim bataljonima revolucionarne levice, već i pred svim demokratskim i sindikalnim organizacijama i pokretima u Srbiji.

Mali zupčanik pokreće veći

Broj strajkova raste. Strajkovi su i dalje mahom nepovezani, opterećeni izdajama centrala i birokratije

i često ne uspevaju da se izbore za svoje zahteve. Radničkim pokretom vlada nepoverenje – ali i težnja da se ovo stanje prevaziđe izgradnjom međusobne solidarnosti. Ovaj posao lakše će se obavljati većom politizacijom radničkog pitanja – izgradnjom radničke partije sposobne da generalizuje najbolja iskustva pokreta.

Značajnu snagu radničkom pokretu mogu uliti inicijative poput martovskog štrajka prosvetnih radnika i radnika ili borbe protiv dalje privatizacije „Telekoma“ – a slične inicijative možemo tek da očekujemo u osvit predočje seće budžeta i javnih servisa, pod diktatom MMF-a i EU. Nažalost, birokrate iz centrala najvećih sindikata u zemlji pokazale su spremnost da podrže MMF u nameri da nam upropasti život.

Ipak, inicijative za povezivanje štrajkova odozdo, poput Koordinacionog odbora radničkih protesta u Srbiji, kao i štrajkova na radnim mestima i u pojedinim sindikalnim ograncima nezavisni od voje centrale, ukazuju na putanju kojom radnički pokret Srbije pravi prve korake ka prevazilaženju balasta sopstvene birokratije. Naš zadatak nije samo da, u skladu sa sopstvenim mogućnostima, pomažemo međusobno povezivanje ovih borbi, kao i povezivanje radničkog pokreta sa drugim pokretima potlačenih. Naš neposredni zadatak je da učešćem u tim borbama **politzujemo pokret** i obogaćujemo ga svim znanjima koje je usled demencije sопstvenih organizacija izgubio. Naš zadatak je da pravimo saveze i kroz saradnju gradimo solidarnost i jedinstvo pokreta. Potrebno je na agendum vratiti politiku ujedinjenog fronta.

Danas to znači otvoreni rat protiv državne represije u cilju izgradnje radničke alternative tržišnom ludilu i sprečavanja omasovljavanja fašističke pretrengi. **Svi koji danas razumeju trebalo bi da nam se pridruže u izgradnji revolucionarne radničke partije i njenom povezivanju sa organizacijama radničke klase koje su spremne da se bore protiv vladine politike privatizacije i zaduživanja, državne represije i fašizma.**

Saopštenje Socijalističke radničke partije povodom londonskih nereda

Anarhija tržišta je daleko razornija nego navodna anarchija na ulicama. Zato prenosimo saopštenje naše sestrinske Socijalističke radničke partije povodom nereda u Britaniji. Bankari i biznismeni, koji nastavljaju da grabe novčane bonusne iako plate padaju i vlada milionera, koja od stanovništva traži da stegne kaiš kako bi se otplatili dugovi engleskih banaka, nemaju nikakvo pravo da dižu moralnu paniku i puštaju policiju sa lanca kada krene bunt mladih protiv državne represije, siromaštva i rasizma. Omladina nije kriva što nema posao. Više od 20 odsto mladih između 15 i 24 godina u 27 zemalja Evropske unije nema posao. Za krizu je odgovorna upravo vladajuća klasa i ona treba da plati. Da bi se to dogodilo, neredi omladine nisu dovoljni – potrebna je revolucija.

Zašto se ljudi bune?

Pobune koje su proteklih noći zahvatile veliki deo Londona, Birminghama, Liverpula i Bristol-a su izliv ogorčenosti i besa. To se dešava u društvu dubokih i rastućih nejednakosti, u kom vladaju ogromna nezaposlenost i siromaštvo, u kom postoje sistematsko policijsko maltretiranje i rasizam i u kome veliki broj mladih oseća da nemaju budućnost.

Kao i u studentskim protestima prošle godine, „izgubljena generacija“ koji su stvorili torijevci je u središtu ovih borbi – iako su im se pridružili i mnogi stariji od njih.

Činoci usled kojih su se ovi ljudi pobunili pogadjaju milione. Ne radi se ovde o „kriminalu“ ili „bezumnom nasilju“. Politički slogan poput „Čije ulice? Naše ulice!“, zahtevi kao što su „Pravda!“ i javna osuda policije bili su prisutni na svim protestima.

Pozadina svega jeste produžljivanje kapitalističke krize. Tržišna anarchija je daleko razornija od navodne anarhije na ulicama. Bankari i biznismeni, koji nastavljaju da grabe novčane bonusne, iako plate padaju, obogatili su se mnogo više nego bilo koji pljačka na ulicama Londona.

Policinski rasizam i brutalnost

U Totenhemu je okidač bilo policijsko ubistvo Marka Dugana – kao i laži i grub odnos prema njegovoj porodici i prijateljima koji je usledio. To je samo poslednji primer u istorijskom razdoblju i političke brutalnosti u toj oblasti.

Nijedan policijac nije osuden zbog smrti u pritvoru već 40 godina, iako je prosek smrtnih slučajeva oko jedan nedeljno. Ranije ove godine, hiljadu su prošetale južnim Londonom zbog smrti rege umetnika Smajlija Kultura, za koga je policija izjavila da se izbo na smrt dok su oni bili u njegovoj kući.

Ovi incidenti su najprijava strana politiskog rasizma. Međutim, maltretiranje mladih crnaca i Azijata je deo životne svakodnevnice u Britaniji – šansa da će policija zaustaviti i pretresti belce je dvadeset i šest puta manja u odnosu na crnce.

Tokom pobuna uhapšeno je već na stotine ljudi. Biće još medija galame i poziva političara na osvetu, kao i zahteva da se policija daju odrešene ruke. Mi smo u potpunosti protiv takvih mera, jer nam je već isuviše prava pogaženo.

Skandal u Murdokovoj štampi razotkrili su korupciju londonske policije. Njihova brutalnost i rasizam jasni su milionima ljudi. Poslednja stvar koja nam je potrebna je da budu još jači.

Torijevski napadi

Do nereda ne bi ni došlo da nije bilo seće javnih servisa i budžeta koje je implementirala vlada sa torijevskom većinom.

U Haringiju, londonskom okrugu kome pripada Totenheim, 54-oro nezaposlenih dolazi na jedno otvoreno radno mesto. U isto vreme, osam od trinaest omladinskih centara zatvaraju se zbog vladine seće budžeta.

Prošle godine, vlada je od 630.000 mladih oduzela. Dodatak za održavanje obrazovanja (EMA) i utrošku fakultetske šolarine, stavljajući na većinu njih veliki natpis „Nema primanja za studije“.

U Britaniji je nejednakost veća nego bilo kada još od 1930-tih godina. Dok se mnogi koji su pre mesec dana završili sa školovanjem suočavaju sa beznadnežnom budućnošću, ukupno bogatstvo hiljadu najbogatijih ljudi u Britaniji poraslo je u 2011. godini za 60 milijardi, na skoro 400 milijardi funti.

Posledice seće budžeta u iznosu od 81 milijardu funti, koju je progurala vlada Dejvida Kamerona, dok su oni bili u njegovoj kući.

bice stotine hiljada otpuštenih, uništene zajednice i javne službe.

U nekom trenutku će se ljudi saterani uza zid okrenuti i uzvratiti. To je ono što se dešava sada, kao što se desilo i u vreme vlade Margaret Thatcher tokom 1980-ih. Velike depresije 1930-ih i velike recesije 1880-ih – sve su to periodi nereda u Britaniji.

Neredi su takođe presuda krajnjem neuspunu Laburističke partije Eda Milibanda kao alternativi torijevcima. Sve političke partije nude u sustini isti recept, baš kao što sada nemaju nikakvog rešenja osim vodenih topova, zatvorskih kazni i vojske na ulicama.

Optor je odgovor

Neredi su izliv besa – kao što je Martin Luter King rekao: one su su, jezik onih koje niko ne čuje. Međutim, potrebno je više od toga kako bi se zaustavili torijevci.

Treba nam više protesta poput ogromnih demonstracija od 26. marta i štrajka 750 hiljada londonskih radnika 30. juna. Takve borbe mogu da ujedine očajne mlađe ljudi i radnike koji se suočavaju s gubitkom posla, smanjenjem penzija i još većim smanjenjem plata, kao i još gorim uslovima rada.

Stoga pozivamo Generalne saveze sindikata (TUC), pojedinačne sindikate i kampanje da krenu u borbu protiv seća budžeta, siromaštva i rasizma. Pozivamo na organizovanje događaja kao što su demonstracije protiv Engleske odbrambene lige (EDL)² u Istočnom Londonu 3. septembra, protest na torijevskoj konferenciji u Manchesteru 2. oktobra, protestne štrajke više od milion radnika, planirane za novembar mesec ove godine.

Za pravo rešenje beznada koje dovodi do nereda potrebno je drugačije društvo, gde su potrebe većine, a ne majušne elite, na pravom mestu.

1: Odnosi se na žutu štampu u vlasništvu britanskog bogatša Ruperta Murdoka, poznatu po rasizmu, šovinizmu i sekstizmu – prim. red.

2: Ekstremna desničarska grupa, poznata po napadima na pripadnike drugih rasa i nacionalnosti; takođe, organizacija koja je Andersu Breiviku, norveškom teroristu, bila inspiracija i koja se priključila policiji u „zavodenju reda“ na ulicama Londona tokom nereda – prim. red.

RASPAD JUGOSLAVIJE

Put u pakao

DRUGI DEO

1389
1989

Ovo je drugi deo članka Dankana Blekija, koji štampamo u pokušaju da doprinesemo razumevanju krvave propasti „jugoslovenskog puta u socijalizam“. „Put u pakao“ je prvi put objavljen na zimu 1991. u našem sestrinskom teoretskom časopisu **International Socialism**.

Generalna proba

Integracije u svetsko tržište imale su dva rezultata. Jedan je bio da se sudbina jugoslovenske privrede spojila sa opštom sudbinom ostatka sveta. Uskoro ćemo videti kako je zla sudbina sveta imala pogubne posledice u Jugoslaviji. To je značilo i da su razni delovi jugoslovenske vladajuće klase, koji su šezdesetih godina sve više izražavali svoju volju, sada pali u daleko veće iskušenje da se izdvoje.

To je naročito bio slučaj u severnim republikama. S obzirom na svoje naprednije privrede one su dugo prizeljkivale mogućnosti ostvarivanja na Zapadu. Tako su, na primer, na republičkim kongresima u Bosni i Crnoj Gori 1968. godine usvojene rezolucije kojima se tražila „naknada za nepoželjne posledice pojedinačnih mera i odnosa na integrisano tržište“. Na drugom kraju spektra nalazilo se slovenačko rukovodstvo koje se zalagalo za tešnju integraciju sa Zapadnom Evropom, pa čak i u prilog tome podsticalo masovne demonstracije na ulicama Ljubljane. Savezna vlada umalo nije pala pre nego što je kampanja obustavljena.⁴⁰

Ista kampanja je, međutim, doslednije sprovedena u Hrvatskoj. Tu su pokrenuta pitanja savezne kontrole deviznih zarada Hrvatske, kanalisanja novca iz republike poput Hrvatske u siromašnije krajeve putem investicionih fondova i dominantan ekonomski položaj beogradskih banaka, koje su navodno fiskalizovale ulaganja u Srbiji.

Ti dogadjaji nagovestili su većinu elemenata tekuće krize: u pitanju su bile stare prituže. Ipak, bilo je novih činilaca koji su ih činili opasnijim. U prvom redu vladale su okolnosti rasta inflacije, ogromnog deficit-a u platnom bilansu, porasta životnih troškova i sve veće nezaposlenosti. Istina je da je industrijska prozvodnja između 1968. i 1971. godine porasla za 43 odsto, ali se čak i zvanični indeks životnih troškova izjednačio sa tím porastom. Do 1971. godine deo uvoza nadoknađen izvozom iznosio je svega 55,5 odsto (84,7 odsto u 1965. godini), a broj jugoslovenskih radnika u inostranstvu popreć se na 800.000 – više od petine broja radnika zaposlenih u zemlji. Stoga je delovalo da je ekonomska kontrola iz centra neophodnja nego ikad. Istovremeno je postalo jasno da je savezna mašinerija nakon 1969. godine postajala sve neefikasnija, čak i kada je nisu blokirala republička veta. Na primer, u zimu 1970-71 preduzeća su osuđetila pokušaje zavodenja kontrole cene, proglašivši svoju robu novim vrstama proizvoda koji, prema tome, ne podležu propisima.⁴¹

Hrvatski komunistički pravci tog vremena (uključujući i izvesnog Franju Tuđmana) naumili su da se pogode sa centrom o povoljnijem položaju u federaciji. Kriza za njih još uvek svakako nije bila dovoljno ozbiljna da rizikuju gubitak bezbednosti svog položaja u federaciji za ljubav opasnog i ničim poduprtog izleta na svetsko tržište. Međutim, njihovo pojedavanje nacionalističkim zahtevima ubrzalo je stvorilo situaciju koja ih je prinudila da se opredеле između Beograda i otcepljenja.

Hrvatski nacionalizam je procvetao nakon 1967. godine. Godine 1968. Matica hrvatska počela je da objavljuje *Kritiku*. Do 1970. organizacija je raspolažala masovnom bazom. Nacionalisti nisu bili jedina opozicionalna struja koja je u to vreme izrastala. Tokom 1968. godine na Kosovu se razvio, a zatim je uguteri, bezmalo ustanički pokret. Na ulicama Beograda, koji je bio centar radikalnog liberalizma, studenti su uzvikivali: „Dole crvenu burzooziju!“

Radikalni intelektualci u svim glavnim centrima, izuzev Ljubljane, okupili su se oko šasopisa *Praxis*. Međutim, daljnjeg razvoja pokret je poučan. Nacionalistički pokret koji se zalagao za zajedničku borbu sa tim drugim opozicionim grupama, udruživanjem borbe zagrebačkih i beogradskih radnika protiv centralne birokratije, mogao je da parališe državnu mašineriju.

Međutim, za to je bilo potrebno da se nacionalisti usredstvile na politički otpor postojećoj strukturi i ponude alternativu koja bi istinski udovoljila interesima radnika svih narodnosti.

Umesto toga, Matica je krenula drugim putem – prema kulturnom nacionalizmu. Stavila je naglasak na sve po čemu su Hrvati drukčiji. U tome je bio njen slom, jer je centralna birokratija mogla sada da poseje razdor između nje i beogradskih radnika. Čak je mogla da mobilise Srbe u Hrvatskoj oko straha od nacionalističkog progona. To ne znači da su Matica i njene pristalice bili „fašisti“ (mada je tačno da su glavna emigrantska organizacija tog vremena u Minhenu proslavile tridesetu godišnjicu fašističke države iz vremena rata); ali jeste značilo da su neki Srb u Hrvatskoj postali dovoljno podozriви prema hrvatskim nacionalistima da počnu da se naoružavaju: „Kako se pojacavalo izražavanje hrvatskog nacionalizma, tako je srpsko stanovništvo Hrvatske ponovo počinjalo da se priseća jezivih pokolja iz 1941. godine i da se pripreme za samoodbranu.“⁴² Teške Titove pretrpe, uključujući i aluzije na poziv Brežnjevlevim tenkovima, bile su dovoljne da zastraše hrvatske komunističke pravke. Represija sprovedena krajem 1971. i početkom 1972. godine, uz oko četiri stotine hapšenja i zabranu Maticе, bila je dovoljna da slomi pokret. Međutim, Tito je takođe morao da sproveđe i reforme kako bi sprečio ponavljanje krize. Te reforme bile su sadržane u ustanu iz 1974. godine kojim je u Srbiji proširena autonomija Kosova i Vojvodine i data je veća vlast republičkim vladama.

Ponovila se, dakle šema prorada na tržište koji bi vodio ekonomskoj decentralizaciji, što je sa svoje strane povećavalo iskušenje političkog separatizma. Na to se reagovalo kratkoročnom represijom posle koje bi sledila dalja decentralizacija. Ipak, jedna od ključnih karakteristika tih dogadjaja razlikuje se od onoga što će se dogoditi krajem osamdesetih godina. Godine 1971. komunisti su flertovali sa nacionalističkim pokretom, ali su ga onda ugušili kada im više nije služio svrsi. Ulovi koji su vladali u osamdesetim godinama stvorili su drukčiju šemu: komunistički pravci upotrebili su nacionalizam da spasu živu glavu, ali onda nisu bili u stanju da ga zaustave.

Petrolejska kriza iz 1973. godine smanjila je efektivnu vrednost izvoza za jednu četvrtinu, što je iznosilo tri do četiri odsto nacionalnog brutoprodukta. U to vreme ceniло se da četvrtina domaće radne snage radi u inostranstvu. Kriza je ove radnike pogodila tako što su mnogi bili pruženi da se vrate u domovinu, dok su oni koji su sačuvali zaposlenje kućama slali manje novca.

Nezaposlenost je 1973. godine porasla na 4,2 odsto, a 1976. na 11 odsto. Ipak, izgledalo je da je kriza u sedamdesetim godinama rešena inostranim zajmovima.⁴³ Upravo u tom razdoblju ušao je u upotrebu izraz „privredno čudo“. U 1979. ponovo je zavladala teška kriza: deficit platnog bilansa dostigao je šest odsto nacionalnog brutoprodukta i stimulisana je nova runda zajmova.⁴⁴ Svaki novi krizični trenutak pogoršavan je nesposobnošću državnog centra da efikasno reaguje: „Unutrašnji jugoslovenski politički i socijalni stresovi u toj su mjeri pogoršali postojeće ekonomske probleme da su bacili zemlju u trajnu krizu i vratili je u vremenu na životni standard iz 1967. godine.“⁴⁵

Vladajuća klasa odgovorila je na krizu investicionim kampanjom, ali ova nije dovela do privrednog oporavka. Kriza platnog bilansa se pogoršala. Jedino rešenje bilo je ponovno okretanje zapadnim bankama, što je početkom osamdesetih iziskivalo ogromne otplate – do 1982. godine je na servisiranje dugova odlazio već 23 odsto prihoda od izvoza. Sve veći deo tih zajmova poticao je od MMF-a, koji je u skladu s tim postavljao sve više zahteva u pogledu ekonomske politike, uključujući smanjenje domaće

40. D. Wilson, *Tito's Yugoslavia* (Cambridge, 1979), s. 96.

41. Ibid, s.196-197.

42. Ibid, s.202.

43. *International Socialism* 41, s.20.

44. *International Socialism* 41, s.20.

45. D. Rusinow, op cit, pixiv.

potažnje, usmeravanje investicija na izvoz, smanjenje trgovinskog deficit-a i kreditnu reformu.⁴⁶ Pad se nastavio, a svaki niz privrednih problema dovodio je do sve većeg međusobnog udaljavanja republičkih privreda. Programi stabilizacije ostali su mrtvo slovo na papiru.

„Stvarno je sprovedeno svega nekoliko privremenih i ponekad kontraproduktivnih mera, često prilagođenih pritiscima inostranih poverilaca.“ U isti mاه došlo je do „krupnog opadanja životnog standarda“ a privredna kriza postala je „politička i društvena kriza i kriza poverenja“.⁴⁷ U svim centralnim pokušajima planiranja našlo se na „dugotrajanu autarhičku tendenciju na nivou republike i pokrajina...“⁴⁸ Do 1981. godine 66 odsto sve trgovine bilo je unutar regiona, 22 odsto i bilo međuregionalno, a 12 odsto se obavljalo sa spoljnjim svetom. „Manje od četiri odsto investicija prešlo je republike odnosno pokrajinske granice... saradnja u vidu zajedničkih privrednih poduhvata bila je veoma retka pojava.“

Treba na ovom mestu zastati da bismo sabrali realnu korist od jugoslovenskog „čuda“ za masu stanovništva. Njegov neuspeh bio je potpun. Setimo se da platе radnika u 1961. godini nisu bile ništa veće nego u tridesetim godinama. Situacija se popravila u šezdesetim godinama, a u sedamdesetim se nije pogoršala. Međutim, otada se neprekidno išlo nizbrdo, a radnici u zaostalijim krajevima prošli su još gore od jadrog proseka:

REALNI RASPOLOŽIVI PRIHOD IZMEĐU 1963. I 1985.⁴⁹

	čitava Jugoslavija	Hrvatska	Srbija	Crna Gora	Makedonija
1963.	100	100	100	100	100
1973.	170	171	171	154	156
1979.	204	199	211	179	174
1982.	172	175	181	155	143
1984.	144	146	154	117	114

Posle 1984. godine životni standard je, prema zvaničnim statističkim podacima, samo u 1988. opao za 24 odsto.⁵⁰ Prema tome, radnici su posle četrdeset godina zaradivali gotovo tačno koliko i pre rata. Dodamo li pritom pravi kolaps do kog je došlo u poslednje dve godine, radnicima je gore nego u tridesetim godinama.

Jugoslovenski model sa svojim spojem birokratske kontrole i tržišta sve je više srđao u privrednu katastrofu. Rukovodeće grupe su jedna za drugom isprobavale raznovrsne trikove za izlazak iz krize, a da nijedan nije urođio plodom. Do sredine osamdesetih godina postalo je očigledno da se radi o vladajućoj klasi koja je u dubokoj krizi.

Reakcija odozgo

Jedan od pokazaljaka bolesti bilo je, sredinom osamdesetih, iznenadno umnožavanje ogromnih finansijskih skandala. Najveći se ticao bosanskog konzervatora „Agrokomer“ i pronevere u vrednosti od dve stotine miliona dolara koju je prikrivao niko drugi do jedan od kandidata za saveznog predsednika. U okviru tog skandala, u kome je između ostalog po nalogu republikanskih vlasti štampan krivotvoren novac, otputušteno je oko triinaest hiljada radnika. U 1986. godini u slične slučajeve bilo je umesano 2400 preduzeća, deset odsto njihovog ukupnog broja.

Naporedо s tim raspadanjem vladajuće klase izrastala je nova snaga koja je pretila da im potpueno oduzme situaciju iz ruku – radnička klasa. Goli

statistički podaci pokazuju uspon krivulje otpora sa 100 štrajkova u 1983. na 699 u 1985. 851 u 1986. a potom 1530 štrajkova u 1987. godini, u kojima je učestvovalo preko trećine miliona radnika. Kvantitet je prerastao u kvalitet. To nisu bile usamljene, munjevite akcije iz šezdesetih godina. Mnoge su se otegle, a dobijale su i opštije razmernе mobilistički otpor protiv zamrzavanja plata koje je vlasta sprovela. Tako je u 1986. godini slika bila jasna: krah poverenja u vladajuću klasu i situacija koja je mogla prerasti u prvu fazu presudnog obraćuna između gazda i radnika.

Pet godina kasnije te društvene pukotine razjapile su se na sasvim drugačiji način – kao poklic za kupovanje nacija je zamenila klasu. Kako je do toga došlo? Odgovor je političkom lukavstvu vladajuće klase i u kombinovanim posledicama istorijske neujednačenosti od koje je tržište napokon napravilo presudnog činioča.

Kampanja protiv Albanaca

„Ono o čemu ovde govorimo više se ne može nazvati politikom – radi se o pitanju naše otadžbine“, rekao je šef srpske partije Slobodan Milošević na partijskom sastanku 1987. godine.⁵¹ Bio se upravo vratio sa ogromnog srpskog zbora na Kosovom Polju na kome je evocirao srednjovekovne borbe protiv Turaka kako bi ubedio srpske radnike da im je glavni problem opasnost koja preti od lokalnog življa albanske narodnosti. Kosovske Polje je, u stvari, 1389. godine bilo poprište bitke protiv Otomanskog carstva u kojoj su se Albanci borili na srpskoj strani! Milošević je ipak našao na oduševljen prijem. Saslušali su ga jer obični Srbi nisu mogli da pronađu drugu odušku za svoju nerazrešenu agoniju.

Ako u Jugoslaviji postoji narod koji je posle Drugog svetskog rata prepoznao nacionalnu represiju, onda su to Albanci, koji čine 80 odsto kosovskog stanovništva. Albanija, koju su velike sile iscrptale na mapi 1913. godine, obuhvatala je samo deo područja nastanjenog Albancima. Sadašnje Kosovo i deo Makedonije dati su 1913. Srbinima ka naknada za njihove napore u balkanskim ratovima. Između dva rata Kosovo se tretilo kao osvojena teritorija, a Srbinima su dati pokroviteljstvo i besplatno zemljište kao podstrek da se nasele na toj teritoriji koju su srpske armije zauzele 1912. i 1913. godine. U međuratnom dobu na Kosovu se naselilo četrdeset hiljada pravoslavnih Slovena, dok je istisnuto pola miliona Albanaца.⁵²

Čak i nakon posleratnog rešenja koje je, kao što ćemo videti, u mnogome označilo odstupanje od predratne situacije, Albanci su ostali u neravnotežnom položaju. Dok su Hrvati, Srbijani i drugi zvanično smatrani „narodima“, pa su u skladu s tim dobili republike sa izvesnim stepenom autonomije od centra, Albanci su proglašeni „narodnošću“. Tvrđilo se da se njihova država nalazi preko granice, u samoj Albaniji – i to bez obzira na činjenicu da je javno poistovjećivanje nekog Albanca sa Albanijom predstavljalo u Jugoslaviji najstrašniji politički zločin koji se mogao zamisliti.

Kosovo je najsiromašniji kutak Evrope. Više puta se tvrdilo kako se i tamo događa privredno čudo: „jedinstven primer društveno-ekonomskog razvoja“⁵³ Ipak, ono je stalno zaostajalo za drugim krajevima Jugoslavije. Godine 1954. dohodak po glavi stanovnika iznosio je 48 odsto jugoslovenskog proseka, a 1975. je iznosio 33 odsto. Osnovni problem bio je u tome što sitna pomоć iz centra nije mogla da se meri sa ekonomskim pritiskom tržišta. Produktivnost u industriji iznosila je svega 70 odsto nacionalnog proseka. Stopa akumulacije kapitala iznosila je manje od polovine nacionalnog proseka.⁵⁴ Tako je do 1988. godine 75 odsto stanovništva zavisilo od socijalne pomoći, realna nezaposlenost iznosila je oko 50

Protest kosovskih Albanaca 1989. protiv ukidanja pokrajinske autonomije

odsto, a preko 70 odsto žena bilo je nepismeno.⁵⁵

Područje je doživelo kratkotrajanu liberalizaciju posle pada Rankovica 1966. godine, a ustavom iz 1974. proširena mu je autonomija. Ali, kada su studenti 1968. poveli masovni pokret za istinsku autonomiju, taj pokret je stavljen. Revolt je ponovo izbio 1981. godine. Na dan 11. marta 1981. studenti su prošli ulicama Prištine tražeći bolje uslove. Napala ih je policija. Nove demonstracije izbile su 26. marta i prikladno je izostavljeno pola miliona Albanaца.⁵⁶

Albanci su sredinom i krajem osamdesetih godina bili podvrgnuti još gorem tretmanu, kada su se partijski šefovi koprcali u potrazi za rešenjem svojih hroničnih problema. Kampanji su se već pridružili i drugi. Godine 1986. desničari u partiji i izvan nje, intelektualci, pravoslavna crkva i raznoredna grupa okupljena oko Kosovskog komiteta izdali su peticiju. Memorandum, optužujući partijsko i državno rukovodstvo za veleizdaju zbg iznevarevanja Srba. Potpisnici su tvrdili da Albanci zelite „buržoasko društvo na čelu sa jednim profašiškim desničarskim režimom“.

U srpskoj partiјi je prethodno već dolazio do sve veće polarizacije na dve strategije. Jedna grupa želela je da sproveđe nešto od one otvorenosti koja se ispoljavala u Sloveniji, u nadi da će liberalniji režim moći da otkloni deo nezadovoljstva. Druga frakcija, na čelu sa Slobodanom Miloševićem i grupom lukačkih pragmatičara koji su ostvarili uspon u aparatu početkom osamdesetih, opredelila se za drugačiju strategiju. Njihov je cilj bio autoritarno rešenje kojim bi se kako smanjila autonomija data pokrajinama i republikama, tako i obnovila baza za privredni oporavak Jugoslavije slamanjem radničkog otpora putem represe i nacionalizma.

Dogadaji su pokazali da Srbijani teku dve bujice ogorčenja – jednu su stvorili nacionalisti, a drugu je bilo uvidanje radnika da nikakvimi šovinističkim zborovima neće popraviti svoj očajan ekonomski položaj. Pedeset osam odsto beogradskih radnika je u to vreme nedovoljno zaradivalo da namiri osnovne potrebe.⁵⁷ Fajnenšal tajms je izvestio sledeće:

koni kako bi se srpskom stanovništvu praktično vratio status kolonista. Albancima se nije smela prodavati zemlja. Podignute su čiste srpske fabrike. Srpski seljani izbacivali su albansko stanovništvo. Mediji su kliktali: „Krenimo, braćo i sestre, u pohod na Kosovo“⁵⁸

Srpski rukovodioci tvrdili su da se sprovodi „genocid“ u samoj „kolevki naroda“. Dokaz – opadanje srpskog stanovništva Kosova. Istina je da su ljudi odlazili ako su mogli – činili su to svi, jer je nezaposlenost već u 1970. godini iznosila 50 odsto. Ipak, dok su srpske snage u poslednje dve godine pobile na stotine mlađih Albanaца, njenad albanski „terorista“ nije uspeo da ubije nijednog Srbinu.⁵⁹

Milošević je u Srbiji, na Kosovu i u Vojvodini organizovao masovne zborove terorišući Albance i koristeći moć mobilizacije masa kako da srpske radnike okrene šovinizmu, tako i da ukroti druge deleove birokratije. Na taj način je Milošević, osoba u tom trenutku najodgovornija za hronično stanje najvećeg dela jugoslovenske privrede, uspeo da sakupi ogroman broj ličnih sledbenika.

Kada je postalno očigledno da Milošević namera da svrge i vlasti u Vojvodini i Crnoj Gori, a ne samo na Kosovu, ostalo jugoslovensko rukovodstvo odjednom je postalno svesno opasnosti situacije. Vojvodanska vlast u Novom Sadu je zbačena kombinacijom zvaničnog pritiska i mobilizacije masa. Potom je kampanja krenula u Crnu Goru. Tamošnji dogadaji su, međutim, moralni čak i Miloševiću staviti do znanja da se igra vatrom. Istina je da su nacionalisti na kraju poskiđali glave crnogorskoj vlasti, ali su se pritom opasno približili gubitku inicijative u korist radnika koji su se borili za sopstvene interese.

Dogadaji su pokazali da Srbijani teku dve bujice ogorčenja – jednu su stvorili nacionalisti, a drugu je bilo uvidanje radnika da nikakvimi šovinističkim zborovima neće popraviti svoj očajan ekonomski položaj. Pedeset osam odсто beogradskih radnika je u to vreme nedovoljno zaradivalo da namiri osnovne potrebe.⁵⁷ Fajnenšal tajms je izvestio sledeće:

Obodreni snagom javnog protesta Jugosloveni su

55. BBC Survey of World Broadcasts EE/0305, 10. novembar 1988.

56. Problems of Communism, op. cit. s.61.

57. New Left Review 174. s.21.

58. M. Glenny, The Rebirth of History, Easter Europe in the age of democracy (London, 1990), s.122.

59. New Left Review 174. s.31.

46. International Socialism 41, s.21.

47. D. Rusinow, op. cit. s.1.

48. S. Burg, „Political structures“, u ibid, s.12.

49. B. MacFarlane, op. cit. s.203.

50. L. J. Cohen, op. cit. s.439.

51. New Left Review 174. s.20.

52. H. Poulton, op. cit. s.59.

53. Problems of Communism, mart-april 1983 (Washington), s.65-70

54. Ibid, s.65.

"Jogurt revolucija" u Vojvodini. Milošević uspostavlja kontrolu nad aparatom.

težiće svoje tromesečne ulične kampanje prebaciti sa nacionalističkih zahteva na žalbe u vezi sa privrednim haosom u zemlji... U proslonedenjim protestima u glavnom gradu Vojvodine, Novom Sadu, i u Crnoj Gori gnev demonstranata bio je uperen protiv lokalnog komunističkog rukovodstva... Demonstracije u Titogradu pokrenuli su radnici fabrike „Titeks“ koji više ne mogu da izdrže borbu za opstanak sa platama od 100.000 dinara (oko 20 funti sterlinga) mesečno. Međutim, učinilo se da demonstranti nemaju mnogo strpljenja za malu grupu srpskih nacionalističkih agitatora koja je tražila albansku krv.⁶⁰

Miloševićeva nacionalistička karta svuda je povećavala ulog i drugi partijski pravci, koliko god da su joj se divili i pokušavali da je oponašaju, takođe su se okrenuli protiv njega. Hrvatski i slovenački rukovodioci nisu bili zainteresovani za Albance ali su znali da bi ih bezuslovan trijumf Miloševića doveo u slabiji položaj. U međuvremenu je otpor samih Albanaca crepo ogromna srpska sredstva – samo kosovska policija je početkom devedesetih godina gutala 22 odsto republičkih sredstava.⁶¹ Pa čak i takav napor bio je bezuspšan u slamanju otpora.

Novembra 1988. godine i srpske i savezne vlasti iznudile su na Kosovu ostavku kako predsednike Kaćuše Jašari, tako i njegovo naslednika Azima Vlasića. Taj potez je, međutim, izazvao snažan otpor. Rudari su krenuli u sedamdeset kilometara dug marš na Pristinu. Oni su se pridružili demonstracijama pod pola miliona ljudi (Kosovo ima svega nešto više od dva miliona stanovnika). Nisu uspeli da spreče ostavke, ali su postavili osnov za optni štrajk protiv srpske represe u koji se stupilo početkom 1989. godine. Oko 1300 rudara u rudniku olova i cinka „Trepca“ zaposoje je svoja okna i osam dana štrajkovalo gladu. Do kraja štrajka, sto osamdeset ih je bilo u bolnicu, mnogi u šok-sobrama. Od značaja je i to što su slovenački rudari bili prva grupa radnika koja je uputila poruke solidarnosti.⁶²

Rudari su izdejstvovali ostavke tri omražena nametnutna srpska funkcionera, ali su u Srbiji organizovani masovni zborovi posle kojih su ti funkcioneri vraćeni na položaje i izvršena su hapšenja štrajkačkih aktivista. Vlasi je početkom 1990. godine osuden na četrnaest meseci zatvora. Krajem 1990. zavedena je direktna uprava iz centra. Sada su se pravci drugih republika osetili prinudeni da deluju. Tako su hrvatska i slovenačka milicija povučene sa Kosova.

Sada se već odvijala nova faza krize, u kojoj vroglavi pad privrede nije samo okrenuo Srbe protiv

potlačenih Albanaca, već se na kraju pokazao sposoban da izazove takvo ogorčenje da su se i nepotlačeni narodi, poput hrvatskog, našli u ratu.

Druga pukotina: Srbi i Hrvati

Krajem osamdesetih godina, spolja je delovalo kao da je došlo do predaha. Godine 1988. i 1989. bile su pozname po hroničnoj inflaciji, koja je u jednom trenutku dostigla 2500 odsto godišnje. Međutim, učinilo se da je kriza prošla posle uvođenja niza mera, između ostalog povezivanja novog novog dana sa nemačkom markom. Na početku aprila 1990. zabeležena je inflaciona stopa od -15 odsto.⁶³

U samoj Jugoslaviji te mere bile su pogubne. Nova moneta je delom samo prikrla stvarnu inflaciju koju su radnici osećali „iz jedne od najvećim zemalja u Evropi“. Jugoslavija se preko noći pretvorila u jednu od najskupljih.⁶⁴ Godine 1987. Kosovo, Makedonija i Crna Gora proglašili su da su pod stečajem. Do početka 1990. čak i u najnaprednijoj republiki Sloveniji sa gubitkom je poslovalo 40 odsto preduzeća.⁶⁵ Talas štrajkova se nastavio. Proizvodnja je u 1990. opala za 23 odsto, a u prvih pet meseci 1991. za još 21 odsto. O saveznoj privredi nema novih podataka – ona je negde na leto 1991. prestala da postoji: pala je krov itek političke krize koju je stvorila sama bolesna privreda.⁶⁶

Videli smo kako je ekonomski kriza dovodila do medusobnog udaljavanja republika, koje su na taj način štitile svoje interese. Sada su prvaci u svim republikama reagovali na vratolomu krizu podižući i nacionalizam na nov nivo, kako bi kanalisali gnev radničke klase. Jugoslovenska vladajuća klasa je zajednički pokrenula lanac dogadaja koji će dovesti do raspada iz 1991. godine.

Komunistički pravci su dve godine, najpre u Srbiji a onda i drugde, pothranjivali porast nacionalizma kako bi skrenuli radnike sa njihove borbe. Na taj način, a istovremeno i zbog propusta da se ekonomski okolnosti isto poprave, kontrolisani, manipulisani pokret koji je iniciran 1987. godine počeo je da se razvija sam od sebe. Svuda su počeli da se udružuju nacionalisti i skrenjuju od njihovih partijskih šefova. Svuda se tražio kraj komunizma. Rukovodioci koji su čitavog života bili komunisti sada su počeli da peru ruke od odgovornosti za хаос.

U Sloveniji je Milan Kučan čitav svoj deo partije izveo iz Saveza komunista federacije i najavio izbore. Dobivši te izbore 8. aprila 1990. godine, opoziciona koalicija DEMOS sve je čvrše iznosiла zahtev za otčepljenjem od federacije, kao preduslov za svaki razgovor o budućnosti Jugoslavije. Sam Kučan uspeo je da se održi na položaju predsednika Srbije. Sada je ovaj dugotrajni saveznik ostalog jugoslovenskog komunističkog rukovodstva i dugotrajni obožavala Margaret Tačer prozvao svoju stranku Savezom komunista Slovenije – strankom demokratske obnove. I drugi komunistički pravci doterali su svoj imidž. Sjedinjenjem srpskih komunista sa drugim organizacijama fronta došlo je do čudesnog rođenja Socijalističke partije Srbije. U Hrvatskoj su komunisti promenili ime u Savez komunista – stranka demokratskih promena i raspisali izbore, ali se nisu održali na vlasti. Hrvatske izbore od 22. aprila dobila je Hrvatska demokratska zajednica (HDZ).

Na čelu HDZ-a je bioči komunista Franjo Tuđman, jedan od Titovih doglavnika, pukovnik generalstaba i birokrata zadužen za „kadrovska pitanja“ u armiji.⁶⁷ U letu 1990. godine HDZ je objavio da će ukinuti vlast federacije nad Hrvatskom. U decembru su u Srbiji raspisani izbori koji je dobila bivša Komunistička partija. Hrvatski parlament je 22. decembra usvojio novi ustav koji je predviđao pravo na otčepljivanje, a sutradan je na plebiscitu u Sloveniji 90-postotna većina

glasala u prilog otčepljivanju. U međuvremenu su političke posledice ekonomске krize izvršile povratno dejstvo, potpuno razorivši privredu. U proleće 1990. godine srpsko rukovodstvo je proglašilo ekonomsku blokadu Slovenije. Do kraja godine obe severne republike počele su da uskraćuju doprinos saveznom budžetu, ističući kako nije pravo da toliko daju za armiju koja će verovatno biti upotrebljena protiv njih.

Početkom 1991. godine više nije bilo jugoslovenske privrede oko koje bi se moglo svadati. U januaru su republike Hrvatska, Makedonija, Crna Gora i Srbija štampale zasebne zalihe novca. Srpsko rukovodstvo se nadalo da će novčanice u vrednosti od 1.6 milijardi dolara, koje je potajno štampano, na neko vreme zapušiti usta srpskim radnicima.⁶⁸ U februaru su prošli pregovori o novoj saveznoj strukturi. Međutim, u međuvremenu je u Hrvatskoj već počela gerilска borba između republičkih vlasti i lokalnih Srba. Srbi su na prethodnom popisu stanovništva činili 12 odsto stanovništva Hrvatske. Neki su živili u pretežno srpskim selima, a mnogi u mešovitim naseljima. Oni i njihovi preci većovima su živili i radili sa Hrvatima. U mnogim slučajevima bilo je nemoguće reći ko ima dublje korene. Sada je Milošević pokušao da Srbe pretvori u petu kolonu, apelujući na njih kao na isturene redove srpskog naroda koje očekuje istrebljene ako se ne pobedi hrvatski nacionalizam. U februaru 1990. godine je pod njegovim pokroviteljstvom, osnovana Srpska demokratska stranka, a u njiju je Srpsko nacionalno veće proglašilo srpsku autonomiju. Milošević ne bi postigao veliki uspeh da se u Hrvatskoj nisu dogadale stvari koje su oživele sećanje na kratko ali gorko razdoblje u kome su hrvatski Srbi zaista bili žrtve genocida – Drugi svetski rat.

Tuđman je pričao o „velikoj Hrvatskoj“, a njegova stranka prolazila je gradovima naseljenjem Srbima sa parolom „Bog na nebu, Tuđman u domovinu“. Kao što je priznao jedan od bivših Tuđmanovih savetnika:

Trebali smo politički razoružati Srbe u Hrvatskoj, obecnjati kulturne autonomije i prava... prekasno smo to učinili. Prošlogodišnja predizborna kampanja Kršćansko-demokratskog saveza odnijela je pobedu na hrvatskom nacionalističkom programu. Tuđman je inizirao da svi Srbi polože zakletvu odanosti hrvatskoj državi. To je išlo na ruku srpskim nacionalistima i Slobodanu Miloševiću, koji nas stalno optužuje da smo fašisti.

U avgustu 1990. Srbi u Hrvatskoj glasali su za srpsku autonomiju. Hrvatske vlasti su to glasanje odbacile i naredile da se naoružanje rezervnih policijskih snaga u pretežno srpskim krajevima smanji za 60 odsto, što je 28. i 29. septembra izazvalo srpske nerede u Petrinji, Dvoru na Uni i Donjem Lapcu kod Knina.⁶⁹

Dogadjaj u samoj Srbiji pokazivali su, međutim, kako dugotrajno vreme ekonomskog nezadovoljstva, razočarenja u komunističkoj i delovanju nacionalista zajednički rade na stvaranju situacije u kojoj će partijski pravci moći da se nadaju opstanku same privrednej svoje strategije njenom krvavom kraju – ratu. Početkom 1991. godine na hiljadu srpskih radnika protestovalo je ispred zgrade republičke skupštine u Beogradu, tražeći višemesecnu zaostalu platu koja im je bila uskraćena. Posle jednog sličnog incidenta umalo nije došlo do opteg štrajka radnika u metalostrojku i tekstilnoj industriji. **Fajnenšel tajms** je izvestio:

Suverena vlast socijalističkog (bivšeg komunističkog) predsednika g. Slobodana Miloševića stavljenja je na probu kada je na desetine hiljada ljudi izšlo na ulice da protestuju zbog kontrole Socijalističke (bivše komunističke) partije nad sredstvima informisanja. Dva lica su poginula, a devedeset je ranjeno. Gos-

podina Miloševića je uhvatila panika. Šest puta je telefonirao armiji trazeći da uguši demonstracije i izbavi ga. Armija je napokon izšla na lice mesta, ali je ostala samo jedan dan. Armija nije spasila g. Miloševića. Spasao ga je njegov glavni suparnik, predsednik Tuđman. Na dan 25. marta njih dvojica su se tajno sastali u Karadordevu u Srbiji. Tamo je, izgleda, postignut sporazum da se svrgne g. Marković, a Bosna i Hercegovina podeli između Srbije i Hrvatske. Dva dana potom, pedeset hiljada ljudi demonstriralo je u Beogradu insistirajući na slobodi štampe. Savezna vlast osudila je mere Slovenije i Hrvatske u pravcu otčepljivanja; u Hrvatskoj su održane demonstracije protiv armije; u Srbiji je sedam stotina hiljada radnika stupilo u štrajk; predsednici šest republika dogovorili su se da jun 1991. godine održe referendum o budućnosti zemlje. U maju se retorika mržnje i nasilja između Srbija i Hrvata iztila na ulice.⁷⁰

I Slovenia i Hrvatska proglašile su nezavisnost 25. juna. Odmah potom savezna armija ušla je u Sloveniju, navodno da bi obezbedila spoljnu granicu, a u stvari da bi pokorila teritorij. Niže se mogla nadati otpor na koji je našla. Tenkovi su istupniali na ulice Ljubljane, ali Slovenci se nisu dali. Lokalne vlasti imale su priličnu zalihu oružja te se borba ubrzala po republiku. Svakom odraslim Jugoslovenom poznata je taktika apsorbovanja i vezivanja nadmoćne osvajačke sile. Jugoslovenska vojna strategija počivala je na principu koji je imao za cilj da odvrti kako Atlantski savez, tako i Varšavski pakt od invazije kao isuviše riskantne. Slovenci su sada okrenuli tu strategiju protiv nepredviđenog neprijatelja. Obaranu su helikopteri, unesposobljavani tenkovi, i uskoro je dotad višenacionalna armija izgubila volju za borbot.

Međutim, sukob je sada prešao na daleko opasniji teren – Hrvatsku. Tu je borba bila sasvim drugačije prirode. Armija je sada praktično postala srpsko oružje. Zapaljivi nacionalizam u prethodne dve godine bio je dovoljan da obezbedi podršku ogorčenog i naoružanog srpskog stanovništva redovnoj armiji. Ovdje se nije moglo dogoditi da Srbi tako brzo izgube volju za borbot kao u Sloveniji. U mnogim slučajevima neregularni vojnici su se, mada puni nacionalizma i fanatizma, borili za sopstvene kuće i sela. Do polovine septembra postalo je jasno da su Milošević i Tuđman, kakve god planove da su imali za podelu zemlje, sada upali u začaran krug iz koga se nije bilo lako izvući.

Ofanziva protiv Slovenije već je načela armiju kao saveznu instituciju. Kada je predsedništvo pokušalo da naredi armiji da napusti Hrvatsku pokazalo se da je savezna kontrola u međuvremenu potpuno isčezla. Armija je ostala jer je smatrala da bi prekid rata značio povratak na sve stare probleme. Barajati nacionalizma preuzeli bi ljudi poput Vuka Draškovića iz Srpskog pokreta obnove. Ponovo bi izbilo na površinu ekonomsko nezadovoljstvo. Logika situacije zapele je armiju u Bosni i Hercegovinu, a mogla bi je odvesti i u Makedoniju. U oba slučaja rat će se proširiti i iskomplikovati. Rašireće se progoni. Odstupanje će postati još teže.

U tako beznadnežnoj situaciji mnogi su pali u iskušenje da potraže pomoći spolja. Ali niješna zapadna sila ne želi da brani Albance niti je zainteresovana za izgladjivanje netrepljivosti između Srbija i Hrvata koju su oni negovali pola veka. Svoje ekonomski „lekove“ već su isprobale u prethodnih dvadeset pet godina. U svakom slučaju, zapadne sile su podjeljene. Britaniju zabrinjava Severna Irska. Tuđman je svoju strategiju zasnovao na verovatnoj pomoći nemačke vlade, ali je to podrška bila uzdržana.

Francuska vlast još je više zamirsila situaciju potajnim zalaganjem za pobedu Srbije. Ako se i pošalje

60: Financial Times, 27. jun 1991.

61: Ibid.

62: New Left Review 174, s.5.

63: M. Glenny, op. cit., s.125-126.

64: Ibid, s.125-126.

65: H. Poulton, op. cit., s.37.

66: Financial Times, 27. jun 1991.

67: M. Glenny, op. cit., s.128.

68: Financial Times, 27. jun 1991.

69: H. Poulton, op. cit., s.33.

70: Ibid, s.26.

71: Financial Times, 27. jun 1991.

veliki broj vojnika da otrgne severne republike od Srbije i uključi ih u EZ, oni bi se tu mogli zaglaviti na više godina. Borba u Hrvatskoj bila je krvava zato što se radio o borbi za podelu teritorije. Presedani mešanja spoljnih faktora u takve borbe još uvek se mogu videti u Belfastu i na Kipru. Dogadaji su pokazali da upravljači Jugoslavije svojim nacionalizmom umiju samo da seju razdor. Milošević, Tuđman i Kučan nemaju da ponude ništa drugo do progona i komunalizma.

Ima li glasova koji se suprotstavljaju tom ludilu? Do kraja septembra pojavili su se tek slabi znaci otpora srijanju u nacionalistički haos. Anketi su dosledno utvrdile da se 20 odsto Jugoslovena smatra antinacionalistima.⁷² Konkretniji vid otpora bili su pokreti izrasli i u Beogradu i u Zagrebu među majkama onih koji su poslati na front. Bar u početku ideje iz tih pokreta bile su krajnje smućene. Jedna majka – učesnica beogradskih demonstracija – zahtevala je da joj se sin vrati iz Slovenije, ali je dodala: „Ako se naši ne vrate kućama želim da se slovenački mladići zadrže kao taoci!“⁷³ Tako je, medutim, izgledalo i prvo budenje otpora prema vijetnamskom ratu. Značajnija je bila pobuna vojnika u srpskom gradu Velikoj Plani polovinom septembra.⁷⁴ To su, naravno, dogadaji bez uticaja, ali ipak predstavljaju ključne znake da ciklus radničkih pobuna i potom pojačanja nacionalizma koji, sa svoje strane, ne ispunjava istinske potrebe radnika, nipošto nije završen.

Kad socijalisti govore da postoji izbor između socijalizma i varvarstva, onda to u Jugoslaviji ima opipljivo značenje. Tu smo videli klasnu borbu u kojoj je vladajuća klasa bila u stanju da izbegne poraz jedino skretanjem te borbe u nacionalizam i potom rat. Možda će opet doći do štrajkova poput onih od aprila 1991. godine koji su zapretili obaranjem Miloševića, i možda će i štrajkovi udariti temelj novog borbi u kojoj će postojati potencijal za jedinstvo radničke klase. Trocki je u vreme balkanskih ratova napisao da čitava istorija tog regiona nameće izbor između dve alternativne – radničkog jedinstva izgrađenog odozdo i rata i bede nametnute odozgo:

Jedinstvo Balkanskog poluostrva može se ostvariti na dva načina: ili odozgo, ekspanzijom jedne od balkanskih država koja se pokazala kao najjača vladajuća klasa – to je put istrebljujućih ratova i tlačenja slabih naroda, put koji učvršćuje monarhizam i militarizam; ili odozdo, udruživanjem samih naroda – to je put revolucije, put koji znači svrgavanje balkanskih dinastija i razvijanje zastave balkanskih federalne republike.⁷⁵

Danas se to neće postići apstraktnim apelima za jedinstvo nacija. Srpski radniči moraju da se suoče sa argumentima drugih srpskih radnika da ništa neće postići podržavanjem primognudog jedinstva putem rata – taj put vodi natrag u podršku njihovom sopstvenom ekonomskom mučitelju Slobodanu Miloševiću. Hrvatski radniči moraće da se suoče sa argumentom da je, iako žele da armija napusti Hrvatsku, tome najveća prepreka Franjo Tuđman, čiji nacionalizam neprestano huška Srbe u Hrvatskoj protiv Hrvata. Svuda će važiti argument da je zbruk napravio sistem kome su odani svi suparnički pravci. Pravi socijalisti u Jugoslaviji moraće da učine ono što su boljevići učinili u carizmu – da se suprotstave svim pokusajima manipulacije narodima, podvlačeći pritom da je za takvo rešenje sposoban samo nezavisani radnički pokret. Druga alternativa je varvarstvo, od koga sasvim sigurno neće imati koristi ni Tuđman, ni Milošević, ni zapadne sile. Rezultat bi lako moglo da bude rasulo u kome svi gube – zajednička propast svih sukobljenih klasa.

72: *Guardian*, 24. jun 1991.

73: *Financial Times*, 4. jul 1991.

74: *Financial Times*, 21. septembar 1991.

75: Leon Trotsky, „The Balkan Question and Social Democracy“, *The Balkan Wars*, (New York, 1980), s.40.

Počelo je kao trgovinski rat, a završilo se tako što je NATO (KFOR) uspostavio kontrolu nad graničnim prelazom između Srbije i Kosova – još jednom pokazujući ko je glavni u regionu.

PIŠE Redakcija

PODANIČKA POLITIKA Beograda prema EU i velikosrpska hegemonistička ambicija nad Kosovom nastavljaju da jačaju imperijalizam i siromaštvo na Balkanu. Oni su odgovornost vladajućih krugova, ali su isto tako izvor sramote i bede za srpski narod.

Zvanična srpska politika prema Kosovu u moderno doba nikada nije bila ispravna, iako ju je vladajuća klasa pravdala pozivanjem na najužvišenje ideale našeg doba. Prvo je za vreme kraljevine Srbije i kasnije Jugoslavije osvajanje Kosova predstavila kao čin oslobođenja potlačenog srpskog naroda od osmanlijskog despotizma.

To nije bila istina: većinsko stanovništvo je već tada bilo albansko, tako da se osmanlijski despotizam zamjenio srpskim. Srpska vojska je palila i ubijala, a Albanci u Srbiji i u Jugoslaviji nisu imali jednakna prava sa drugim Slovenima: nisu imali svoje predstavnike, institucije, osnovna građanska prava.

Kasnije je vladajuća birokratska klasa iz doba Titove i Miloševićeve Jugoslavije zadržavanje Kosova unutar Jugoslavije pravdala pozivanjem na progres tog autonомнog regiona pod „socijalizmom“. Govorili su o civilizacijskom napretku: Kosovo se brže razvijalo u Jugoslaviji nego da je postalo deo Hodožine Albanije. Činjenica da su Albanci živeli kao drugorazredni građani, pod čizmrom Rankovićeve ili Miloševićeve policije, nije opravdavala ovakve tvrdnje.

Srpski teror nad albanskim narodom na Kosovu uvek je albansko nacionalno vođstvo terao u saveznstvu sa imperijalizmom. Tokom Prvog i Drugog svetskog rata, anti-srpsko raspoloženje ispoljavalo se napadima na srpsku vojsku koja se povlačila pred Austrogarskom, odnosno terorom Veleke Albanije nad srpskim stanovništvom

pod vodstvom fašističke Italije.

Tako je bilo i tokom devedesetih, kada je Milošević pokušao da terorom zadrži Kosovo u sastavu Srbije. NATO je to iskoristio da bi uspostavio svoje pozicije protiv Rusije u regionu. Tada se takozvana Oslobodilačka vojska Kosova ili UCK stavila na stranu NATO i tokom bombardovanja 1999. postala je pesadija imperijalizma.

Bratnici imperijalistički napad na Srbiju masakrirao je civile i razorio infrastruktuру koju imperijalizam nije uspeo da uništi sankcijama. NATO je uspeo da istera srpske snage i na Kosovu uspostavi svoj protektorat.

Tada se odnos snaga na Kosovu promenio. Kosovo je formalno ostalo deo Srbije, pod rezolucijom Ujedinjenih nacija 1244. Sve dok Rusija stavlja veto, Kosovo u UN-u priznato kao nezavisna država.

Medutim, jasno je da je prisustvo najveće vojne sile na svetu nepovratno odvojilo Kosovo od Srbije. To je potvrđeno 2008. kada je došlo do jednostranog proglašenja nezavisnosti Kosova pod plastirom SAD.

Beograd je, duduše, nastavio sa svojom nacionalističkom politikom. Promenio je sredstva i smanjio cilj, ali je ta politika samo produbila zavisnost od imperijalizma, kako onog iz Moskve, tako i iz Brisele.

Beograd igra na dve šine. Jednu predstavlja oslanjanje na međunarodno pravo, tj. na Rusiju koja održava veto u UN, pa i po cenu prodaje NIS-a i sve veće cene gasa u Srbiji. Drugu predstavlja pokušaj da se podele unutar EU između onih zemalja koje su priznale Kosovo i onih koje nisu koriste kako bi došlo do podele Kosova između srpskog i albanskog dela.

Krah Srbije pred Međunarodnim sudom pravde je, duduše, oslabio srpski oslonac na međunarodno pravo. Isto tako, kriza evrozone je dozvolila Sjedinjenim Državama da poguraju EU i pritisnu Srbiju.

Od početka marta u Briselu se, pod patronažom EU, vode pregovori između Beograda i Prištine. Iz perspektive EU, cilj ovih pregovora je prevazilaženje otpora Srbije da prihvati „nezavisnost“ Kosova koju sponzori SAD. Od rezultata pregovora zavisiće i dalji tok integracije Srbije i Kosova u EU.

Cilj Beograda u ovim pregovorima je da se predstavi kao da igra EU igru, bez da zaista pristane na ustupke, pripremajući teren za potpisivanje sporazuma.

Zvanični Beograd kontroliše paralelnu državu na severu Kosova. Od kada je Priština 2008. proglašila „nezavisnost“ o Srbiji, Beograd je, pod izgovorom nepriznavanja carinskih pečata „nezavisnog“ Kosova, stavio embargo na uvoz robe sa Kosovom, utričući put budućoj podeli teritorije.

Cilj Prištine je, s druge strane, da podrije ove paralelne strukture na severu. Neuspeli dosadašnji pregovori i podrška najvećih sila na svetu naveli su premijera Kosova, Hašima Tačija, da zaostavi situaciju. Tako je krajem jula ove godine Priština zabranila ulazak kamionima sa robom iz Srbije.

Dva granična prelaza, Brnjak i Jarinje, nisu postušala direktivu. Usledila je akcija specijalnih policijskih snaga „Rosu“, koje su

KFOR – jedini pobednici srpsko-albanskog sukoba

prvo morale da razoruju srpske policijske i vojne postojanice iz redova kosovske policije, a potom i pokušaju zauzimanje prelaznih punktova. To je izazvalo reakciju lokalnih Srba, među kojima su najvidljiviji bili članovi ekstremnih desničarskih organizacija.

To da će kontrolu nad situacijom upostaviti KFOR bio je sasvim predvidiv rezultat. Situacija, ipak, još uvek nije rešena i verovatno je da će se srpski i albanski zvaničnici vratiti na pregovarački sto pod nadzorom srpskog dela.

Krah Srbije pred Međunarodnim sudom pravde je, duduše, oslabio srpski oslonac na međunarodno pravo. Isto tako, kriza evrozone je dozvolila Sjedinjenim Državama da poguraju EU i pritisnu Srbiju.

Od početka marta u Briselu se, pod patronažom EU, vode pregovori između Beograda i Prištine. Iz perspektive EU, cilj ovih ovih pregovora je prevazilaženje otpora Srbije da prihvati „nezavisnost“ Kosova koju sponzori SAD. Od rezultata pregovora zavisiće i dalji tok integracije Srbije i Kosova u EU.

Cilj Beograda u ovim pregovorima je da se predstavi kao da igra EU igru, bez da zaista pristane na ustupke, pripremajući teren za potpisivanje sporazuma.

Zvanični Beograd kontroliše paralelnu državu na severu Kosova. Od kada je Priština 2008. proglašila „nezavisnost“ o Srbiji, Beograd je, pod izgovorom nepriznavanja carinskih pečata „nezavisnog“ Kosova, stavio embargo na uvoz robe sa Kosovom, utričući put budućoj podeli teritorije.

Cilj Prištine je, s druge strane, da podrije ove paralelne strukture na severu. Neuspeli dosadašnji pregovori i podrška najvećih sila na svetu naveli su premijera Kosova, Hašima Tačija, da zaostavi situaciju. Tako je krajem jula ove godine Priština zabranila ulazak kamionima sa robom iz Srbije.

Dva granična prelaza, Brnjak i Jarinje, nisu postušala direktivu. Usledila je akcija specijalnih policijskih snaga „Rosu“, koje su

niye nezavisno. Sve dok je Kosovo pod NATO protektoratom, ono ostaje pretjera bilo kakvom progresivnom pokretu na Balkanu.

Medutim, mi ujedno smatramo i da samo kosovski Albanci mogu da povedu neposrednu borbu protiv NATO-a. No, sve dok se pribojavaju povratka Srbije, verovatno je da se u tako nešto neće upuštati.

Zato mi koji smo u Srbiji moramo da napravimo prvi ustupak i da kažemo jasno da pozivamo albanske masse da okupe sve druge narode na Kosovu i ustanu protiv imperializma i njegovih sluga na Kosovu.

Mi smo spremni da priznamo nijovo pravo na samopredelenje do otcepljenja – dakle, da priznamo istinski nezavisno Kosovo – upravo kada se stvari istinski narodoslobodilački pokret na Kosovu, pokret koji će da istera NATO.

Doduše, to ne treba shvatiti kao politiku čekanja. U Srbiji je potrebno odmah otpočeti sa izgradnjom revolucionarne partije koja će se boriti protiv ulaska zemlje u EU i NATO, protiv dužničke ekonomije i protiv ustupaka ruskom imperializmu.

Balkanski narodi imaju interes u saradnji, kako bi srušili imperializam. To je barem jasno na primeru diktatora EU i MMF koji, zarad otplaćivanja dugova zapadnim bankama, guraju Grčku u propast.

Tako je u celom regionu: ne smo u Srbiji i Grčkoj, već i u Sloveniji, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Bugarskoj, Crnoj Gori, Rumuniji, Makedoniji, Albaniji, na Kosovu. Podeljeni smo lak plen.

Jedino borbom odozdo protiv naših vladajućih klasa i njihovih sponzora među imperialistima možemo da izgradimo međusobno poverenje i stvorimo temelje za socijalističku federaciju na Balkanu.

Buduća revolucionarna partija u Srbiji stajće na tom principu: za Balkan sloboden od imperializma!

Uključite se kako bismo izgradili takvu partiju!

Da li je Libija na putu ka slobodi?

PIŠE Džudit Or

NAKON ŠTO su pobunjenici ušli u Tripoli, okončana je 42-godišnja diktatura Muamara Gadafija. U vreme pisanja ovog članka, žestoke borbe vodene su na ulicama prestonice. Kraj Gadafijevog režima je povod za slavlje.

Ali, od kako je Zapad odlučio da je prisvoji, borba u Libiji postala je fundamentalno drugačija od revolucije u Tunisu i Egiptu koje su je inspirisale. Činjenica da Dejvid Cameron (premijer Britanije – prim. prev.) puca od ponosa na ulogu britanske vojske u revoluciji govori dosta.

Moć

Ovo više nije ustank koji može uzdrmati bogatstvo i moć Zapada. Narodna revolucija došla je do ivice slamanja Gadafijeve vlasti još u februaru, ali je odbijena oružanim sna-gama. Bezdušna brutalnost Gadafijevih represija navela je mnoge Libijce da pozivaju na uvođenje zabrane letenja, što je delovalo kao neutralan način da se spasi životi civila.

Ali u UN je izglasana bezrežervna vojna intervencija, što je otvorilo vrata vladama Zapada da se rezpcioniraju u regionu nakon gubitka diktature u Tunisu i Egiptu. Imperijalističke vlasti su preotele Libijsku revoluciju i preusmerile je u skladu sa sopstvenim interesima – trgovinskim ugovorima i međunarodnim naftnim pogodbama. Zapad misli da je dobio pravo da diktira slike bilo kojom novoj vladi.

Medutim, pobunjeničke snage, trenutno ujedinjene protiv režima, najverovatnije će se podeliti oko opsega uloge Zapada u ponovnoj izgradnji Libije. NATO je od 19. marta

sproveo više od 8500 akcija bombardovanja. Specijalne snage poslate su na zemlju, a bombardovanje i prikupljanje strateških informacija prepušteno je vojnim avionima. Novac za intervenciju u Libiji nikada nije bio problem, uprkos neophodnosti budžetske štednje na kojoj insistiraju zapadni lideri.

Kamerom teži da rat preokrene u „uspeh humanitarnog intervencionizma“. Ipak, motivi Zapada nemaju veze sa humanostu. Ako je našim vladarima zaista stalo da demokratije i slobode, zašto ne podrže i opozicione pokrete u Bahreinu, Jemenu i Saudijskoj Arabiji? Zato što su tamošnji diktatori prijatelji Zapada. Zapadni lideri nikada nisu imali problema da saraduju sa diktatorima, kao što nisu imali problema ni da saraduju sa Gadafijem sve dok nije počeo ustanak u Libiji.

Iako su ga i ranije nazivali „ljudim psom“, to nije sprecilo Tonija Blera da ga ugosti sa dobrodošicom 2004. i 2007. Ko god da zauzme mesto omraženog Gadafija, jedno je sigurno – Zapad će se osigurati da to bude režim sa kojim je saradnja moguća.

Pad libijskog režima može pomoći zapadnim vlastima da se ponovo izbore za poziciju u regionu i dobiju samopouzdanje za buduće intervencije. Međutim, pad Gadafija i za njih nosi protivrečnost. Slom još jednog brutalnog diktatora može pomoći onima koji se bore na drugim frontovima u regionu – naročito protiv Bašara al-Asada u Siriji – a ako se duh otpora koji se proširoi regionom okrepi, interese onih koji danas navijaju za kraj Gadafija može ugroziti suštinski antiimperijalistički pokret.

Glas iz Egipta: uticaj Libije biće protivrečan

Sameh Nagib, član Revolucionarnih socijalista Egipta, izveštava iz Kaira

LUDI U Egiptu su sumnjičavi povodom onoga što se dešava u Libiji. Svi žele da se ratosiliju pu-kovniku Gadafiju, ali postoje bojazni oko uloge Zapada u formiranju buduće vlade. Gde će se suditi Gadafiju i njegovim sinovima? Možda baš pred Medunarodnim krivičnim sudom u Hagu. Ali njima treba suditi u Libiji! To je pitanje suvereniteta – ako ih odvedu, to će pokazati da revolucija više nije u rukama samih Libijaca.

Neki zapadni političari čak govore o Libiji kao o bolje isplaniranom Iraku, što pokazuje da je u pitanju okupacija. Ali, uticaj Libije na region biće kontradiktoran. Slom još jednog diktatora, iako u zburujućoj situaciji, može dati krali sirijskoj opoziciji. Ako padne i sirijski predsednik Asad, režimi u Jordanu i Saudijskoj Arabiji biće u ozbiljnim problemima.

Odve u Egiptu političko buđenje počelo je sa palestinskom Intifadom. Naša revolucija je suštinski antiimperijalistička i taj njen aspekt se ponovo probudio tokom skorošnjih napada Izraela na Gazu. Vlada u Egiptu je ovo pokušala da iskoristi kako bi učvrstila svoju poziciju, ali im nije uspelo. Pokret na ulicama je još uvek jak i biće još velikih štrajkova i protesta. Sredinom avgusta počeo je veliki štrajk železničara, uprkos tome što je Ramazan.

Dok Gadafijev brutalni režim pada, ne smemo dozvoliti preotimanje Arapskog proleća

Basem Čit piše o udaru imperijalizma na region

INTERVENCIJA ZAPADNIH sila je realna pretnja arapskim revolucijama, jer dozvoljava diktatorima da se postave kao branici nacionalne nezavisnosti. Zapravo, diktatori, koji se već decenijama oslanjaju na podršku Zapada, garantuju prisustvo imperijalizma. Biće onih koji će tvrditi da nam je potrebna podrška Zapada kako bismo pobedili – ali Zapad ne zanimaju pobjede u revolucijama, već samo vlastiti ekonomski i strateški ciljevi.

NATO sa svojim avionima ne može doneti oslobođenje. Možemo se izboriti za pravu slobodu i demokratiju, samo sopstvenim naporima – solidarnošću među arapskim revolucijama. Antiimperijalizam je srž arapskih političkih pokreta. Ne možemo odvojiti borbu za demokratske slobode od borbe protiv imperijalizma.

Ono što imperijalisti žele, a deo libijskih pobunjenika se slaže sa njima, jeste održanje na vlasti istog sistema sa drugačijim licem. Važno je uvideti uticaj Gadafijevog pada na druge zaliske države: moguća je radikalizacija drugih revolucionarnih borbi.

Jos uvek je rano za procene da li će čitav libijski narod dočekati pobjedu NATO-a sa raširenim rukama. Na početku revolucija, ljudi se ujedinjavaju u široke koalicije, ali kada se diktatura okonča, protivrečnosti izbjegaju na površini. Zbog toga je odlučujući faktor razvoj situacije u Egiptu, jer tamо je najsnajniji narodni pokret u regionu i ono što se tamo desi može preoblikovati borbe širom arapskog sveta. Još uvek smo na početku revolucionarnog procesa, a prvi koraci su mali.

„Legitimna“ vlast u Libiji

ZAPAD JE prepoznao Prelazno nacionalno veće kao legitimnu vladu Libije – ali nju ne podržavaju sve pobunjeničke snage.

Nedavno, pobunjenici u Misratu su odbili da je privivate, kao i neki unutar grupe koja je stigla do Tripolija. U ranim fazama otpora, savetom su dominirali lokalni revolucionarni komandanti. Vremenom se razvila tenzija između njih i brojnih dezerteri iz režima koji su došli u Bengazi.

Od kad je počelo NATO bombardovanje, Prelaznim većem dominiraju dezerteri, koje Zapad vidi kao ljude sa kojima se može saradivati. Voda Saveta, Mustafa Abdel Džalil, bio je ministar pravde u Gadafijevom režimu od 2007. do 2011.

Krajem jula otpustio je ceo izvršni odbor, nakon što su vođu vojnih snaga ubili drugi pobunjenici. Još jedan od glavnih ljudi Saveta, Kalifa Hifter, bio je pukovnik u libijskoj vojsci tokom invazije na Čad 1980., a nedugo zatim se preselio u Virdžiniju (SAD), da bi se iznenadiv vratio u Libiju po prvi put početkom ove godine.

SREDINU OVE godine obeležila je debata o nacrtu novog zakona o štrajku, koja je povućena iz procedure usled pritiska javnosti i sindikata.

Marks21 je pružio svoj skroman doprinos. Pozvali smo na kampanju protiv zakona i na referendum povodom zakona u slučaju da ga Skupština usvoji. U saopštenju smo argumentovali da je potrebno stvoriti mreže otpora koje bi bile spremne na direktnu akciju, štrajk i građansku neposlušnost protiv nacrta, jer smo smatrali da je država stala iza poslodavaca i ojačala njihovu već snažnu poziciju u preduzećima naspram radničke klase.

Međutim, Vlada se povukla pre nego što je bilo moguće okupiti koaliciju protiv produbljavanja državne represije.

Pozdravljamo pobedu javnosti protiv sramnog nacrta, ali smatramo da nije trenutak da popustimo. Pritisak javnosti je ovom prilikom bio dovoljno jak, ali produbljivanje dužničke politike vlasti znači da će radnička klasa još trpeti snižavanje plata, uništavanje radnih mesta i pritiske poslodavaca i države. Bez stvaranja poverenja unutar atomizovanog radničkog pokreta, nade da će vlast biti poražena nema.

Stoga pokrećemo rubriku Glas pokreta, gde ćemo ubuduće objavljivati članke drugih kolektiva i pojedinaca iz antikapitalističkog pokreta. Pozivamo vas da nam šaljete svoje članke!

Čast nam je da je prvi članak koji objavljujemo u novoj rubrici tekst advokatkine Dejane Spasojević Ivančić, takođe jedne od autorki brošure Vodič za štrajk, koju smo promovisali tribinama i recenzijom štampanom u 14. broju Solidarnosti (septembar 2010).

Vodič za štrajk predstavlja novi talas organizovanja u radničkom pokretu koji je nastao kao izraz iskustva radnika na poslu i štrajkova koje su vodile žene u Vojvodini.

Štavise, neke aktivistkinje iz vojvodanskog radničkog pokreta su otiše i korak dalje i stvorile udruženje S.T.R.I.K.E. Taj kolektiv je svakako manji od masovnih organizacija radničke klase poput sindikata, ali uz zrenjaninski Pokret Ravnopravnost i širi Koordinacioni odbor radničkih protesta u Srbiji predstavlja novu fazu u radničkom pokretu koja odražava shvatnju da radništvo treba da prevaziđe rascepkanost kako bi se uspešno oduprelo gazdama.

Ipak, radnički pokret još treba da prođe kroz mnoge faze pre nego što dostigne mogućnost da predstavlja silu na političkoj sceni u Srbiji. Zato treba imati strpljenje, redovnost i istarost.

Mi ćemo takođe na drugarski način iznositi naša mišljenja na aktuelne teme. Tako ćemo na skroman način stvarati mesto za debatu i mogućnost za akciono jedinstvo u budućnosti. Iz tih iskustava će se, nadamo se, generalizovati nova teorija i praksa borbenog socijalističkog i radničkog pokreta.

Štrajk u važećem zakonu i nacrtu zakona

PIŠE Dejana Spasojević Ivančić, advokatkinja

ŠTRAJK JE poslednje sredstvo rešavanja kolektivnog radnog sporu radi zaštite prava zaposlenih po osnovu rada i to putem pritiska. Štrajk predstavlja obustavu rada, prekid radnog procesa i ima stetne posledice kako za poslodavca, tako i za zaposlene. Zato i jeste poslednje sredstvo koje se koristi u ostvarivanju prava zaposlenih.

Pravo na štrajk je zagarantovano Ustavom Republike Srbije. Ono je priznato i u više međunarodnih konvencija koje je Srbija ratificirala.

Trenutno je na snazi Zakon o štrajku donet 1996. godine sa izmenama iz 2005. godine. U proceduri je izrada novog Zakona o štrajku. Zato će u nastavku ukazati na novine koje se pojavljuju u nacrtu zakona, kao i na najbitnije razlike u odnosu na važeći zakon.

Prvo, sam pojam štrajka se razlikuje. Važećem zakonom je utvrđeno da je „štrajk prekid rada koji zaposleni organizuju radi zaštite svojih profesionalnih i ekonomskih interesa po osnovu rada.“ Nacrtom se predlaže definicija da je „štrajk prekid rada zaposlenih radi ostvarivanja zaštite njihovih ekonomskih i socijalnih interesa i prava iz radnog odnosa i po osnovu rada.“ Dakle, uводi se kategorija socijalnih interesa i prava, dok je ostao akcenat na ekonomskim interesima. Zaštita profesionalnih interesa više nije uključena. Može se zaključiti da su trenutno ugrožene kategorije ekonomski i socijalni interesi i da su u ovom delu zaposleni najviše izloženi u povredi prava. Socijalna prava su direktno povezana sa ekonomskim životom i stanjem društva. Ukoliko je ono lošije, socijalna prava se teže ostvaruju. Očigledno je radna grupa koja radi na nacrtu, svesna trenutne situacije, želela da pojača zaštitu socijalnih prava.

Nacrtom se daje i predlog za novi oblik prekida rada što je novina u Srbiji. Reč je o lock-out-u. Pojam označava privremeno zatvaranje preduzeća ili zabranu poslodavca zaposlenima da obavljaju rad u preduzeću. U nacrtu se govori o isključenju zaposlenih i to samo privremenom isključenju onih zaposlenih koji ne učestvuju u štrajku i radi zaštite ekonomskih interesa i prava poslodavca u toku štrajka.

Dakle, lock-out je ograničen isključivo na situacije kada su zaposleni organizovali štrajk u preduzeću i to kao odgovor poslodavca na taj štrajk. Lock-out nije nepoznаница u pravu drugih zemalja i on, faktički, predstavlja uravnovešenje između zaposlenih i njihovih prava, s jedne strane i poslodavca i kapitala, s druge strane. On predstavlja zaštitu poslodavaca od nezakonitih štrajaka ali i zaštitu njihovih ekonomskih interesa.

S jedne strane, reč je o pravčnom regulisanju i zaštiti interesa svih strana ali, s druge strane, pruža velike mogućnosti poslodavcu da manipuluju i slamanjem opravdanih i zakonitih štrajkova.

Pogotovo se mora imati u vidu činjenica da zaposleni nemaju materijalnih sredstava da izdrže štrajk jer za vreme štrajka ne primaju zaradu, a nemaju ni na drugi način obezbedena sredstva (kao što je na primer bila „crvena pomoć“ pre II svetskog rata a danas su to fondovi sličnog tipa u sindikatima razvijenih zemalja). Kaznenim odredbama se pokušala izbeći, koliko je moguće, manipulacija te su predviđene novčane kazne u slučaju da poslodavac doneše odluku o isključenju zaposlenih sa rada iako štrajk nije započeo.

Zaposleni koji su isključeni sa rada odlukom poslodavca ostvaruju sva prava iz radnog odnosa i socijalnog osiguranja, osim prava na zaradu. Oni imaju pravo na naknadu štete u visini naknade zarade koju bi ostvarili da su radili. Velika je verovatnoća da će oni ovu naknadu moći da ostvare samo sudskim putem, što

predstavlja ekonomsko iscprijljivanje zaposlenih.

Nacrtom se naglašava pravo na slobodno odlučivanje o učešću u štrajku svakog zaposlenog pojedinačno i to uvođenjem izričite norme da zaposleni ne smiće biti sprečeni, niti izložen pretjni ili prinudi da učestvuje u štrajku, što je novina. Predviđeno je i novčano kažnjavanje u slučaju kršenja ove zabrane.

U odnosu na mesto štrajka, nacrtom je utvrđeno da štrajk može da se organizuje i nedolaskom zaposlenih na rad. Takvu mogućnost važeći zakoni ne predviđa. Međutim, kako su se u sudskoj praksi pojavljivali slučajevi otuzikanja ugovora o radu zaposlenima koji su u štrajku, a zbog toga što se nisu nalazili u radno vreme u krugu poslovnih prostorija poslodavca, to je ova praksa verovatno rukovodila radnu grupu u izradi ovakvog predloga. Kako ne bi dolazio do zloupotreba, posebnim članom je utvrđeno da zaposleni koji ne dolaze na rad za vreme štrajka ne mogu obavljati profesionalnu delatnost kod drugog poslodavca.

Novina predstavlja i uvo enje „štrajkačke straže“ koja se obrazuje odlukom organizatora štrajka i postavlja na mestima pred ulazom u poslovne prostorije poslodavca u cilju obaveštavanja zaposlenih i javnosti o razlozima štrajka. Bitno je naglasiti da članovi štrajkačke straže ne mogu da primenjuju pretnje ili prinudu, da postavljaju u radu zaposlene koji nisu u štrajku. Smatram da nije odabran najbolji pojam i da zbog nerazumevanja tog naziva može doći do manipulacije i mogućnosti zloupotrebe sa obe strane.

Kroz ceo nacrt provejava insistiranje na mirnom rešavanju sporu i obavezi obe strane da stalno pokušavaju da medusobno i sporazumno reše nastali spor. Tako se u nacrtu naglašava uloga Republike agencije za mirno rešavanje radnih sporova i mirno rešavanje kolektivnog radnog sporu koji je doveo do štrajka. Očigledno se želi pojačati socijalni dijalog.

Inace, uloga Republike agencije za mirno rešavanje radnih sporova (koja trenutno ima najveću praksu i iskustvo u postupcima arbitraže radi zaštite od diskriminacije i zlostavljanja na radu) predviđena je za one slučajevi u kojima poslodavac i zaposleni nisu mogli da dogovore minimum procesa rada. Postoji obaveza mirnog rešavanja srova putem Agencije u slučajevima kada štrajk pokreće zaposleni koji rade u onim delatnostima za koje zakon nalaže obezbeđivanje minimuma procesa rada ili tehnički minimum procesa rada.

Odredbe o organizovanju i učestovanju u štrajku u skladu sa zakonom i njegovim posledicama su slične. I u zakonu i u nacrtu se garantuje zakonska zaštita u smislu da tada nije reč o povredama radne obaveze ili nepoštovanju radne discipline. Međutim, u nacrtu su utvrđene delatnosti za koje decidno važi zabranu štrajka kao i posledice za one koji suprotno zabrani štrajka – organizuju štrajk. Posledice su otkazi.

Posebno poglavje u nacrtu predstavlja odredbe o sudskoj odluci o nezakonitosti štrajka i to je još jedna novina. Ovim odredbama se daje mogućnost za pokretanje sudskog postupka za utvrđivanje nezakonitosti štrajka. Ukoliko ovaj predlog ostane, biće veoma važno da se štrajk formalizuje i da se zaposleni u štrajku decidno pridržavaju predviđenih zakonskih formi u svim fazama štrajka.

Ovaj tekst se savo bario samoj nosovnjivim novinama u nacrtu. Sigurno je da su neophodne promene važećeg zakona, imajući u vidu nastale promene u društvu, kao i praksi i pitanja koja su se otvorila poslednjih desetak godina. Pitanje je da li će promene predviđene u nacrtu biti ishodovane u novom zakonu i da li će dovesti do smanjenja radnih prava.

Reč uredništva:

„Između dva jednaka prava, odlučuje sila“

Redakcija Solidarnosti ovde iznosi samo kratku analizu buržoaskog prava – za našu analizu nacrtu zakona, vidite poziv na stvaranje kampanje protiv nacrtu na sledećoj strani.

CLANAK DEJANE Spasojević Ivančić o nacrtu zakona o štrajku postavlja neka bitna pitanja o odnosu radničkog pokreta prema buržoaskom pravu.

Autorka sasvim ispravno pretpostavlja da je bitno da se radništvo upozna sa svojim pravima i zakonodavstvom koje se njega tiče: bez toga je nemoguće voditi uspešnu borbu za bolje uslove i protiviti se nepravdi.

Medutim, članak samo delimično odgovara izazovu koji je pred nama. On se ne bavi društvenim odnosima moći koji stope iza pravnog sistema i koji sačinjavaju neizbežan teren na kom se zakonodavstvo osmišlja, usvaja i primjenjuje.

Konkretno, članak je nedovoljno kritičan prema novom pojmu „štajku poslodavaca“, koji je nacrt htio da uvede u naše zakonodavstvo. Lock-out (lokaut), kako objašnjava autorka, „označava privremeno zatvaranje preduzeća ili zabranu poslodavca zaposlenima da obavljaju rad u preduzeću“.

To je naravno tačno, ali Spasojević Ivančić greši kada zaključuje da lokaut: „faktički, predstavlja uravnoteženje između zaposlenih i njihovih prava, s jedne strane i poslodavca i kapitala, s druge strane.“ Ona tu tumači formu kao suštinu.

Medutim, srž buržoaskog prava je upravo u tome da ono ističe jednakost svih pred zakonom, time skrivajući nejednakosti u društvenim odnosima. Ovo prvo je forma, a drugo suština.

Karl Marks je u svom **Kapitalu** citirao poznatu i slikovitu francusku izreku koja to dobro ilustruje: „Zakon, u svojoj veličanstvenoj jednakosti, podjednako zabranjuje bogatima i sirotima da spavaju ispod mostova, da prose na ulicama i da kradu hleb.“

To nije slučajnost. Marks upravo objašnjava kako tržiste postaje dominantno po prvi put u istoriji u epohi kapitalizma. Opšta razmena podrazumeva vlasnike svojine, bila to privatna svojina nad sredstvima za proizvodnju ili lična svojina poput radne snage.

Sve što se razmenjuje je roba, koja se na savršenom tržištu razmenjuje po svojoj vrednosti. Doduše, jedina roba koja ima posebno svojstvo da proizvodi više nego što košta je radna snaga ili sposobnost radnika da radi. Radnik sebe otplati za četiri sata, ali ima obavezu da radi čitav radni dan.

Sav plen ostaje kapitalisti, jer je radnik „dobrovoljno“ razmenio svoju radnu sposobnost za platu koja ga održava. Radnik doduše nema izbor nego da radi da bi preživeo, dok je kapitalista nastedio ili preoteo svojiju nad sredstvima za proizvodnju. Takav odnos nužno proizvodi konflikt.

„Između dva jednaka prava odlučuje sila“, zaključuje Marks. Kada bi tu silu koristili svi gradani, kapitalizam ne bi funkcionišao, ne samo zato što ugovori među samim kapitalistima ne bi važili, već zato što ne bi bilo koga da primeni „kolektivni ugovor“ između kapitalističke i radničke klase.

Stoga se radi država: arbitar u formi, tlačitelj u sušтинi. Kako je to objasnio Engels:

Budući da je država nastala iz potrebe da se obuzdaju klasne suprotnosti; budući da je ona istovremeno nastala usred sukoba tih klasa, te ona, po pravilu, država naiječa, ekonomski vladajuće klase, koja pomoći države postaje i politički vladajuća klasa i na taj način dobija nova sredstva za ugnjetavanje i eksploraciju radničke klase... Ne samo što su antička i feudalna država bile organi eksploracije robova i kmetova, nego je i moderna predstavnica

država oruđe eksploracije najamnog rada od strane kapitala.

Lenjin dalje citira Engelsa u njegovom pamfletu **Država i revolucija**, kako bi ilustrova neke od nema poznatih mehanizama kapitalističke kontrole nad državom:

„U demokratskoj republici“ – nastavlja Engels – „bogatstvo vrši svoju vlast posredno, ali utoliko sigurni“, i to, prvo, pomoći „neposrednog podmicanja činovnika“ (Amerika), drugo, pomoći „saveza između vlasti i berze“ (Francuska i Amerika).

Mi to danas nazivamo „korupcijom“, kao da je podmićivanje nešto što nije deo sistema: „Pogledajte samo današnju Evropu, u kojoj su klasna broba i konkurenčija osvajanja podigle javnu vlast na takvu visinu da ona preti da proguta čitavo društvo, pa i samu državu.“

To je Engels pisao u 19. veku, a moglo bi isto tako da se odnosi na dužničku kružu današnje Evropske unije!

Upravo zato mi ne možemo da budemo neutralni kada je u pitanju „izjednačavanje“ prava na štrajk, kao da su poslodavac i zaposleni inače jednake sile.

Od poslodavaca zavisi država (setimo se samo kako se država zadužuje kako bi spasila tajkunel), sama vlast i opozicija (Mišković DS i Bekov SNS), pa i policija i pravosude (koje su sluge vladajućih partija), mediji (koje kontrolisu vlasti ili tajkuni) itd.

Šta to radnici i radnici imaju na raspolažanju? Sve dok ne budu imali svoje novine, borbenе sindikate i političku partiju, kao sredstva da preokrenu dužničku ekonomiju i stvore svoje institucije – da te društvenom intervencijom ukinu privatne monopole i otvore nove industrije i radna mesta, štrajk je jedino oružje koje im stoji na raspolažanju.

Za to je potrebno dati jedan konkretni primer. Budući da je po zvaničnoj statistici Agencije za privatizaciju više od četvrtine privatizacija neuspelo, tj. da je najmanje u četvrtini slučajeva poslodavac ignorisao ugovor sa državom i država to tolerisala, jedino je nezvaničan štrajk mogao da spase imovinu fabrike i održi proizvodnju.

Skoro ko je radio u propaljo firmi zna da poslodavac sistematski krši pravila. Štrajkač mora da zna šta su pravila, kako nam to Spasojević Ivančić izvrsno iznosi u **Vodiču za štrajk**, da ne bi doslodavcu izgovor da slomi štrajk. Ali isto tako, radnici i radnici nekada moraju biti spremni da krše zakon kako bi održali svoje pozicije.

Zato moramo da se odlučno usprotivimo svakom pokušaju kapitalista da sebi stvore dodatna prava: inače se nama oduzimaju sva prava!

Često je masovna građanska neposlušnost rušila nepravedna prava, pa i nepravedne poretkе. Od Gandija ili Martina Lutera, do 5. oktobra, bilo je potrebno ignorisati ustavni porekad da bi se osvojila osnovna građanska prava.

Medutim, da bismo sutra dostigli viši tip demokratije, gde će postojati radnička vlast i neposredna demokratija, a svaki činovnik imati prosečnu platu i biti pod pretnjom da će biti opozvan u bilo kom trenutku ukoliko ne sprovodi narodnu volju, onda danas moramo da jačamo sopstvene snage.

Zato moramo biti spremni ne samo da koristimo buržoasko zakonodavstvo, već da mu se direktno i kolektivno suprotstavljamo. Solidarnost je naša snaga!

Proglas za kampanju protiv zakona o štrajku

PIŠE Redakcija

PIŠEMO OVAJ proglas povodom javne rasprave o nacrtu zakona o štrajku, koji predstavlja veliku pretjeru radničkom organizovanju i još jednu u nizu antidemokratskih i represivnih mera vladajuće koalicije. Smatramo da je neophodno da se protiv bilo kakvog pokusa ograničavanja prava na štrajk jedinstveno oglose sve progresivne snage u Srbiji. Međutim, bitno je ne samo da se izrazi protivljenje, već da se progresivne snage udruže i organizuju otpor nepravednim i antidemokratskim meraima vlasti. To znači da je potrebno artikulati političku alternativu vlastima. U suprotnom, postoji mogućnost da će sindikalne centrale još jednom dopustiti srozavanje radničkih prava, a desnicu profitirati na opravdanom nezadovoljstvu naroda trenutnim vlastima.

Nacrt zakona o štrajku je, naime, još jedan korak ka uspostavljanju diktature kapitala pod plaštom demokratije i vladavine prava. To je jasno na više nivoa. Prvo, nacrt ograničava postojeća prava štrajkača, formalna i neformalna, dok uvodi nova prava u korist poslodavaca ili države. Zabranom štrajka van radnog prostora, nacrt očigledno pokušava da ukine pravo na proteste. Dok je pre za vlast bilo dovoljno da štrajkači koji izdužu da se bune protiv nepravedne zavrsi u četiri kordonu police, sada želi da ih zatvori u četiri zida fabrike. No, tu nije kraj. Period potreban za najavu štrajka se produžuje, a proširuju se delatnosti u kojima se obezbeđuje minimum procesa rada, koji se inače ne uspostavlja putem kolektivnog ugovora, već uključivanjem socijalno-ekonomskog saveta, potencijalno telakon stupanja u štrajk. To znači da će zaposlenima biti teže da stupe u štrajk, a poslodavcu i državi lakše da usput upostavljuju pravila igre ukoliko štrajk uopšte počne. Nasuprot tome, poslodavac dobija pravo na „isključenje zaposlenih sa radom“ ili „lokaut“, po kom može da zabrani štrajkačima da dođu na posao. U praksi bi to značilo da štrajkači ne bi mogli da spreče nezakonitu prodaju opreme iz fabrike, što je česta pojava u „neuspelim privatizacijama“. Većina zemalja u Evropi nema ni izbliza tako restriktivni zakon. Ovo je zakon po meri moćnih tajkuna i autoritarnih političara koji se plase narodnih izbora, a ne po meri radnika i radnika, koji na raspolažanju nemaju ništa osim svoje sposobnosti da rade – i da svoj rad uskrate poslodavcu.

Drugo, način na koji je uraden nacrt predloga novog zakona dovodi u pitanje reprezentativnost i transparentnost procesa. Osim predstavnika poslodavaca i „reprezentativnih“ sindikata, radnu grupu su, po svedočenjima novinara, činili Ministarstvo rada i socijalne politike koji predlaže i pravnicu predstavnici MMF-a i Inspekcije rada. Medutim, niko ne želi da za ovaj nacrt preuze premuze odgovornost. Ministar Rasim Ljajić tvrdi da nije video predlog zakona. Predstavnici najvećih sindikata tvrde da su oni pristali na jednu verziju, a da je ministarstvo nakon toga iznaložen drugu verziju. Pozivanjem na nezadovoljstvo samih poslodavaca, predstavnici „reprezentativnih“ sindikata očigledno misle da toliko dobro predstavljaju interese svojih članova, da bi mogli da predstavljaju i nezadovoljne tajkune i novopečene kapitaliste. Tako se stiće utisak da niko ko je učestvovao u stvaranju nacrtu na dnevnevnom sastanku u luksuznom hotelu „Babe“ na Kosmaju u februaru 2011. nije zadovoljan, a niko nije ni pitao radnike i radnike šta oni misle. Ni mediji nisu digli hajku do par dana pre nego što je nacrt trebalо da dođe na usvajanje. Sam način na koji se ovaj zakon donosi dovodi u pitanje demokratsku proceduru u sindikatima i u državi. Ne bi stoga bilo čudno ako se nacrt zakona promeni pre nego što stupa na snagu, usled podebla u samom vruhu nadležnih institucija. Medutim, za pretpostaviti je da će nacrt pretpasti samo delimičnu reviziju, a da će se brutalna erozija radničkih i demokratskih prava u Srbiji nastaviti.

Zato je potrebno ovakvoj politici stati na put. Trenutak je značajan, ne samo zbog razmara najnovijeg napada na osnovna građanska prava, već zbog političkog i ekonomskog konteksta. Srbija, u verovatno najdubljoj ekonomskoj krizi od kraha SFRJ, stoji pred izborima bez alternative: prete joj dužničko ropstvo i autoritativne pokrete i radnička prava u svetu podršku međunarodnih finansijskih institucija. Zato će Marks21 kontaktirati sve snage za koje smatra da mogu da igraju ulogu i radice na tome da se izda javni i potpisani proglas kampanje i da se prvi put organizuje javni sastanak. Vreme je za stvaranje pokreta koji će čoveka staviti iznad profit-a.

Soho u Beogradu: „Umetnička elita“ u službi tajkuna

PIŠE Ana Vilenica

GRUPA UMETNIKA i umetnica potpisana kao Svetksa komunalna baština uputila je 15. juna 2011. godine javni poziv za prestanak podrške javnosti i umetniku, koji rade u ateljeima u Sohou u Beogradu, privatnim interesima krupnih kapitalista vlasnika Luke Beograd. Istog dana grupa je upala na tribinu Lice grada: Zastita ateljea i galerija u Luci Beograd, koju je organizovala Kulturno prosvetna zajednica Beograda i Srbije zajedno sa umetnicima iz Sohoa na Kolarčevom narodnom univerzitetu i procitala javno protestno pismo protiv zloupotrebe zajedničkog dobra i učešća umetnika u legitimaciji gašenja Luke. Opisana scena dogodila se nekoliko dana nakon što je Ministarstvo za infrastrukturu i energetiku, na zahtev Saveta za borbu protiv korupcije, donelo odluku o iseljenju umetnika zbog nepravilnosti poslovanja Luke Beograd, koja je suprotno propisima vršila delatnosti koje nisu lučke i koje nisu zakonom propisane.

Tokom ovih dešavanja država je u medijima optužena za izbacivanje slikara iz Beograda. Kao svetao primer je ističan čin novih mreća: umetnosti koji su obezbedili stvaraocima prostor „da sklene glavu“. Međutim, usled blokade medija naklonjenih tajkunu, nigde se nije pojavila vest o akciji na tribini kojom je grupa umetnika pokušala da ukaže na probleme inicijative Soho u Beogradu.

Šta se krije iza projekta Soho u Beogradu i koja je uloga umetnika u ekonomskom procesima i transformaciji urbanog prostora u Beogradu?

Projekat Soho u Beogradu inicirala je kompanija Luka Beograd zajedno sa grupom srpskih „elitnih umetnika“: Dragoljubom Zamurovićem, Slavomirovom Stojanovićem, Milošem Šobajićem, Mihaelom Milunovićem, Zoranom Velimanovićem, Nenadom Marjanovićem, Miroslavom Lazovićem, Isidorm Ivanovićem, Sladanom Marinkovićem, Majom Durović, Ivanom Todorovićem, Filipom Dapčevićem, Milošem Soldatovićem i Kostom Kulundžićem. Kompanija je afirmisanim i situiranim umetnicima, koji su već imali radni prostor ili koji već duže vreme žive u inostranstvu, ustupila bez naknade ateljee na površini od 3.000 kvadrata u bivšoj zgradi „Srbijateksa“ u Dunavskoj ulici. Projekat je tek nedavno predstavljen javnosti kada su umetnici oformili grupu „Soho BG Powered by Luka Beograd“ koja je preuzeila upravljanje nad novih 14.000 kvadrata prostora u luci za čije korišćenje je raspisan javni konkurs.

Kompaniju Luka Beograd, koja je inicirala ovaj projekat, 2005. godine je od malih akcionara i Republike Srbije kupila firma „Worldfin“ sa sedištem u Luksemburgu, čiji je većinski vlasnik poznati tajkun Milan Beko. Od samog početka plan novih vlasnika je bio da Luku zatvore i da se na njenom mestu podigne elitni poslovno-stambeni kompleks Grad na vodi. U saradnji sa birom svetski poznatog arhitekte Daniela Libeskinda i urbanistom Janom Gehl izrađen je projekt prema kome najveći deo lučkog zemljišta treba da bude pretvoren u stambeno-poslovni prostor. O tim urbanističkim i infrastrukturnim promenama koje će drastično promeniti saobraćajno, ekonomsko i kulturno lice celog grada javnost nikada nije imala prilike da odlučuje.

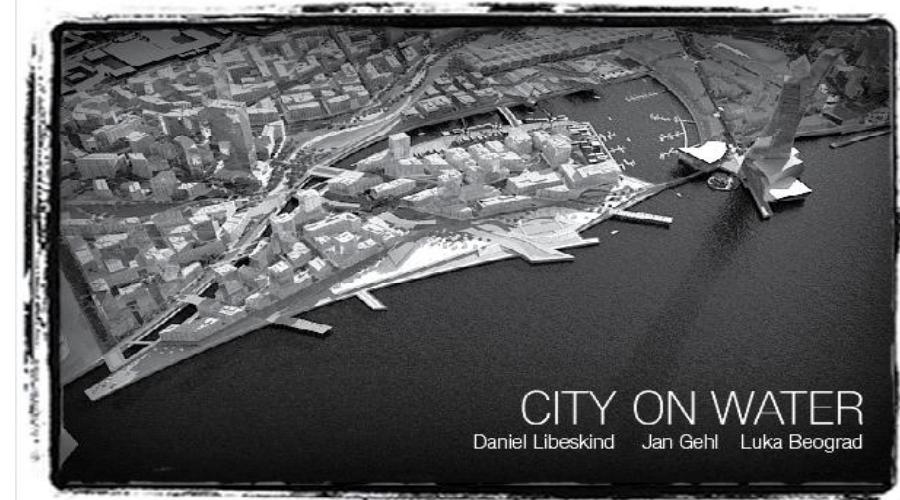
Kompanija Luka Beograd nije vlasnik zemljišta na kome obavljaju lučku delatnost, već je samo njen korisnik. Međutim, zbog promene imovinsko-pravnih odnosa u Srbiji grad Beograd je već osam godina u sporu sa Lukom oko prava korišćenja lučkog zemljišta. Kako bi Luka mogla da gradi

stambeno-poslovni kompleks na oko dva miliona kvadrata, kompanija je u poziciji da u sporu koji još uvek traje mora najpre da dokaza da je korisnik zemljišta. Zbog nepravilnosti u predatoj dokumentaciji Grad nije uspeo da se uknjiži kao vlasnik na većem delu zemljišta što je kompanija iskoristila da proglaši svoju pobedu. Time je kupac lučkog operatera, koji polaze pravo na lučko zemljište započeo sam da sabotira lučku delatnost kako bi izgubio licencu za rad, zatvorio luku i na zemljištu započeo izgradnju Grada na vodi.

Na ovom mestu je potrebno istaći da država nije nevažan faktor. Slučaj Sohoa u Beogradu odražava problematične državne politike koja je dozvolila kriminalizovanu privatizaciju i mimo demokratskih praksi otuđila prirodne i infrastrukturne resurse poput priobalja, obalo-utvrde i akvatorijuma. To je samo jedan od primera spektakularne transformacije i nasilnog uništavanja potencijala javnog, kolektivnog i zajedničkog, kroz sprovođenje procesa brutalne kapitalističke akumulacije. U slučaju Luke Beograd država i Grad Beograd igraju dvostruku igru, a o tome jasno govore izmene i dopune Generalnog urbanističkog plana usvojene 2009. godine, kojim se planira drastično smanjenje lučke delatnosti i preinčaranje velikog dela priobalja u stambeno-poslovni prostor. Indikativno je i ponašanje strukture na vlasti povodom sprovodenja iseljavanja „umetničke elite“ iz ateljea u Luci. Nakon što im je krajem maja Ministarstvo za infrastrukturu poslalo dopis da u roku od 60 dana napuste prostorije, ništa se nije promenilo. Inspektorji koji bi trebalo da utvrdi da li je to učinjeno još uvek nisu otišli na teren.

Kada su nam poznate ove činjenice nije teško prepozнатi ulogu umetnika u procesu gašenja Luke. Soho u Beogradu je primer praktike deindustrializacije uz pomoć umetnosti. U pitanju je davanje značajnog legitimeta lokalnom tajkunu da zatvori ono što je nazivao ruglom Beograda, da ga „kulтивizuje“ i privuće druge investitore. Radi se o globalnoj tendenciji neoliberalno-kapitalističke transformacije urbanog prostora u kojoj se umetnost pojavljuje kao glavni protagonist. Umetnici su poznati kao pioniri u pokretanju procesa urbane revitalizacije deindustralizacijom gradova u Americi još od sedamdesetih godina XX veka. Kultura, kreativne industrije i umetnost su stvarale uslove za privlačenje investitora, rast cena nekretnina u kvartovima u kojima su se nalazile umetničke galerije i umetnički ateljei, čime je pokretala klasični rat – nasilno iseljavanje najsiromašnijeg stanovništva i beskućnika, a kasnije i samih umetnika.

Kulturno-kreativna revitalizacija gradova u Srbiji projekt je u začetku, a uloga umetnika u tim procesima nije ništa manje značajna. Ovde nije stvar o legitimaciji već završenih procesa, kada u primerima sa Zapadom već je u pitanju mobilizacija za projekte koji tek treba da budu realizovani. Vlasnici luke u saradnji sa pripadnicima takozvane „kreativne klase“, klase koja ne ma nikakve veze sa klasičnom borbotom već se radi o socijalnoj grupi koja deli stil života i koja predstavlja kreativnu pokretniku sredinu ekonomskog razvoja post-industrijskih gradova, otpočeli su Sohom proces pripreme za gašenje lučke delatnosti i ujedno učinili evidentnim znacaj nove tehničke kompozicije radne snage u lokalnom kontekstu. Neki od efekata tih transformacija su više nego očigledni. U pitanju je razbijanje solidarnosti na kulturnoj sceni i omogućavanje lakše i intenzivnije eksploatacije.

Grad na vodi – ateljei kao prethodnica investitorima i tajkunima

Projekat Soho je umetnost u medijima predstavio kroz staru predrasudu o njenoj izuzetnosti koja je situirana izvan klasičnih odnosa. Ta „lepa i autonoma umetnost“ je nosilac izraza univerzalne ljudske sruštine i univerzalnih ljudskih vrednosti od opsteg značaja za imidž nacije. S takvim alibijem, pripadnici i pripadnici takozvane „kreativne klase“ su proizvedeni u neduži „kolateralne žrtve“ represivnog državnog aparata.

Važno je stalno imati u vidu da savremena umetnost nikako nije nevinia i da je ideja o autonomiji umetnosti jedan je od najpoliticizovanih diskursa o umetnosti. U pitanju je fikcija koja prikriva društvene konflikte kojima se samo društvo konstituiše. Savremena umetnost u potpunosti je kolonizovana od strane kapitalističkog sistema što je čini političkom čak i kada nema eksplicitno politički sadržaj. Kao produkatak neoliberalne politike dobila je kompetencije rezervisane za ekonomiju i politiku, čime je postala resurs za ubrzavanje procesa ekonomskog globalizacije i stvaranje monopolja kapitalista i njihovih korporacija. Tu umetnost u doba postautonomije više nije moguće misliti kao izuzetnu praksu koja se razlikuje od političkog i ekonomskog delovanja, ali ni od reproduktivnog rada.

Stvarno stanje stvari koje je nastalo napredovanjem neoliberalnog kapitalizma samo je zabašnovo viktimiranjem „umetničke elite“ u slučaju Soho. U pitanju je autoritarnost u sprovodenju kulturne politike, isključivanje manjina, progon umetnika koji se bave političkim i kritičkim praksama, ukidanje nepoželjnih institucija i osnivanje novih u istom prostoru ali sa posebnom političkom agendum, cenzura i kriminalizacija umetnosti, autorsorvanje odgovornosti za finansiranje nekomercijalnih praksi u domen privatnih inicijativa i stranih fondova, maltretiranje od strane menadžera upravljača, kao i bedni honorari. Problem uslova za rad umetnika i njihovih radničkih prava u Beogradu i u Srbiji je veliki, a u međusobnoj fami oko Sohoa instrumentalizovan je na-

jigori mogući način. Činjenica je da je procesom privatizacije otuđena većina ateljea koji su umetnicima nekada stajali na raspolaženju. Neki od njih su danas pretvoreni u stambeni prostor na elitnim lokacijama u gradu i izdaju se po visokim cenama. U procesu tranzicijske otimačine, koja se odvijala u saradnji političkih partija i krupnih kapitalista, uništeno je i ono male zajedničko na koje su gradani i građanke država na području nekadašnje Jugoslavije mogli da računaju. Na taj način je korumpiran i devastiran državni otvoriti prostor za manipulacije lokalnim i globalnim tajkunima. U lokalnoj sredini sindikalno samoorganizovanje umetnika i umetnica gotovo da ne postoji. Tu i tamo se pojavi po neka inicijativa, ali su svakog sindikalne aktivnosti na poslednjem mestu.

Slučaj Soho pokazuje do koje mere su kultura i umetnost danas postale resurs u društveno-političkoj i ekonomskoj dobiti. Zahtev istorijskih umetničkih avangardi konačno je u potpunosti ostvaren, ali na žalost kroz dominaciju kapitala. Kultura i umetnost su prožele sve aspekte života, naročno sa nešto drugaćijim ekonomskim okvirom. Egzistencija umetnika je na taj način privatizovana, atomizovana i samogetozirana. U takvim uslovima je retko sučeljavanje sa stvarnim svetom, jer ono ništa ne obećava.

Umetnici i umetnice iz inicijative Svetksa komunalna baština postavili su se nasuprot sadašnjosti i tako ovorili sadašnjost za budućnost. Takve umetničke prakse se dešavaju na pragu mogućeg drugačijeg sveta koji je u nastajanju i koji zahteva naš angažman. Pitanje koje ostaje jeste kako iskoristi krizu koju otvara kritika kako bi se društvo gurnulo u transformaciju. Umetnost je samo jedna od društvenih praksi. Nije svemoguća i od nje ne treba očekivati previše. Kako bi se ostvario njen potencijal neophodno je da deluje kao deo (permanentne) revolucionarne promene koja je moguća samo u sprezi sa organizovanim društvenim pokretom.

Solidarnost je jedini revolucionarni mesečnik u Srbiji!

Preplati se i obezbedi sebi primerak svakog broja! Pošalji nam imejl na adresu: redakcija@marks21.info ili nas pozovi na broj 064/079-36-21

Solidarnost možeš kupiti i kod Učitelja neznanice, u Beogradu, Birčaninova 21 (CZKD). Svi raniji brojevi besplatno su dostupni na našoj web stranici: www.marks21.info

Oružja našeg oslobođenja

PIŠE Sava Jokić

DA BUDEM iskren, bio sam ubeden da neće doći do održavanja Prajda u Splitu. Tačnije, siguran da će održavanje spriječiti razni desničarski elementi hrvatskog društva, poput onih koji su doveli do otkazivanja Prajda u Moskvi i Podgorici. Ili pak da će sudbina prvog splitskog Prajda proći kao 2009. u Beogradu, kada nije ni održan, ili da će biti uglašen kao onaj nezavni Prajd 2001. koji je završen prebijanjem učesnika i učesnica.

Dakle, desničarski ekstremisti napali su 11. juna učesnike i učesnice prve Parade ponosa u Splitu koja je za temu imala „pravo na zaštitu obiteljskog života istospolnih parova“. Desničari su izvršili napad pod opravdovanjem da ih tema ovogodišnjeg Prajda vreda. Kao što je bio i slučaj sa skorašnjim dešavanjima u Norveškoj – desnica koristi svaki povod za napad na potlačene grupe i/ili pojedince i pojedinke.

Ono što retko ko zna je da je svaki Prajd podsećanje na „Stounvol pobunu“ koja se zbila 1969. godine u Njujorku. U jutarnjim časovima 28. juna, gejevi, lezbejke i trans osobe koje su se do policijske racije bezbrizno zabavljale u gej klubu „Stounvol In“, prvi put su se pobunile protiv nasilja, diskriminacije i policijske brutalnosti. Pobuna se iz kluba preliла na obližnju ulicu Kristofer, gde je više stotina ljudi počelo spontano protestovati. Ubzro je protest postao nasilan i prerastao je u pravi i prvi LGBTIQ ustank. Radio se moderni LGBTIQ pokret. 1970., na prvu godišnjicu Stounvolske pobune, takode u ulici Kristofer održan je prvi Gej Prajd u istoriji.

Još snažniji politički aktivizam tadašnje LGBT zajednice odigrava se 1980. kada počinje epidemija AIDS virusa,

posebno i prvenstveno među gej populacijom. Uvidajući neaktivnost društvenog vrha, okupljaju se aktivisti i aktivistkinje koji formiraju organizacije koje osnažuju LGBTIQ pokret. Oni se staraju za to da na svakom Prajd u LGBTIQ zajednica ukaže na probleme sa kojima se ta zajednica nosi – na oblike torture i/ili diskriminacije koja ih direktno i/ili indirektno pogada (kao što je bilo i na ovogodišnjem prvom splitskom Prajdju).

Split prajd

Planirano je da se splitska povorka završi na Prokurativama, međutim, organizatori su odlučili da se ide na Rivi, gde su počeli napadi. Protivnici parade su bacali petarde, kamenje, baklje i suzavac. Na Rivi su učesnici i učesnice parade dočekali povuci „Ubij pederal“, dok je nekoliko mladića salutiralo nacističkim pozdravom. Ubzro su organizatori odlučili prekinuti Prajd pre predviđenog kraja manifestacije, pre održanih govorâ. Nakon toga, učesnici (oko 200 njih) su skoro sat vremena čekali evakuaciju, skrivajući se iza bine od kamenica.

Koga kriviti za nasilje i nerede?

Uoci održavanja splitske parade, nadređeni Sektora policije PU splitsko-dalmatinske Slobodan Marendić najavio je da će snage bezbednosti „upravljati pešačkom zonom u centru grada“, te da je moguće i ograničavanje kretanja Rivotom, ali toleriraće se i eventualni kontrahitting desničarskih organizacija ukoliko bude nenasilan.

„Svakok upokljivanje koje ne utječe na sigurnost skupa i ne šalje nasihlne i netrpeljive poruke neće biti tretirano

Prajd pod zaštitom države jača represiju i fašiste. Prošle godine smo marširali zajedno sa LGBT pokretom u Beogradu, pokušavajući da ukažemo da stojimo sa potlačenima, ali da se za prava možemo izboriti samo u zajedničkoj borbi protiv države.

kao nenasilan događaj. No, ukoliko se bilo što slično dogodi, budite sigurni da ćemo reagirati, najprije upozorenjem, a onda i privodenjem izgrednika. Sve ćemo napraviti da spriječimo nerede“, izjavio je Marendić.

Ono što je splitska policija još navela je i da Prajd predstavlja skup visokog rizika, što potvrđuje i incident koji se dogodio par dana ranije u Splitu, kada je jedan huligan suošio je gej instalaciju na splitskom Narodnom trgu na kojem se su prikupljali potpisni podrške za Split Prajd.

Par dana ranije, mladinci fašističke Hrvatske čiste stranke prava (HČSP) zatražili su od ministra unutrašnjih poslova i čelnika grada Splita da se zabrani održavanje parade ponosa, pozivajući se na navodne dojave o neredima koji bi mogli da se dogode u subotu u Splitu. „Otkazivanjem Prajda bi se gradanima Splita osigurao miran i sretan vikend“, naveli su u svom saopštenju koje su prosledili i medijima.

Ono što je jasno je da je za eksploziju nasilja na ulicama Splita veliki delom odgovorna gradска uprava Splita, kao i mnogobrojne nadležne institucije, koje izjednačavanjem prava nasihlina i žrtve zapravo staju iza moćnog, pod parolom slobode okupljanja. Da li tlačitelj (nasihlnik) i potlačeni (žrtva) mogu biti izjednačeni? Da li neko ko ukazuje na kršenje sopstvenih, odnosno elementarnih sloboda može biti jednak sa nekim ko želi tvoj slobodu da mu/joj/nam uskrati? Takva politika je u Norveškoj stvorila jednog Brejvika. Umesto da rade na aktivnom uključivanju celog društva u borbu protiv diskriminacije i sveranastajućeg broja desničarskih pokreta, organizatori Split Prajda oslanjanjem na državni aparat rade upravo suprotno tj. jačaju represiju i desnicu. Na taj način jačaju odbrambene mehanizme kapitalističke klase, koja stvara bedu i obnavlja uslove u kojima se radaju diskriminacija i desnica.

Kako i na ostale članove i članice hrvatskog društva, tako i na pripadnike i pripadnice LGBTIQ zajednice utiču posledice propadanja industrije usled loših privatizacija, kreditnog ropstva, sve manjih plata i penzija, rastućih cena

osnovnih namirnica i javnih servisa, sužavanja javnog prostora, sve skupljih školstva i zdravstva. Ono što svakako moram da naglasim je i da su LGBTIQ radnici i radnice dvostruko potlačeni – kao radnici i kao deo potlačene grupe. Ukoliko se pobune kao tlačeni radnici, oni će uticati na čitav pokret obespravljenih da preuzme i njihov zahtev za jednokost sa svim drugim gradanima i gradankama.

Jednom prilikom su mi rekli da ukoliko se svako bori samo za svoja prava, da će svet postati jedno humanije i toplije mesto. Moram reći da je ta ideja jako loša. Loše je ukoliko svaka borba za slobodu, prava i bolji život ostanе izolovana od ostalih borbi, jer su onda šanse za uspeh gotovo nepostojeci. Neophodno je da svi shvatimo da smo na mnogim nivoima povezani međusobno (kao radnici i radnice, kao članovi diskriminisanih i obespravljenih manjinskih grupa, kao studenti ili nezaposleni), borimo se za iste ili vrlo slične ciljeve, pa bi i naše borbe trebalo povezati. Zato je potrebno i nužno održati širok i nezavisan pokret solidarnosti koji bi mogao da se bori za prava i slobodu obespravljenih i protiv svakog oblike represije.

Ova godina počela je revolucijama u Tunisu i Egiptu – revolucijama protiv neoliberalizma i imperijalizma u regionu – a talas je na poreče zahvatilo i Hrvatsku. To je sve posledica produbljavanja krize kapitalizma i možemo očekivati još ovakvih posledica. Niz demonstracija protiv neoliberalne politike hrvatske države izrazio je potencijal potlačenih i u našim krajevima da ustanu protiv svojih vlastara. Sada se pokazalo da je ista ona država – odgovorna za politiku otpuštanja, seće budžeta po mjeri MMF-a i integraciju u tokove zapadnog kapitala koja najviše pogada radnike i radnike – dozvolila rasturanje splitskog Prajda.

Stoga, najbolji put za LGBTIQ oslobođenje je povezivanje te borbe sa borbama poput antiviladinskih protesta početkom godine, u cilju stvaranja istinske slobode i jednakosti. Hrvatska u takvoj borbi ne bi bila sama, već bi koračala rame uz rame sa arapskim svetom i Grčkom, te i dala inspiraciju drugim balkanskim zemljama.

Iako prekinut, ovogodišnji splitski prajd označava početak borbe za prava LGBT osoba u tom delu Hrvatske

Dijalektika: Celokupna istina

Breht je rekao: „Ja nikada nisam našao nekoga bez smisla za humor ko bi razumeo dijalektiku.“ Ian Birčal uz dosta humora objašnjava centralnu teorijsku potporu marksizma u svom članku iz decembra 1982.

IZMEDU SEPTEMBRA i decembra 1914. odmah nakon izbijanja Prvog svetskog rata i pada u patriotsku izdaju u međunarodnom radničkom pokretu, Lenjin je proveo dobar deo svog vremena u čitaonici biblioteke u Bernu, u Švajcarskoj. Čitao je Hegelovu *Nauku o logici*, i procenio da je dovoljno važno da ispunи nekoliko sveski beleškama i komentariima. Ove beleške zauzimaju 160 strana u Lenjinovim *Sabranim dela* (tom 38).

Ova epizoda je uvek zbuњivala Leninove biografe, od kojih mnogi taj deo u potpunosti preskaču (uključujući, mora se reći, i Tonija Klifa, koji je pokrio period od avgusta 1914. do Cimervalda na samo jednoj stranici). Ima Hegel se ne pojavljuje u indeksu pojmovna nijednog od četiri toma Klifovog *Lenjina*. I na prvi pogled je zaista zbuњujuće da bi Lenjin, vrhunski organizator i čovek od akcije, bio toliko fasciniran najnejasnijim i najzamršnjim od svih nemačkih idealističkih filozofa.

Ipak, Lenjin je tokom života insistirao na važnosti Hegela i dijalektičke metode koju je on započeo. On je zastupao mišljenje da je nemoguće razumeti Marksov *Kapital* bez proučavanja celi Hegelove *Logike*; i u svom testamentu napominje da Buharin nikada nije razumeo dijalektiku.

Lenjinov interes

Razlog zbog kojeg je Leninovo interesovanje za dijalektiku toliko teško objasniti jeste to što se u poslednjih pedeset godina to pitanje zagadilo nizom digresija koje su vodile na pogrešnu stranu. Pre bilo kakvog pokušaja da se objasni šta je dijalektika, neophodno je razjasniti stvari i objasniti šta dijalektika nije.

Prvo, staljinizam je transformisao marksizam iz kritičke revolucionarne teorije u ideologiju ruske vladajuće klase. Kao deo procesa, Stalin je izmislio nešto što se naziva „dijalektički materijalizam“ (skraćeno „dijamat“), set kvazi-religioznih formula (Marks nikad nije koristio izraz „dijalektički materijalizam“; Stalin je to preuzeo od Plehanova.)

U rukama neobrazovanog birokrata kakav je bio Stalin, dijalektika je bila dar za opravdavanje divljaštva novog režima. 1930. Stalin je na XVI partiskom kongresu rekao:

Mi smo za odumiranje države, a opet verujemo u proletersku diktaturu koja predstavlja najsnajniji i najjači oblik državne moći koja je postojala do sad. Nastaviti sa razvijanjem državne moći kako bi pripremili uslove za odumiranje države – to je marksistička formula. Da li je „kontradiktorna“? Jeste, „kontradiktorna“. Ali kontradikcija je presudna i u potpunosti odražava marksističku dijalektiku.

Veliki komilar, predsedavajući Mao, dodao je svoj doprinos velikoj tradiciji stvorivši koncept „neantagonističke kontradikcije“, kao fin način da se kaže „klasna saradnja“ (buržoazija je klasni neprijatelj, ali se sa njima nećemo boriti.)

Drugi problem koji je omašio poentu dolazi iz čuvene

debate o „dijalektici prirode“. Engels je voleo da opisuje svoje viđenje dijalektike od kvantiteta do kvaliteta poredčeći je sa ključalom ili zamrznutom vodom; voda se ubrzano zagревa ili hlađi i na određenoj tački se pretvara u led ili paru.

Staljinisti su se željno uhvatili ove metode. Francuski filozof Žorž Policer nam govorи da kad pile izade iz jajeta, ono negira jaje, ali onda pile izraste u kokošku i negira sebe. Tu imamo „negraciju negacije“.

Problem sa svim ovim je to što u isto vreme i previše pojednostavljuje i mistificuje. Pravljenje revolucije je ipak komplikovanje od kuvanja čaja – ili gajenja kokoški. A tvrditi da je ukorenjeno u prirodnim naukama, dozvoljava joj da uživa u osdjaju slave „nauke“, iako manipuliše time koji joj je stvarni status.

Pitanju „dijalektici prirode“ mora se pažljivo pristupiti. U svojim poslednjim godinama Engels, privržen, ali armatarski učenik prirodnih nauka, napisao je opšire beleške o dijalektici u vezi sa različitim granama nauke. Kako je davao prednost radu na Marksovom nezavršenom *Kapitalu*, Engels nikada nije završio te beleške da bi ih objavio. Posthumni tom koji se pojavio pod nazivom *Dijalektika prirode* trebalo je posmatrati kao ništa više od interesante, ali delimične pretpostavke nadarenog mislioca.

Pošto su mnogi zaparači naučnici, ujedno i Engelsovi savremenici, od J.D. Bernala do francuskog fizičara J.P. Vigijea, tvrdili da je dijalektički metod pomogao u njihovim radovima, bilo bi glupo tvrditi da za dijalektiku nema mesta u proučavanju prirodnih nauka, ali je podjednako opasno tvrditi da vrednost dijalektike kao metoda javnog ispitivanja zavisí od tačnosti ili metafizičke teorije o prirodi.

Ipak, to je konzervativna, buržoaska misao koja pokušava da vidi društvo kao subjekat nekih zakona kao prirode. Svi smo čuli za ekonomsku „klimu“, nešto nepromenljivo, za šta niko nije odgovoran. Kako Marks, citirajući Viko, ističe: „ljudska istorija se razlikuje od istorije prirode u ovome, da smo mi stvorili prvo, a ne ovo drugo.“ Izvođenje zakona dijalektike iz nežive prirode vodi poricanju uloge ljudskog faktora u istorijskom procesu.

Šta je onda dijalektika? Termin je prvo iskoristio grčki filozof Platon. Za njega je to značilo proces kojim čista misao napreduje prema ostvarivanju koherenčnog znanja. Preko dve hiljade godina kasnije, Hegel je uzeo ovaj termin kako bi označio kretanje ideja koje su, po njemu, pokretačka snaga ljudske istorije. Za Marks-a i Engelsa, dijalektika je proces kojim se sama istorija čovečanstva razvija.

Od Marksovih dana, mnogo ljudi je pokušalo da kodifikuje dijalektiku u skup zakona. Međutim, ni dvoje nisu mogli da se slože što su ti zakoni, kamoli tamo gde ih je bilo troje ili četvero. Dijalektika je u stvari neobično šakljiva tema; pokušaji da se objasni skoro uvek završavaju kao nerazumljiv žargon ili banalne trivijalnosti.

Ništa sveto

Pa zašto se zamarati time? Vrlo je lako saosećati se sa soci-

jalistima koji kažu da su previše zauzeti borbom da bi trošili vreme na filozofiju, te da će se osloniti jednostavno na zdrav razum. Ali, nažalost, socijalisti se ne mogu osloniti na zdrav razum.

Jer zdrav razum jesu ideje koje su zajedničke većini ljudi. Kako Marks ističe: „Ideje vladajuće klase su u svakoj epohi vladajuće ideje.“ Većina ljudi veruje u privide. Tokom vekova bilo je normalno da seunce okreće oko zemlje. Danas će se staljinisti i fanatici Slobodnog sveta složiti da je očigledno da su Rusija i SAD potpuno drugačiji društveni sistemi. Samo dubinska studija bi otkrila da u obe vladaju isti zakoni. Zdravorazumski pogled na naše društvo jeste da je kapitalizam pravedni sistem u kom su svih slobodni. Upravo je naš zadatak da potkopamo to mišljenje.

Dijalektika je proučavanje togak se stvari menjaju. Imperativ koji podvlači sve dijalektičke misli je Marksova jedanaesta teza o Fojerbahu: „Filozofi su samo interpretirali svet, na razlike nacine; poenta je, međutim, promeniti ga.“ Ili kako bi to Engels rekao:

Baš kao što buržoazija velikom industrijom, nadmetanjem i svetskim tržistem rasparčava u praksi sve institucije sa stabilnim radnim vremenom, ova dijalektička filozofija deli sve koncepte konačne, apsolutne istine i apsolutne stanja društva koja im odgovara. Za nju (dijalektička filozofija) ništa nije konačno, apsolutno i sveto. Ona otkriva tranzitivan karakter svega i u svemu; ništa ne može da istrage pred njom sem neprekidnog procesa postajanja i nestajanja, beskonačnog uzdržanja od nižeg ka višem.

Ovo implicira potrebu za teorijom istorije. Postoje, naravno, brojne teorije istorije i u razrađenom obliku i u otelotvorenom ponašanju većine ljudi. U stvari, oni mogu da se sažmu u tri parole: „Ne možeš stvarno da promeniš stvari“; „Ne možeš da zauštaviš Progres“; „Stvari nisu onakve kakve su bile“. Sve tri su fundamentalno reakcionare. Ne postoji ništa progresivno u „Progresu“, mada bi to trebalo da bude očigledno u vremenu u kom su milioni ljudi na radnim mestima zamenjeni mašinama. Tako revolucionarni socijalizam zahteva alternativan pogled na istoriju.

Hegelov problem

Tu nastupa Hegel (1770-1831) je bio jedan od nemačkih filozofa koji su živeli tokom perioda Francuske revolucije. Ovi filozofi su imali problem. Oni su u glavnom bili inspirisani revolucijom, ali su živeli u zemlji koja je bila društveno daleko nerazvijena od Francuske. Oni nisu mogli da mobilisu mase da zbace kraljeve, zato što nije bilo mase koju bi mobilisali. Zbog toga su stvorili „revoluciju u svojim glavama“, prevođeci prave promene Francuske revolucije u filozofske apstrakcije.

Hegel je pokušao da pokaže da istorija nije splet slučajnosti, već da ima logičan sled. Kako je on to sročio: „Sve što je stvarno je racionalno; i sve što je racionalno je stvarno“. Ali, kako Engels ističe to je dvostrana formulacija. S jedne strane može da se koristi da se odbrani status quo; a s druge strane može da se opravda nasilno rušenje tog statusa quo. Stoga su se Hegelovi sledbenici ubrzo podelili na levicare i desnicare. Za Marks-a i Engelsa je bilo bitno da reintegrišu Hegelove uvide u materijalistički pogled na istoriju. Kako je Engels rekao, Hegelova dijalektika je dubila na glavi i moralu je da bude vraćena na noge.

Jedna od ključnih kategorija koju Marks uzima od Hegela je totalitet. Kako je veliki mađarski marksista Đerd Lukáč napisao (pre nego što je postao staljinistički pion):

Nije primat ekonomskih motiva u istorijskim objašnjenjima ono što predstavlja odlučujući razliku između marksističke i buržoaske misli, vec stanovište totaliteta. Kategorija totaliteta, sveprisutna prevlast nad svim delovima, suština je metoda koji je Marks preuzeo od Hegela...

Lukač je istakao da buržoaska misao vidi organizaciju društvenog i ekonomskog života sa stanovišta nadmetanja kapitalista i stoga je ne može videti kao celinu. Stavši, buržoaske ideologije pokušava da nametne ovaj rasparčani pogled na ostatak sveta, upravo zato što se na taj način mislit će proces promene.

Breht je rekao: „Odluke o mesu koje fali u kuhanji se ne donose u kuhanji.“ Buržoaske društvene nauke nas ohrabruju da provedemo život stvarajući najgoroznije, „najobjektivnije“, najdetaljnije studije o kuhanju i kao rezultat mi nikad nećemo naći to što tražimo. Raul Vanteng, voda situacionista tokom šezdesetih, fino je sažeо ovaj prislik rasparčavanja dok je pisao da vladajuća ideologija „...insistira da svu budu za ili protiv Rolling Stonsa... Mini-venoši, kineska hrana, LSD, mini suknje, Ujedinjene nacije, pop-art, termonuklearni rat i planinarenje. Po pitanju detalja svi su pitani za mišljenje kako bi se sprečili da imaju mišljenje o celini.“

Dakle, umesto da celina bude jednostavan skup svojih delova, delovi se mogu razumeti samo u kontekstu celine. Lenjin ističe da je ruka jedino ruka ako je u sklopu celog tela. Takode, radnička klasa se ne stvara samo pojedinačnim dodavanjem radnika. Radnik je radnik samo ako su ona ili on deo radničke klase. (Otud buržoaski entuzijazam za tajno glasanje, koji sabira individue pre nego cele klase kao kolektive.)

Slično tome, nemogućnost da se svaki proces sagleda kao deo celine dovodi do političkih grešaka u pokretu. Sindikalne borbe su bitne, ali ako ne uspemo da ih vidimo kao deo celine, uskačemo u „ekonomizam“. Gradnje partijske je od presudnog značaja, ali odvojeno od celine vodi sektašenju, itd.

Kontradikcije

Ako se drustvo posmatra kao celina, pokretač promena mora biti unutar te celine. Ne sme biti nešto „spolja“, poput Boga, ili blagonačlane elite koja stoji iznad društva.

Za početak, dozvolite jednu analogiju sa prirodnim naukama. Tokom mnogo vekova pretpostavljalo se da je prirodno stanje materije nepokretnost. Ovo je ostavilo ogroman problem – šta je učinilo da se stvari pokrenu? Jedan od najinteligentnijih evropskih misilaca Srednjeg veka, Dante, nije mogao da nade drugu objašnjenje za okretanje sunca, meseca i zvezda sem tog da ih guraju andeli. Ali čim se razume da je kretanje prirodno stanje materije problem se onda menja.

Ovom pitanju se Marks suprotstavio u svojoj trećoj tezi o Fojerbahu, jednom od najboljih pasusa koje je ikada napisao:

Materijalistička doktrina da su ljudi proizvod uslova i odgajanja i da su, zbog toga, promenjeni ljudi proizvodi drugačijih uslova i promenjenog odgajanja, zaboravlja da je čovek taj koji menja uslove i da je i sam učitelj potrebnog obrazovanja. Stoga, ova doktrina neophodno nailazi na deljenje

društva na dva dela u kom je jedan superioran u odnosu na društvo.

Drugim rečima, ako vidimo društvo kao jednu celinu, dinamika promene moraju biti kontradikcije unutar te celine. Najkraća i možda najtačnija definicija dialektike za koju ja znam jeste ona Raje Dunajevska: „razvoj kroz kontradikciju“.

I Hegel insistira da je „kontradikcija pokretički princip sveta“. Engleski pesnik Blejk, pišući u skoro istom tonu, izjavljuje da je „bez suprotnosti nema napretka“. (Hegel i Blejk zasigurno nisu znali jedan za drugog, ali je na obojicu veliki uticaj imala Francuska revolucija.)

Naravno, identifikovati kontradikciju kao dinamiku promene jeste samo početak problema. Marks je narednih 38 godina svog života proveo proučavajući određene kontradikcije kapitalističkog društva, kapital i rad, korišćenje vrednosti i razmernu vrednost itd.

Ovaj argument takođe nam omogućuje da izbegnemo još jedan prag za spoticanje u buržoaskoj filozofiji, relacija između „jeste“ i „treba“. Buržoaska filozofija poriče da ikad možemo logičkim putem doći od „jesta“ do „treba“, od činjeničnih do vrednosnih izjava. Međutim, ako se društvo transformiše unutrašnjim kontradikcijama, onda nema smisla tražiti promenu ukoliko se ta promena ne može poistovetiti sa subjektom već prisutnim u društvenom sistemu. Isto tako, ne treba pokušavati da se zamisli socijalizam na temelju moralnih ideja. Kapitalizam će biti uništen samo postojećom radničkom klasiom, sa svim njenim manama i slabostima. Lenjinovim rečima: „Mi moramo da pređemo socijalizam sa ljudima koji su potpuno iskvareni kapitalizmom.“

Procesi

Kao rezultat toga, Engels bi rekao, dialektički pristup znači da „svet ne treba shvatati kao skup gotovih stvari, već kao skup procesa.“ To je presudno za razumevanje istorijske uloge klase. U pogledu na mesto bilo koje klase u istoriji, mi moramo da uzmemo to u obzir, ne u smislu trenutne države u datom trenutku, već u smislu potencijala za razvoj. Marksovim rečima:

Pitanje nije da li je cilj predviđen za ovo vreme ovim ili onim članom proletarijata ili čak proletarijatom kao celinom. Pitanje je šta je proletarijat i na kakav će smer akciji biti istorijski prinuden u skladu sa sopstvenom prirodom.

Na osnovu ovoga Đerd Lukač je razvio koncept „pripisane svesti“, odnosno, svesti koju je klasa istorijski spremla da postigne. Tako, na primer, svima je očigledno da su Ronald Regan i Margaret Tačer daleko više ujedinjeni nego članovi NUR-a (Nacionalna unija zeleničara) i ASLEF-a (Ujedinjeno društvo vatrogasaca i mašinovoda). Tek kad razumemo da klasa nije stvar već proces možemo da nastavimo sa insistiranjem da je jedinstvo radničke klase stvarna mogućnost.

Još jedan primer: jasno je da je, u svetu svega do sada rečenog, teorija Trockog o permanentnoj revoluciji jedan od najvećih primera primene dialektičkog metoda. Provo, Trocki navodi da moramo da posmatramo svet kao jednu celinu, a ne kao skup odvojenih država-nacija, svaku sa svojom istorijom klasnog razvoja.

Drugo, gledajući na ulogu radničke klase, u predstojećoj Ruskoj revoluciji, Trocki zagovara da moramo prevazići činjenice, poput nedovoljne veličine radničke klase (manja od mnogih država Trećeg sveta danas) i slabog nivoa organizacije u poređenju sa Zapadnom Evropom, i fokusirati se na potencijal istorijske uloge klase.

Na osnovu gorepmenutog moguće je videti kako dialektički metod može da nam omogući da prevazidemo neke od dilema buržoaske misli.

Prvo, alternativa koju buržoaski kritičari marksizma često ponimaju je lažna: da li je marksizam „nauka“ ili moralna kritika društva. Kako Lukač napominje u svom eseju **Marksizam Roze Luksemburg**, ovo je problem samo ako posmatramo društvo ka nešto čega nismo deo, kao vremensku prognozu.

Ciljevi i sredstva

Ako to uradimo, postoje dve alternative: ili tražimo tehnička sredstva da manipulaciju nepromenljivim zakonima, ili možemo da zauzmemo čisto unutrašnje usmeren moralni stav. Dakle, ako već ne možemo da zaustavimo kišu, mi možemo da odgovorimo tehnički (koristeći kišobran) ili moralno (odlucivši da je kiša dobra za nas). Ali ako društvo vidimo kao celinu, onda lažna dihotomija isparava; istorijski proces nije vođen nepromenljivim zakonima nezavisno od nas, već su naša delovanja upravo deo tog procesa. Jedan slogan iz šezdesetih je glasio: „Ako nisi deo problema, onda mora da si deo rešenja.“

Drugo, odnos između znanja i delovanja. Hegel priča priču o filozofu koji je napravio „mudar izbor... ne uleteti u vodu pre nego što nauči da pliva“. Opet, dialektički pristup uvođi kao lažnu dihotomiju. Radnička klasa je lišena znanja od strane kapitalističkog društva. Ne može obučiti samu sebe pre nego što se izbriši za vlast. Čak ni kada revolucionarne partie ne može da se obrazuje pre borbe. Znanje se postiže samo učešćem u revolucionarnoj praksi.

Treće, postoji prastari problem ciljeva i sredstava. Još jednom, način na koji se pitanje normalno postavlja (Da li cilj opravdava sredstvo?) predlaže da ta dva mogu biti odvojena i stavljeni jedan nasuprot drugog. O ovom pitanju Trocki u svom delu **Njihov moral i naš** citira deo iz predstave Ferdinanda Lasala:

Не покажују циљ
Али увек покажи пут. Тако тесно испревлетани
Пут и циљ су један као други
Увек се менја и други путеви су одмак
Још један циљ постављи.

Ciljevi i sredstva se ne mogu razdvojiti, oba su deo istog procesa. Tako, na primer, glavni razlog zašto ne može da postoji parlamentarni put do socijalizma jeste taj što je socijalizam, po definiciji, samo-emancipacija radnika, i niko ne može da delegira sopstvenu emancipaciju u parlamentarnog predstavnika.

Konačno, par reči o dva čuvena zakona dialektike.

Čuveni zakoni

Prvi je prelaz iz kvantiteta na kvalitet. Gore je raspravljano kako čajnici nemaju mnogo veze sa revolucijom. Ipk, razlika između kvantitativne i kvalitativne promene je bitna za razumevanje procesa istorijskog razvoja. Samo zato što je istorija vođena kontradikcijama, njen napredak nije gladak i ravan, već kroz uspone i padove. Samo zato što je društvo celina, ne može se menjati deo po deo. Kako R.H. Tawni ističe, ne možeš da oderes tigra kandžu po kandžu, moraš se odjednom ili ćeš ti biti žrtva.

Isto važi i za napredak revolucionarnih organizacija. Ni te ne raste lagano i stalnim napretkom. Upravo suprotno, one stagniraju ili čak opadaju tokom godina, a onda u momentu krize rastu velikom brzinom. Ali nije dobro čekati na kvalitativni skok. Spor kvalitativni rast odlučuje da li je kvalitativni skok moguć. Tako su na početku 1968. Internacionali socijalisti (prethodnici Socijalističke radničke partije) imali oko 450 članova. Tokom masovnih pobuna tokom te godine narasli su na 1000. Ali da smo imali dve hiljade na početku godine, vrlo je moguće da bismo se pre tanko rasporedili da intervenišemo bilo gde i da godinu ne bi završili ništa veći nego na početku. (U tom slučaju Britanija bi verovatno svedočila cvetanju „mekog“ Maoizma u nemackom ili italijanskom stilu).

Drugi je negacija negacije. U poglaviju XXXII prvog toma **Kapitala**, Marks pokazuje kako rast kapitalističke svojine uništava individualnu privatnu svojinu, smenjujući je razvijenijim oblikom kooperativnog rada. Ali, istovremeno, kapitalistička eksploracija proizvodi nezadovoljnu radničku klasu koja će na kraju uništiti čitav sistem.

Kapitalistički način prislavljanja, rezultat kapitalističkog načina proizvodnje, proizvodi kapitalističku privatnu svojinu. Ovo je prva negacija individualne privatne svojine, koja se

zasniva na radu vlasnika. Ali, kapitalistička proizvodnja rada, sa neumoljivošću zakona prirode, sopstvenu negaciju. Ovo ne vraća privatnu svojinu proizvođaču, ali daje mu ličnu svojinu zasnovanu na nabavci kapitalističke ere; npr. na kooperaciji i posedovanju zajedničke zemlje i sredstava za proizvodnju.

Ljudska aktivnost

Ovome je Marks dodao još jedan dialektički zaplet. Kada radnička klasa uništiti kapitalizam, izvor svoje eksploracije, ona takođe poriče sebe. Cilj socijalističke revolucije nije trijumf radničke klase, već njeno ukidanje.

Ovo je, uzgred, lako razumljiv predlog većini radnika, koji nisu izabrali da budu deo radničke klase i koji bi bili

srećni da promene svoj status. To je ipak, poprilično nerazumljivo birokratama laburističkog pokreta čiji status kao posrednika zavisi od postojanja eksploratsane klase i s tim eksploracije.

Da zaključimo: dialektika nije set „zakona“ nezavisnih od ljudske volje. To je jednostavno način za objašnjanje kako ljudi stvaraju sopstvenu istoriju. Marksovim rečima:

Историја не ради ништа; она не poseduje ogromno bogatstvo, no ne bori se u ratovima. Stvari, živi, ljudi rade sve ovo, poseduju stvari i vide bitke. Ние „историја“ та која користи лjude као средство за успех, или ако je то individu, za sopstvene ciljeve. Историја nije ништа да aktivnost ljudi u potrazi за испunjavanjem sopstvenih ciljeva.

ZA ŠTA SE MARKS21 ZALAŽE

NEZAVISNA BORBA RADNIČKE KLASE

Radnici i radnike proizvode svo bogatstvo u kapitalizmu. Novo društvo može biti izgrađeno jedino kolektivnim preuzimanjem kontrole nad tim bogatstvom od strane radničke klase i daljim planiranjem njegove proizvodnje i raspodelje.

REVOLUCIJA, NE REFORMA

Postojeći sistem ne može biti popravljen ili reformisan, kako to tvrdi „socijalno odgovorna“ vlast. Kapitalizam se mora isčupati iz korena.

PARLAMENTARNI PUT NIJE REŠENJE

Strukture postojecih parlamenta, vojske, policije i sudstva ne mogu biti preuzeute i korišćene od strane radničke klase. One su izrasle u kapitalizmu i napravljene su da štite vladajuću klasu od radnika i radnica. Država je oruđe u rukama vladajuće klase i služi ugnjetavanju radnika i radnica. Međutim, država ne može biti ukinuta prostim dekretom – ona će odumreti zajedno sa iščezavanjem klasnih razlika.

Zbog toga je radničkoj klasi u prelaznom periodu potrebna potpuno drugačija vrsta države – radnička država, bazirana na radničkim savetima i radničkoj miliciji.

Parlamentarna govorница se u najboljem slučaju može koristiti u svrhu propagande protiv trenutnog sistema. Jedna masovna akcija samih radnika i radnika može uništiti kapitalizam.

INTERNACIONALIZAM

Borba za socijalizam je deo globalne brobe. Mi se zalažemo za solidarnost sa radnicima i radnicama u drugim zemljama.

Protivimo se svemu što okreće radnike i radnike iz jedne, protiv radnika i radnice iz druge zemlje. Protivimo se rasizmu i imperializmu. Podržavamo svrhu potlačenih grupa da organizuju sopstveni otpor.

Podržavamo sve istinske narodno-slobodilačke pokrete. Iskustvo Rusije pokazuje da socijalistička revolucija ne može preživeti u jednoj zemlji. U Rusiji je rezultat tog bio državni kapitalizam, a ne socijalizam.

Stalinističke partie su kasnije u Istočnoj Evropi, Jugoslaviji i Kini uspostavile slične režime.

Mi podržavamo borbu protiv privatnog i državnog kapitalizma koju vode, ili su vodili, radnici i radnice u tim zemljama.

Zalažemo se za stvarnu društvenu, ekonomsku i političku jednakost žena. Tražimo prestanak svih oblike diskriminacije prema lezbejkama, gej, biseksualnim i transrodnim osobama.

REVOLUCIONARNA PARTIJA

Da bi se socijalizam ostvario, najmilitantniji radnici i radnice moraju biti okupljeni u revolucionarnoj socijalističkoj organizaciji.

Učestvovanjem u socijalnim pokretima moramo kroz praksu pokazati da se reformističke ideje kose sa interesima radničke klase i njenih budućih pripadnika i pripadnika iz redova studentske i srednjoškolske populacije.

PRIDRUŽI NAM SE!

IMEJL: redakcija@marks21.info
TELEFON: 064/079-36-21
WEB SAJT: www.marks21.info

Solidarnost

„Čileanska zima“ i predstojeća jesen u Srbiji

PIŠE Vuk Vuković

OD POČETKA ove godine, sa produbljivanjem najveće krize kapitalizma od Velike depresije, a sada i sa turobnim predviđanjima o drugom talasu krize, ceo svet potresaju revolucije, pobune i progresivni masovni pokreti. Sve je počelo u Tunisu, potom se proširilo na Egipat – a sada nam dobre vesti stižu i iz Čilea. Čileanski studenti i srednjoškolci – uz veliku podršku radničkih sindikata i mase stanovništva – uspeli su da nateraju svoju neoliberalnu vlast da im konačno popusti i obeća ispunjenje zahteva. Međutim, ova pobeda nije pala s neba, već je rezultat niza masovnih demonstracija (sa po nekoliko stotina hiljada ljudi), okupacija fakulteta i univerziteta, bojkotovanja nastave i manjih protestnih akcija.

Šta su se to čileanski studenti usudili da traže u vreme ove krize zbog koje svi moramo da „stegnemo kaši“? Da se nisu usudili da postave neke „nerealne“ studentske zahteve? Da, oni su baš to učinili – u duhu paroze iz 1968.: „Budimo realni, tražimo nemoguće!“

Zahtevali su veću budžetsku potrošnju na obrazovanje, ukidanje sistema koji stvara nejednakosti među studentima i fakultetima, besplatno i svima dostupno obrazovanje, snižavanje uslova za upis na fakultete, uključivanje studenata u proces donošenja odluka na fakultetu – ne podseća li sve ovo na zahteve studentskih protesta u Srbiji od 2006. pa do sada?

Ipak, otišli su korak dalje od toga – zahtevaju narodni referendum na kom će se većina izglasiti o tome kakav obrazovni sistem želi. Kako i sami kažu: „Ne pristajemo na to da nam malu elitu političara sa desnice i centra odlučuje o budućnosti obrazovanja i da se obogaćuje uništavajući težnje miliona ljudi... Vreme je da se stvari sistem obrazovanja koji će biti alternativa sadašnjem modelu kojim upravljaju krupni poslovni interesi.“

Na taj stav, čileanski ministar prosvetе je odgovorio rečima koje bismo mogli bez razmišljanja pripisati našem ministru Žarku Obradoviću, najistaknutijem neprijatelju studentskog pokreta ovde: „To nije realno.“

Pa ipak, čileanski studenti su uspeli da primoraju svoju vlast da poklekne i obeća im ispunjenje zahteva. Da li će ovi zahtevi zaista biti ispunjeni? Videćemo – ali ono što je sigurno je to da čileanski pokret više nije samo studenti i usmeren samo na probleme u obrazovanju. 24. i 25. avgusta sindikalna konfederacija Ujedinjeni centar čileanskih radnika i radnika pozvala je na dvodnevni generalni štrajk koji je rezultirao u četiri istovremena protesta u Santagu i još niza protesta širom zemlje.

Pprocenjuje se da je na ulici bilo preko 600 hiljada ljudi – radnika i radnika, studen-

ta, srednjoškolaca, nezaposlenih, penzionera: ukratko, svih slojeva društva. To nam govori da je studentski pokret u stanju da inspiriše i uključi u borbu i druge slojeve stanovništva i tako zahteve generalizuje i proširi – pitanje je da li bi on bio gde je danas da nije bilo toga.

Reakcija vlasti bila je ostra i represivna – susavci, vodeni topovi i javne pretrje smrću iz Vladinog kabimenta upućene studentskim vodama. Tatjana Akunica, zvaničnica ministarstva kulture, izjavila je da bi „atentat na Kamilu Valjeho okončao proteste“, time parafrazirajući fašističkog diktatora Augusta Pinocea. A upravo je Pinoče, pošto je vojnim udarom svrgnuo većinski izabrano socijalističku vladu Salvadora Aljendea, prvi zaslužan za nestrujivo uvođenje neoliberalnog modela slobodnog tržišta u Čile – nakon što je zupčanike svoje vlasti podmazao krvlju hiljadu ubijenih radničkih i levičarskih aktivista. Ipak, voz nejednakosti i nepravde nije stao tu – sadašnja ekonomski politika čileanske vlasti nije mnogo drugačija od Pinočeove.

Borba za reformu obrazovanja postala je šira politička borba – borbi protiv neoliberalne vlade Čilea. To je sada borba ne samo za pravdu i jedнакost na fakultetima, već jedan zahtev za pravdom i jednakost u društvu.

Najbitnije čemu nas čileanski studenti mogu naučiti jeste to da studenti sami ne mogu pobediti – moraju se ujediniti sa drugim potlačenim klascama i slojevima u društvu, a pre svega sa radnicima, jer su radnici, osim što snose najteže posledice kojekakvih mera štедnje i „ekonomskog napretka“ neoliberalizma, u poziciji da štrajkovima parališu sistem i nateraju ga da im popusti – za početak.

To nam dokazuje jedna prosta činjenica – čileanska studentska borba traje od maja meseца ove godine, ali je pravi probor napravila tek nakon dvodnevnog štrajka desetina hiljada radnika. Na drugoj strani sveta, i Egipatska revolucija je pobedila tek onda kada su joj se priključili organizovani radnici.

Oslabodilački potencijal masovnih progresivnih pokreta, poput čileanskog, nije ograničen samo na strože definisanu borbu za besplatno obrazovanje i socijalnu prava uopšte – značajna je činjenica da je jedna od liderki pokreta, pomenuta Kamila Valjeho, 23-godišnja studentkinja geografije i članica Komunističke partije Čilea.

To bi trebalo da bude inspirišući primer, da ovakvi pokreti doprinose i ženskom oslobođenju, gde žene preuzimaju važne uloge, mobilisti i motivišu stotine hiljada ljudi, predviđaju demonstracije i tako otpočinju proces sopstvenog oslobođenja u okviru šire političke borbe.

Naposletku, koja je veza „čileanske zime“ sa studentskom borbom u Srbiji? Pre

Kamila Valjeho

svega, naša neoliberalna vlast odlučila je da nam u Upravne odbore univerziteta postavi i „privrednike“ – dobro poznata lica tajkuna poput Beka, Miškovića, Kostića i njima sličnih – putem novih izmena Zakona o visokom obrazovanju.

Osim toga, pre nekoliko meseci opet su povečali školarine, pod izgovorom da nema novca zbog krize, ali su zato imali dovoljno novca da osnuju Agenciju za istražu pomorskih nesreća, u zemlji koja ni nema izlaz na more – tek da spomenemo najbanalniji primer.

S druge strane, radnicima spremaju kolektive otkaze, smanjenje plata, seće socijalnih davanja i budžeta uopšte. Sve veći broj štrajkova širom zemlje i spontanih protesta uopšte (poput onih protiv prohibicije u Beogradu) govorii nam da postoji potencijal za borbu protiv naše neoliberalne vlasti – protiv neoliberalizma na domaćem terenu.

U oktobru na fakultete dolazi nova generacija studenata, koja će se bez sumnje suočiti i sa starim i sa novim problemima u obrazovanju. Ne samo što parole „čileanske zime“ zvuče kao da su pozajmljene odavde, već se borimo protiv istog sistema – protiv kapitalističkog sistema eksploracije i nejednakosti, u kom elita živi na grbači svih ostalih, u kom obrazovanje služi za sticanje profita. Čileanci su rekli svoje „ne!“ – na nama je da pripremimo zimu za naše rektore, dekane i ministre. Čileanski pokret biće nam inspiracija i primer kako se možemo boriti – i pobediti.